

Universitat Pompeu Fabra
Estudis de Periodisme
Departament de Periodisme i Comunicació Audiovisual

**Ètica i televisió informativa.
Anàlisi comparativa dels codis
deontològics de nou cadenes
d'interès mundial**

Tesi doctoral de
Salvador Alsius Clavera

Dirigida pel Dr. Josep Gifreu i Pinsach

Barcelona, 1996

Volum primer

4.5.2.2. Protecció dels menors

La idea que les persones més joves han de ser objecte d'una especial protecció per part dels mitjans de comunicació gaudeix d'un consens molt ampli en la societat actual. Aquesta idea es projecta en dues direccions: la preocupació pels efectes que els mitjans poden exercir en els menors i la presència d'aquests en l'espai mediàtic. El primer aspecte no serà considerat aquí perquè desborda l'àmbit de la deontologia periodística. La influència que la televisió té en els nens i en els adolescents és una qüestió de caràcter psicològic i sociològic sobre la qual existeixen tota mena de teories que mai no s'han acabat de demostrar plenament per una via empírica, donat el nombre de variables presents i de factors associats. A més, normalment se la vincula al conjunt de la programació i no especialment als espais de caràcter informatiu.⁴⁴ Ens centrarem, doncs aquí, en el segon aspecte esmentat: el tractament que han de ser rebre els menors quan ells mateixos són objecte de la informació.

Els problemes es plantegen en la mesura que els nens i els menors apareixen vinculats a informacions de caràcter conflictiu que poden causar present o futur al seu nom o a la seva imatge. Aquestes informacions són, sobre tot, les relatives a crims i a delictes de qualsevol gènere, tant si els menors en són les víctimes com si en són els autors o pertanyen a l'entorn familiar o social dels delinqüents. També cal considerar com extraordinàriament delicades les informacions relacionades amb els procediments d'adopció o totes aquelles que explicitin un entorn familiar desestructurat i que puguin crear un estigma en els afectats.

Pel que fa a la informació sobre delictes comesos per menors, les qüestions ètiques que es plantegen són, en gran mesura, les mateixes que ja han estat exposades a l'epígraf corresponent a la presumpció d'innocència (veure 4.3.3.). Però la seva consideració específica aquí, en el marc del principi de responsabilitat i dins del bloc temàtic dedicat a la privadesa, es justifica pel fet que la societat sol tenir establerts mecanismes de rehabilitació per als menors delinqüents. Perquè aquesta opció sigui possible es considera de la màxima importància el manteniment en l'anonimat dels joves implicats en delictes. Tradicionalment la premsa ha conjugat aquest requeriment i la necessitat de dotar de subjecte la narració de les notícies substituint el nom complet dels delinqüents per les seves inicials. Però aquest recurs és complicat per als actuals mitjans de comunicació. Ho és per raons formals: en el periodisme

⁴⁴ Alguns dels codis analitzats en aquesta tesi fan referència a l'impacte que certs programes de televisió poden tenir en els nens, en els joves i en l'audiència familiar, però es tracta dels codis que dediquen una part dels seus continguts a establir normes sobre el conjunt de la programació de les corresponents cadenes.

oral la cita d'unes inicials es considera artificiosa i es sol preferir la substitució del nom per apel·latius substitutius com "un jove del barri de La Mina" o "un escolar de tretze anys". Però, a més, hi ha el problema que el fenomen de la delinqüència juvenil ha crescut en importància quantitativa i qualitativa a molts països, i l'evidència i l'impacte social d'alguns delictes fan difícil, des de la perspectiva periodística, amagar la resposta al "qui", una de les clàssiques sis preguntes que conformen el concepte de notícia (qui, què, quan, on, com i perquè). Goodwin constata que l'actitud protectora és desafiada per molts periodistes davant de la creixent incidència de crims summament seriosos comesos per joves i que van des d'assassinats i violacions fins a pallisses i assalts a mà armada.⁴⁵

No són només els periodistes qui expressen els seus dubtes respecte a les actitud que cal prendre davant de la magnitud de certs delictes comesos per joves. Alguns estats han obert els tribunals especials per a menors a la inspecció pública, i també s'inscriu en aquesta línia el rebaixament de l'edat penal dels joves. Aquesta decisió, per cert, dona lloc a situacions paradoxals en el camp mediàtic. Es dona de vegades la circumstància que es pot informar sense major problemes de la identitat dels joves autors de certs delictes quan ja han arribat a la majoria d'edat penal i que, al mateix temps, s'han d'ocultar les d'altres joves de la mateixa edat involucrats en notícies d'impacte si no han assolit encara la majoria d'edat civil.

Les al·lusions al tema de la presència dels menors en els programes informatius és mínima en els codis de les grans cadenes dels Estats Units. L'única que en fa esment és la NBC, que assenyala l'aparició de nens en les notícies com a una possible font de conflictes més que com un problema deontològic: adverteix que el tractament de temes sobre els quals hi ha molts sensibilitat "com els nens" pot ser un bon motiu per obtenir un permís de participació per escrit.⁴⁶

La BBC també es planteja les condicions en què han de produir-se les intervencions de menors en programes informatius, però en aquest cas l'epígraf corresponent comença amb una apel·lació a la responsabilitat. La cadena pública britànica declara que té un estricte sentit del deure envers als nens i als joves i que cal evitar de sotmetre'ls a un excés de publicitat: encara que això suposi la renúncia a materials disponibles, no han de ser l'objecte de programes en els

⁴⁵ GOOWIN, Eugene H.: op.cit., p. 312.

⁴⁶ When dealing with very sensitive subjects, such as children, etc., it may be advisable to obtain a signed release. In these cases, or in any instance where a release is required or deemed advisable by the production staff, the NBC Law Department should be consulted. (NBC V.F)

quals estiguin exposats al sofriment, al ridícul o a l'explotació. Els nens, argumenta aquest codi, tenen una menor resistència a l'angoixa que els adults i un major grau de suggestibilitat davant de la càmera o del micròfon: hi ha, doncs, un tipus de programes, de tractaments i de preguntes que no són adequats per als nens.⁴⁷ A partir d'aquí, la BBC planteja també la necessitat que les aparicions dels nens a la televisió comptin amb els vist-i-plau dels seus pares i/o dels seus educadors. En els casos de delinqüència o de desarrelament familiar, en què no es produeixi la cooperació entre la família i l'escola, es podran contemplar tractaments excepcionals però tot i així es procurarà informar la família o l'escola de la participació prevista. Pot haver-hi ocasions en què això no sigui possible (com per exemple si un nen pot oferir testimoni sobre un accident), però no es deixaran de tenir presents les consideracions fetes anteriorment sobre la fragilitat mediàtica dels menors.⁴⁸ La BBC, apart de les consideracions deontològiques apuntades, pren també com referència per tractar aquestes matèries l'abundosa legislació que a la Gran Bretanya existeix al respecte.⁴⁹ La ITC crida igualment sobre l'atenció sobre el compte que cal tenir en les entrevistes amb nens, als quals no se'ls ha de fer preguntes sobre afers familiars privats ni sobre temes que desbordin la seva capacitat.⁵⁰ En un altre epígraf aquest codi també recorda les disposicions legals que

⁴⁷ The BBC has a strong sense of duty towards children and young people. We must avoid exposing them to excesses of publicity even when that means losing material for programmes. They must never be subjected in programme making to distress, ridicule or exploitation.

Children have a lower threshold of distress than adults and a higher degree of suggestibility in front of the camera or microphone. As a result there are types of programme treatment and lines of questioning which are not in order for children, however admissible they may be for adults. *(BBC 9)*

⁴⁸ * Appearances by children should wherever possible be made with the consent of parents and, during school hours, of their head teacher.

* A licence from a local education authority is also required by law in certain circumstances.

BBC staff are responsible for ensuring, by consultation with Artists Contracts Department in Television or Programme Contracts Department in relation to Radio, that the requirements of the law and individual education authorities are observed.

In exceptional cases, like stories about truancy or broken homes where co-operation with school or family is found to be difficult, reference to heads of programme departments is required if children are to be involved without that co-operation. Even in cases where co-operation is not obtained, the family or school should still be notified before transmission whenever possible. (...)

Reference upwards is clearly impractical in certain situations -as when a child is being interviewed as a witness to an accident. There is still an obligation to abide by the standards outlined above. *(BBC 9)*

⁴⁹ Aquest aspecte no es desenvolupa aquí per causa de la seva especificitat, però la relació de lleis invocades per la BBC es poden consultar a l'apèndix. *(BBC 9.4)*

⁵⁰ Any interviewing of children requires care. Children should not be interrogated to elicit views on private family matters, nor asked for expressions of opinion on matters likely to be beyond their judgement. Other matters affecting children are listed under 5.7 (Reports on Young

restringeixen la participació de nens a programes de televisió.⁵¹ La RAI és menys explícita, com sempre, en la formulació, però en un article dedicat a glossar diversos principis deontològics fa un esment molt específic de la importància de salvaguardar la personalitat i la imatge dels menors i de les persones més dèbils.⁵² El codi japonès presenta una bateria d'articles aplegats sota l'epígraf comú "Consideració atorgada als nens i als joves".⁵³ La major part d'aquests articles es refereixen a la cura que s'ha de tenir amb els continguts dels programes que van adreçats a aquest segment de públic i en algun d'ells s'aludeix a les intervencions dels nens en els programes, però el contingut d'aquests articles no convida a pensar que es refereixin al context informatiu.

El tractament que s'ha de donar a les informacions sobre delictes en els quals hi pot haver implicats joves és un tema atès en tres dels codis analitzats. El que ho fa d'una manera més àmplia és el codi de la SRC, que li dedica un epígraf especial dins de la part dedicada a aspectes legals. La llei canadenca estableix que els processos judicials contra joves delinqüents (en el cas d'infraccions contra el codi criminal o contra disposicions federals) siguin oberts al públic, però atorga al jutge la decisió de fer-los a porta tancada si considera que així convé a la moralitat pública, al manteniment de l'ordre o de la correcta aplicació de la justícia, o quan la informació presentada al tribunal pogués portar un perjudici greu a qualsevol adolescent present tant si hi es tracta de l'acusat, de la víctima o d'un testimoni. Però independentment de quina sigui la determinació del jutge, la SRC s'obliga en el seu codi a mantenir l'anonimat dels adolescents en qualsevol dels casos que s'acaben de citar. D'una altra part el mateix codi recorda a continuació que la mera possessió de còpies d'expedients judicials o policíacs sobre joves delinqüents constitueix una infracció.⁵⁴ La BBC no assumeix amb la mateixa claredat la

Offenders) and 6.4 (Appearances by Children in Programmes). (ITC 2.6)

⁵¹ Veure l'epígraf titulat "Appearances of children in programmes" (ITC 6.2)

⁵² Queste responsabilità si individuano non solo nella corretta applicazione del metodo del pluralismo e dei tradizionali canoni dell'obiettività, della completezza e dell'indipendenza, ma nel rispetto del destinatario dell'informazione, dei diritti e della dignità della persona, soprattutto se debole e indifesa, garantendo le giuste esigenze di riservatezza e di tutela della vita privata, ed evitando anche rappresentazioni di immagini e di situazioni che contraddicano questi principi. In particolare dovrà essere salvaguardata la personalità e l'immagine dei minori e dei soggetti deboli quando risultino coinvolti in fatti di cronaca o processuali, di violenza i di devianza. (RAI-B 3.11)

⁵³ NAB 15-21

⁵⁴ La Loi sur les jeunes contrevenants ne vise que les adolescents accusés d'avoir commis une infraction à une disposition du Code criminel ou d'autre loi ou règlement fédéral. Elle ne s'applique pas aux jeunes accusés d'avoir enfreint une loi provinciale ou un règlement municipal. Les procès de jeunes contrevenants sont ouverts au public, mais le juge peut cependant

norma de mantenir en l'anonimat els noms dels joves. En aquest codi el que es diu , de forma molt breu, és que els noms i de les adreces dels joves implicats en judicis no poden ser revelats "fora que el tribunal no decideixi el contrari".⁵⁵ La ITC, per la seva part, fa referència a aquest aspecte de la qüestió recordant que, d'acord amb la llei, pot ser un delictes la publicació dels noms i les adreces dels joves que estan involucrats e processos judicials.⁵⁶ Aquest criteri és també el de la RAI, que en un article ja citat en l'epígraf dedicat a la presumpció d'innocència (veure 4.3.3.), garanteix l'anonimat per als menors de 18 anys implicats en delictes.⁵⁷

exclure toute personne lorsqu'il estime que cela est dans l'intérêt de la moralité publique, du maintien de l'ordre ou du bon déroulement de la justice, ou lorsque l'information présentée au tribunal pourrait porter un préjudice grave à tout adolescent présent, qu'il s'agisse de l'accusé, de la victime ou d'un témoin.

Bien que le procès soit ouvert au public, le journaliste doit respecter l'anonymat de tout adolescent impliqué, qu'il s'agisse de l'accusé, de la victime ou d'un témoin.

Sauf si la loi l'autorise, posséder des copies de tout dossier du tribunal des jeunes contrevenants ou de tout dossier de police ayant trait à une infraction qui aurait été commise par un adolescent, constitue une infraction. (*SRC V.Reportages judiciaires - Procès de jeunes contrevenants*)

⁵⁵ * The names or addresses of children involved in juvenile court proceedings may not be revealed unless the court decides otherwise. (*BBC 20*)

⁵⁶ Under the Children and Young Persons Acts 1933 and 1969, it may be an offence to publish the names or addresses of persons aged 17 or under who are involved in court proceedings or to publish any information calculated to reveal their identity if the court so directs. (*ITC 5.8*)

⁵⁷ I giornalisti del servizio pubblico, attenti al mutare di sensibilità e culture diffuse, nel quadro di una informazione che privilegi, nella cronaca i fatti o situazioni di oggettivo rilievo sociale, si impegnano a garantire l'anonimato più assoluto (nome e immagine) per i minori di 18 anni coinvolti in casi di cronaca. (...) (*RAI-A 20*)

4.5.2.3. Dret a la pròpia imatge

Com s'ha vist quan ens referíem a les relacions amb les fonts informatives i al secret professional (especialment a 4.2.1.2 i a 4.4.2.4.), existeixen bons motius per dubtar sobre si s'ha de concedir a una font informativa el privilegi de mantenir-se en l'anonimat. Però la pràctica del periodisme sustentat en imatges (tant el fotogràfic com el televisiu) comporta un altre tipus de problema que sol ser l'origen de nombroses situacions conflictives. Es tracta de l'aparició ocasional a les imatges de persones a les quals no se les consulta la seva voluntat de formar part del context informatiu o sobre la manera com es concretarà la seva aparició.

Normalment quan es parla de la invasió de la privadesa es sol pensar en reportatges d'investigació que descobreixen aspectes insòlits de la intimitat de persones més o menys conegudes. Però els fotògrafs de premsa i els reporters de televisió tenen a la seva mà la capacitat per administrar el dret a la privadesa d'una manera molt més usual: amb un petit moviment de la càmera o amb l'ús del zoom poden decidir si una persona qualsevol que està prenent el sol a la platja serà vista al cap de poques hores per centenars de milers de lectors o per milions d'espectadors. En circumstàncies normals, l'aparició ocasional de persones als reportatges gràfics no presenta problemes majors perquè més aviat predomina la gent a qui li fa il·lusió "sortir" a les fotos o a la televisió. Però aquest atractiu mediàtic no eximeix els fotògrafs i reporters de plantejar-se els considerables problemes deontològics relacionats amb la privadesa que comporta la seva activitat.⁵⁸ Els indis d'algunes ètnies sud-americanes es resisteixen a deixar-se fotografiar pels turistes perquè pensen que en fer-se'ls la fotografia se'ls està robant l'ànima. Aquesta creença ancestral pot ser entesa com una manera de donar una explicació transcendent al tema que ens ocupa o, donant la volta a l'analogia, es pot dir que hi ha persones per a les quals el fet que la seva imatge pugui ser capturada de forma furtiva és una manera de perdre, si no l'ànima, si quelcom que la societat actual tendeix a sacralitzar com és la intimitat personal.

No fa gaire temps un diari barceloní va haver de fer front a la protesta irada d'un home que, sense un consentiment previ, era el protagonista d'una de les fotos d'un reportatge gràfic, on se'l veia al balcó de casa seva en samarreta. Els mitjans de comunicació solen considerar

⁵⁸ LESTER, P.: *Photojournalism: An Ethical Approach* Lawrence Erlbaum Associates. Hillsdale, NJ, 1991.
Veure també GROSS, L./ KATZ, J.S. / RUBY, J. (eds.): *Image Ethics: The Moral Rights of Subjects in Photographs, Film, and Television* Oxford University Press. Nova York, 1988.

que és permissible usar la imatge de les persones que apareixen circumstancialment a les fotografies i als vídeos quan es troben en llocs públics. Aquesta patent és, si més no, discutible. La instal·lació de càmeres a la via pública per part d'alguns ajuntaments amb l'objecte de contribuir a la seguretat ciutadana ha estat objecte de polèmica perquè hi ha hagut gent que ho ha vist com un pas més en la invasió de la intimitat de les persones. Fins i tot s'han fet al·legacions en aquest sentit contra les fotografies que treu la policia de trànsit per demostrar infraccions, i el cert és que alguna d'aquestes fotografies -on es veia clarament els ocupants del vehicle- han estat motiu de més d'una ruptura matrimonial. Si aquest tipus de documents es posen en qüestió, sembla lògic que hi hagi d'haver greuges encara més grans per als qui mostren la imatge de ciutadans en documents que tenen una difusió massiva.

Hi ha dos aspectes de la qüestió que solen ser invocats com a claus per determinar si l'obtenció de la imatge d'una persona sense el seu consentiment explícit està èticament justificada: el lloc on es troba la persona i el decòrum amb què apareix mostrada. A efectes expositius, considerarem per separat cadascun d'aquests aspectes, tot i que, com veurem després, no són independents un de l'altre.

Pel que fa al primer, els mitjans de comunicació solen considerar que l'obtenció d'imatges als espais públics és lliure. L'argument és que qualsevol persona que es situa en un d'aquests espais s'exposa a l'observació de tothom i, per tant, també a la dels reporters gràfics. Cal admetre que aquests es veuen en la imperiosa necessitat d'incorporar persones als seus documents si pretenen que aquests reflecteixin la realitat. Si a les fotografies de premsa i als reportatges televisius no hi sortís mai ningú per causa d'un excessiu escrúpol deontològic, s'estaria donant la imatge irreal d'un món fantasmagòric. I no sembla pas gaire operatiu que els fotògrafs i els reporters hagin de preguntar una per una a les persones que són en un mercat o en una platja si tenen inconvenient en aparèixer a les imatges. El problema és planteja en la determinació de què és i què no és un espai públic. Està molt clar que el carrer és un espai públic, i que l'interior d'un domicili és un espai privat. Però, ¿què cal pensar d'uns grans magatzems, d'una església, d'una discoteca, d'unes dependències governamentals? Ni el criteri de la propietat o titularitat de l'indret ni el de l'ús a què està destinat no són del tot convincents per traçar la línia divisòria: sembla evident que l'activitat que es pot dur a terme en uns urinaris públics és més privada que la d'estar badant en una superfície comercial privada.⁵⁹

⁵⁹ COLEMAN, A.D.: "Private Lives, Public Places: Street Photographies Ethics", *Journal of Mass Media Ethics* 2:2, 1987 (pp. 60-66)

El segon element esmentat, el decòrum, és potser encara més difícil d'objectivar. Pot dependre de la manera d'anar vestida -o desvestida- la persona en qüestió; pot dependre del seu estat físic o fisiològic; pot dependre de les accions que estigui duent a terme. Però pot dependre també del context en què siguin obtingudes les imatges i, sobre tot, de la manera com aquestes posteriorment siguin seleccionades i presentades. Aquestes apreciacions són vàlides no només per a les aparicions ocasionals de ciutadans anònims sinó també per als documents gràfics sobre persones que són objecte més directe de l'activitat informativa. Els polítics es solen lamentar de què certs mitjans els treuen sistemàticament fent gestos extravagants o en actituds poc afavoridores. El cas clàssic és el dels badalls a les sessions parlamentàries. Si un diputat ha badallat, aquest és un fet objectiu -pot argüir el fotògraf o el càmera- i no ha d'haver-hi cap inconvenient en reflectir-lo com ha estat. Però també és cert que probablement el diputat no ha estat badallant durant tota la sessió parlamentària i que de la contextualització que es faci de les imatges del badall en dependrà la impressió que el públic pugui treure sobre la manera de comportar-se d'aquella persona. Aquesta és una qüestió que pertany a l'àmbit de la veracitat (veure 4.2.3.2) però que té unes evidents implicacions per a la privadesa. No és tampoc gens fàcil d'establir la línia divisòria entre una imatge que mereix un premi Pulitzer i la que ultrapassa els límits de la més elemental decència.⁶⁰

L'encreuament de dos aspectes -les característiques de l'indret i el grau de decòrum- que són tan difícils de definir amb uns paràmetres clars, dona lloc a una considerable casuística. El cas del senyor que s'estava en samarreta al balcó de casa seva és exemplar respecte a la dificultat d'establir un judici ètic. Un balcó és potser l'exemple més característic de l'ambigüitat que hi ha en la definició d'espai públic i d'espai privat: és ben clar que aquella persona pot dir que estava "a casa seva", però també ho és que en sortir al balcó s'exposa a ser vist per tothom com qualsevol persona que passa pel carrer. I pel que fa a la samarreta, és perfectament opinable si anar abillat amb aquesta peça és decorós o no.

No tots els exemples són tan divertits com l'anterior (que, val a dir-ho, pot semblar divertit a molta gent però no a la persona interessada). Existeix un considerable consens en que el moment de la mort és un dels actes més íntims de la vida d'una persona. ¿Què hauríem de pensar, aleshores, de les imatges d'una persona que mor d'un atac de cor en un carrer cèntric d'una ciutat? Aquest és un exemple que, almenys a efectes especulatius, serveix per

⁶⁰ BUELL, H. / STEVENS, N.: "The Impact of Photographs", a EMERY, M.C./SMYTHE, T.C (eds.): *Readings in Mass Communication: Concepts and Issues in the Mass Media* William C.Brown Publishers. Dubuque, IA, 1989 (pp. 402-406)

demostrar la feblesa dels dos elements abans esmentats si es consideren separatament: el caràcter públic del lloc on es produeix l'acció i el caràcter íntim de la mateixa. Sembla evident que en cada cas s'hauran de tenir en compte una sèrie de factors -més o menys objectius uns, i de caràcter necessàriament subjectiu uns altres- que determinaran el grau d'invasió de la intimitat que suposen unes determinades imatges. I, com sempre, tots aquests factors hauran de ser sospesats alhora amb l'element bàsic de la majoria de decisions periodístiques: el grau d'interès que per al públic tenen els documents.⁶¹ La imatge d'un home desconegut que ha mort d'un atac de cor no sembla, en principi, gaire noticable i no és probable que a la família del difunt la faci gaire feliç saber que ha estat divulgada per la televisió. Però ¿i si es tracta d'uns nois morts o ferits en un accident de trànsit dels que solen produir-se els caps de setmana de matinada a la sortida de les discoteques? En aquest cas tampoc no és gens grat per a les famílies de les víctimes que la seva imatge aparegui arreu, i més si es té en compte que aquest tipus d'accidents es solen associar amb excessos d'alcohol; però no hi ha dubte que els mitjans de comunicació no poden deixar de fer-se ressò d'un fet que lamentablement es repeteix amb excessiva freqüència i que la imatge de morts i de ferits serveix d'advertiment colpidor per a altres joves sotmesos als mateixos perills. Un cas clàssic d'exposició al públic de les imatges d'uns ciutadans que tenien una relació només accidental amb l'objecte informatiu és el que ja s'ha referit en l'epígraf dedicat a la presumpció d'innocència (veure 4.3.3.). L'antic reporter de l'ABC Geraldo Rivera va produir un programa de televisió titulat "American Vice: the Doping of a Nation" en què es seguien durant dues hores en directe uns escorcolls policíacs a Miami, Houston i San José. Suposadament l'emissió tenia un interès general en la mesura que s'hi posava en evidència la xarxa de distribució de droga a establiments públics, i de fet els seus drets de difusió van ser adquirits per 163 emissores. Però tot i així va rebre dures crítiques pel que tenia d'invasió de la intimitat de moltes persones -fins i tot algunes d'elles prou conegudes- que hi apareixien circumstancialment i que res tenien a veure amb el consum d'estupefaents.⁶²

El dret a la imatge personal té un tractament legal molt desigual a diferents països. En general està protegit per a casos extrems, en què es poden invocar lleis genèriques sobre la privadesa, o en aquelles situacions en què s'especula amb les imatges de les persones per a

⁶¹ Aquestes consideracions són aplicables també a la polèmica ètica que va suscitar als Estats Units la transmissió televisiva d'execucions. Veure a aquest respecte FOST, D.: "Death Watch: Should TV Cover the Gas Chamber?", *Columbia Journalism Review*. març-abril, 1991 (pp. 15-16)

⁶² BIAGI, Shirley: op.cit., (pp. 454-455). Veure també DAY, Louis A.: op.cit. (p. 208)

finalitats que comporten rendiments econòmics com ara l'ús publicitari (veure 3.1.2.E). Però predomina una certa ambigüïtat pel que fa a l'ús informatiu de les imatges dels ciutadans traduïda en una jurisprudència contradictòria i oscil·lant. Això dona peu a intents relativament freqüents de treure partit crematístic de situacions en què els afectats (o assessors jurídics que estan a l'aguait) creuen que un mitjà de comunicació pot haver transgredit les disposicions legals.⁶³ Cal no oblidar que els indis anteriorment esmentats, els qui creuen que quan un turista els fa una fotografia els roba l'ànima, sovint decideixen posar-se davant de l'objectiu a canvi del mòdic preu d'un parell de dòlars.

Els codis analitzats no tracten d'una manera sistemàtica l'assumpte del present ítem del tesauro. Alguns d'ells l'esmenten en els corresponents apartats dedicats a la privadesa, altres el consideren com un aspecte de les relacions amb les fonts informatives i uns altres el tracten conjuntament amb el tema dels enregistraments subreptícs.

Entre les cadenes que aborden directament la qüestió hi ha coincidència en establir que per enregistrar imatges de persones que hagin d'aparèixer circumstancialment a les imatges no cal demanar una autorització expressa. El codi de la CBS, en una nota a peu de pàgina que inclou en un epígraf titulat "Autoritzacions", diu que en les cobertures d'esdeveniments públics (com desfilades, manifestacions, etc.) no cal demanar permís específic a aquelles persones que apareguin de forma incidental a les imatges, encara que se les hi pugui reconèixer.⁶⁴ Coincideix amb aquesta apreciació la SRC, que aborda el tema des d'una perspectiva legal. En un epígraf titulat "Protecció de la vida privada" i on recorda les lleis del país sobre la mateixa, afirma que no existeix un reconeixement legal d'un dret lligat a la personalitat, és a dir, que no es pot impedir als altres d'usar el nom o la imatge personal, fora que es pugui provar que aquesta utilització atempti contra els interessos econòmics de la persona.⁶⁵ La BBC dona a

⁶³ A Espanya aquesta matèria està regulada per la llei orgànica de "Protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge", de 1982.

⁶⁴ In those situations, however, in which a public affairs broadcast includes coverage of a parade, demonstration, or other public event, normally no releases would be required from any persons (included in the coverage of such public event) whose appearance in the public affairs broadcast, though recognizable, is merely incidental. If such appearance is more than incidental, the Vice President, Business Affairs should be given the facts for evaluation. (*CBS Releases from Participants in Broadcasts*)

⁶⁵ De manière générale, il n'existe pas de droit lié à la personnalité, c'est-à-dire que l'on ne peut empêcher les autres d'utiliser son nom ou son image à moins que l'on puisse prouver que cette utilisation porterait atteinte aux intérêts économiques de sa personne. Si une valeur publicitaire se rattache à la personnalité de quelqu'un, celui-ci peut empêcher les autres d'exploiter commercialement sa personnalité sans son accord. (*SRC V. Protection de la vie privée*)

entendre que aquest és també el seu criteri quan, en tractar la qüestió dels enregistraments subrepticis (veure 4.2.5.2.), diu que l'obtenció d'imatges en llocs públics no es pot considerar una ocultació encara que hi hagi gent que no sigui conscient que està essent enregistrada.⁶⁶

Tot situant-se en una línia similar, el codi de la ITC és el que desenvolupa més àmpliament una normativa respecte a la protecció de la imatge dels ciutadans. La norma bàsica, semblant a les que s'acaben de referir, estableix que quan les cobertures són fetes a llocs públics no caldrà demanar un permís especial a les persones que hagin d'aparèixer a les imatges si els editors i els productors estan prou segurs que les paraules que diuen o les accions que fan són de suficient domini públic perquè es justifiqui la seva comunicació a l'audiència televisiva. Aquest plantejament té, respecte als anteriors, un significatiu matis diferencial: se n'ha de deduir que si no existeix la convicció que una persona feia una acció sense importar-li que fos feta pública, caldria demanar-li autorització o qüestionar-se l'emissió del material.⁶⁷ Però la ITC es planteja també el supòsit que l'enregistrament d'imatges es faci en llocs oberts al públic però que pertanyen a persones o a institucions de caràcter privat, tal com hospitals, fàbriques o grans magatzems, és a dir, llocs que normalment no són accessibles a les càmeres sense el corresponent permís. En aquests casos pot succeir que el material enregistrat inclogui plans de persones la presència de les quals sigui secundària i no central respecte a l'objecte informatiu. El codi es pregunta fins a quin punt i sota quines condicions aquestes persones tenen el dret a vetar que el material en el qual apareixen sigui difós. Per aquest cas, la ITC estableix, com regla general, que no hi ha obligació de comptar amb l'aquiescència d'aquestes persones quan la seva aparició és incidental i queda perfectament clar que són membres del públic anònims i que surten a les imatges per atzar. Si aquesta condició no es dona, aleshores sí que cal demanar un consentiment específic, i qualsevol excepció ha de ser justificable en base a l'interès públic. El codi indica també en aquest punt que quan per raó d'incapacitat física o de malaltia una persona no està en condicions d'expressar la seva conformitat, aquesta haurà de ser obtinguda de part d'algú que li sigui pròxim o de la persona que en tingui cura.⁶⁸ També es contempla en el codi de la ITC el supòsit que un equip de

⁶⁶ Recording openly in public places is not surreptitious or concealed even though some people will not realise they are being recorded. (*BBC 11*)

⁶⁷ When coverage is being given to events in public places, editors and producers must satisfy themselves that words spoken or action taken by individuals are sufficiently in the public domain to justify their being communicated to the television audience without express permission being sought. (*ITC 2.2.*)

⁶⁸ When permission is received to film or record material in an institution, such as a hospital,

televisió vulgui enregistrar operacions policíiques que comportin la presència de ciutadans i que tinguin lloc en espais que no es puguin considerar públics. Els responsables de l'equip hauran d'identificar-se i, si se'ls demana que deixin de filmar o que abandonin el lloc, normalment hauran d'acceptar la indicació.⁶⁹

La BBC és la única cadena que planteja en el seu codi un problema suplementari que per a la imatge de les persones representa el material d'arxiu. El fet que aquest pugui ser usat en múltiples ocasions perpetua la presència de persones que en el seu moment van aparèixer en algun pla i això pot modificar des del punt de vista de l'espectador el caràcter ocasional d'una primera utilització. El codi posa dos exemples ben significatius: el de la persona que apareix bufant un alcoholímetre cada vegada que es parla de controls de trànsit i el de la persona que continua apareixent a la televisió després d'haver mort amb el consegüent trasbalsament per als seus familiars.⁷⁰

factory, or department store, which has regular dealings with the public, but which would not normally be accessible to cameras without such permission, it is very likely that the material will include shots of individuals who are themselves incidental, not central, figures in the programme. The question arises how far and in what conditions such people retain a right to refuse to allow material in which they appear to be broadcast. As a general rule, no obligation to seek agreement arises when the appearance of the persons shown is incidental and they are clearly random and anonymous members of the general public.

On the other hand, when their appearance is not incidental, and they are not random and anonymous members of the public, a producer should seek specific content. Any exceptions should be justifiable in the public interest.

When by reason of disability or infirmity a person is not in a position either to give or to withhold agreement, permission to use the material should be sought from the next of kin or from the person responsible for their care. *(ITC 2.2)*

⁶⁹ When invited to film police or similar official operations of any kind (e.g. Customs and Excise, Trading Standards) involving members of the public in other than public places (e.g. visits to homes under warrant, raids on licensed premises, etc.) it is the responsibility of the producer or senior crew-member to identify the licensee for whom he or she is working as soon as practically possible. If asked to stop filming or to leave premises, they should normally comply. In such cases it must be recognised that there may have been a technical trespass. Therefore, reference should be made before transmission to the licensee's most senior programme executive or the designated alternate, who will need to be convinced that showing the material serves the public interest. Programme-makers should also consider whether, as a matter of fairness, the subjects of filming should be informed in advance of transmission. *(ITC 2.2)*

⁷⁰ The greatest danger in using out-of-date library material is that offence or embarrassment may be caused to individuals who were once unlucky enough to find their way into the library: the same man has been shown being breathalysed many times. Worse, we have shown someone who is no longer alive, to the distress of relatives. *(BBC 30)*

4.5.2.4. Dolor i sofriment

Hem vist en els epígrafs anteriors que el menyspreu del dret a la privadesa pot venir donat per una intrusió en espais físics de caràcter privat (o que circumstancialment són d'ús privat) i per la divulgació inadequada de la imatge de les persones. Hi ha circumstàncies subjectives que poden agreujar cadascun d'aquests supòsits, i entre aquestes circumstàncies hi ha aquelles en les quals les persones es senten afligides.

Els periodistes tenen sovint ocasions per trobar-se amb gent sumida en situacions doloroses: accidents, catàstrofes, atemptats terroristes, segrestos... Les necessitats informatives imposen que la cobertura d'aquesta mena de fets hagi de fer-se i que les corresponents notícies hagin de ser difoses. Es tracta d'esdeveniments indubtablement noticiables i sobre els quals el públic té unes lògiques expectatives de saber-ne detalls. Aquestes expectatives i la tendència de les empreses informatives a complaure-les generen de vegades un excés de zel per part dels reporters, que s'esforcen a arribar tant lluny com poden en l'obtenció d'informació. D'altra part, ells mateixos, potser perquè l'exercici professional els col·loca sovint davant de tragèdies, solen estar "immunitzats" davant del dolor aliè. Tot plegat genera unes condicions propícies a la transgressió d'uns límits ètics, sobre tot quan es pretén que els familiars i altres persones pròximes a les víctimes esdevinguin fonts de la informació.⁷¹

Una bona part del públic que demostra el seu interès en conèixer tot el que sigui possible respecte a certes notícies catastròfiques queda alhora esglaiat davant de certes informacions "enriquides" amb mostres de sofriment per part de persones que són, a pesar seu, protagonistes de les notícies. Un exemple clàssic d'això són les imatges de familiars plorosos que són empaitats i interrogats per càmeres i reporters de televisió. El problema es situa en dos fronts diferents: el de la difusió de la informació i el de la seva obtenció. Tant en un aspecte com en l'altre, els mitjans audiovisuals tenen en aquest terreny uns difícils reptes. Respecte a la difusió, no hi ha dubte que l'espectacularització del sofriment humà comporta uns greus problemes ètics. El dolor forma part de la realitat i, per tant, no es pot eliminar completament de la informació si es vol que aquesta en sigui un reflex. Si les notícies quedessin completament desproveïdes del dolor, els mitjans de comunicació ens estarien

⁷¹ Veure MATELSKI, Marilyn J. : *TV News Ethics* Electronic Media Guides. Focal Press. Boston-Londres, 1991 (pp. 41-45) L'autora analitza, a partir de l'anàlisi de la cobertura televisiva d'un accident de carretera les raons esgrimides pels editors de diferents cadenes.

describint un món inhumà. Els mitjans gràfics es troben amb el problema que no es poden limitar a referir indirectament les coses, sinó que s'espera d'ells que les mostrin tal com són. Però quan això es porta fins a les últimes conseqüències hi ha evidències que alguna cosa està fallant en la responsabilitat informativa. "¿Perquè -es pregunta Jan Costello, un ex-reporter de televisió- els reporters apunten les càmeres a les famílies afligides, a les vídues desconsolades i a les víctimes dels accidents? ¿Perquè els fotoperiodistes i els reporters de televisió van tan lluny en la capitalització d'una mort violenta i tràgica d'una persona infortunada? Perquè és la manera més ràpida i més bruta de suscitar emocions, i l'emoció ven les notícies. La gent espera veure el drama humà i la misèria desplegada al menjador de casa seva. Les llàgrimes, l'angoixa i el dolor són el que fa potents les històries".⁷²

L'obtenció de la informació sobre tragèdies planteja també greus problemes. És evident que les persones afectades, independentment del lloc on es trobin, tenen dret a un espai d'intimitat, i que la pressió a què els puguin sotmetre els mitjans de comunicació o la mera presència dels reporters i el seu utilatge pot ser considerada com clarament intrusiva. Si allò que defineix la responsabilitat periodística és la intenció de minimitzar el dany que es pot causar, no hi ha dubte que la història del periodisme televisiu està ple d'exemples d'una manca clara de responsabilitat. Moltes entrevistes fetes "sobre el terreny" després d'accidents i catàstrofes han tingut clarament l'efecte d'haver "re-victimitzat" les víctimes.⁷³ La deontologia periodística ha de trobar aquí, com en tants altres aspectes de l'activitat professional, el punt just entre l'obligació i el dret d'informar i el respecte a la privadesa.⁷⁴

L'escenari dels dubtes ètics que planteja la informació sobre fets tràgics no és només el lloc on es troben els familiars de les víctimes. Mentre els reporters miren d'obtenir els elements informatius sobre el terreny, a les redaccions es sol treballar en la recopilació de dades provinents d'altres fonts: policia, hospitals, etc. Els editors dels programes saben que la difusió d'aquesta mena de notícies pot causar una gran torbació a familiars o coneguts de les víctimes, que potser s'assabentaran de la mort d'algú tot veient la televisió des de qui sap on. L'obligació deontològica de minimitzar el sofriment troba aplicacions evidents en aquest tipus de

⁷² COSTELLO, Jan R.: "Exploiting Grief: Restraint and the Right to Know", *Commonweal*, 6 juny 1996 (pp. 327-329)

⁷³ WISNIA, S.A.: "Private Grief, Public Exposure: In Covering a Disaster, How Intrusive is Too Intrusive?", *The Quill*, 77:7, 1989 (p. 28)

⁷⁴ PADGETT, G.E.: "Codes Should Address Exploitation of Grief by Photographers", *Journal of Mass Media Ethics* 1:1, 1985 (pp. 50-56)

situacions, però es sol fer molt difícil l'elecció de les millors línies d'acció sobre tot tenint en compte que, per definició, les informacions sobre accidents, catàstrofes i altres fets que comporten patiment arriben sobtadament a les redaccions i això obliga a treballar sota una gran pressió de temps (de manera especial en el cas dels mitjans audiovisuals) i, de vegades, de forma força caòtica. Evidentment sol ser recomanable mirar d'establir contacte amb els familiars més directes de les víctimes per tal de posar-los en antecedents. Es tracta d'una acció que pot resultar intrusiva però que està destinada a evitar un mal major. En aquest tipus de situacions és quan més es justifica una col·laboració dels periodistes amb la policia o amb instàncies governamentals, que normalment, també estaran fent les gestions adients amb els familiars afectats, per tal de pactar estratègies informatives. Ara bé, si el previ avís no és possible, ¿què cal fer aleshores? És obvi que si el fet constitueix una notícia important resultarà impensable ometre-la. Hi ha la possibilitat d'oferir-la sense revelar la identitat de les víctimes. Però aquesta opció, destinada en principi a evitar un gran impacte emocional a unes determinades persones, pot comportar innecessaris patiments de moltes altres, que poden témer que la desgràcia hagi recaigut sobre les seves persones estimades. La casuística és complexa, sobre tot tenint en compte que les dades sobre els accidents solen arribar a les redaccions de forma fraccionada o amb elements contradictoris. En aquests casos és recomanable oferir no només la informació estricta sobre allò que ha succeït sinó també tots els elements a l'abast que contribueixin a descartar possibilitats i a desangoixar el públic potencialment afectat.

En un altre ordre de coses, el tema de l'espectacularització del sofriment és planteja amb gran crueta en les informacions relatives a drames humans com la pobresa o la fam. Algunes organitzacions no governamentals especialitzades en tasques de cooperació en el Tercer Món han mostrat la seva preocupació pel tractament que alguns mitjans de comunicació fan dels problemes que afecten els països subdesenvolupats. D'una part hi ha el problema de la distorsió informativa que es produeix amb la selecció de les notícies sobre certs països, ètnies, etc. D'una altra part -i aquest és l'aspecte rellevant respecte a la problemàtica que ara ens ocupa- la divulgació de determinades imatges de nens famèlics o de vells moribunds pot constituir també un atemptat contra la imatge i la dignitat de les persones. Cal convenir que el fet que aquestes persones no puguin trucar l'endemà per queixar-se a les televisions que han divulgat la seva imatge no hauria de ser un eximent per deixar de plantejar-se alguns interrogants ètics al respecte. És cert que aquestes imatges són moltes vegades l'únic recurs

per sensibilitzar el públic sobre certes tragèdies humanes; però no ho és menys que cal tenir present que aquesta sensibilització es fa de vegades a costa d'un menyspreu de la dignitat personal que es consideraria inadmissible en altres contextos.

La major part dels codis analitzats coincideixen en significar que cal mantenir certes precaucions davant d'escenes de sofriment. Els que donen algunes indicacions concretes sobre aquest particular són els de la CBS, la NBC, la SRC, la BBC i la ITC. Entre ells, un factor comú: el periodisme informatiu no pot negligir per complet les imatges que reflecteixen el dolor, que moltes vegades es fan imprescindibles per explicar fets importants, però sempre caldrà usar-les procurant causar el mínim dany moral a les persones afectades.

El codi de la CBS adverteix que és difícil d'oferir normes que puguin resoldre totes les situacions, i apunta, com criteris generals, aquests quatre: fer entrevistes amb les víctimes dels accidents i els seus familiars només si són essencials per explicar la notícia o si poden servir per evitar noves tragèdies; mantenir un capteniment al demanar-les i al fer-les; no entrevistar ni tractar d'entrevistar persones que estiguin en estat de shock; no tractar de fer una entrevista sense demanar-la abans.⁷⁵ El codi de la NBC també considera que aquest tipus d'entrevistes només s'han de fer si són indispensables per a la cobertura periodística, i estableix a més que, si es fan, han de ser breu i cenyides als fets essencials.⁷⁶ És aquest un aspecte al qual també aludeix el codi de la SRC que, tanmateix, no es refereix només a les entrevistes sinó, més genèricament, a les escenes de sofriment que -afirma- només hauran de mostrar-se si són necessàries per a la comprensió d'un esdeveniment d'importància pública. Cal respectar la intimitat; i, tot i que les imatges de dolor personal poden ser de vegades legítimes en una emissió, no es poden usar només per sensacionalisme.⁷⁷ En la mateixa línia es situa la ITC,

⁷⁵ Although it is not feasible to set forth hard and fast rules that will cover every contingency, these policies are generally applicable to such interviews:

- Avoid them, normally, except when they are essential for the story; for example, when they throw light on what happened or drive home a point which help avoid future tragedies.
- Exercise restraint in soliciting and conducting them.
- Do not interview, or attempt to interview, a person who appears to be in a state of shock.
- Do not attempt to conduct an interview until permission has been obtained from the interviewee. (*CBS Interviews with Victims...*)

⁷⁶ There must be sensitivity to the emotional state and physical condition of people who have been involved in tragic or traumatic situations. Consequently, no attempt should be made to interview such people unless the interview is clearly relevant and essential to the story. And in any event

1. no pressure of any kind should be exerted to obtain permissions for the interview.
2. the interview should be brief and should deal only with essential facts. (*NBC III.K*)

⁷⁷ Les scènes de souffrances ne servent qu'en cas de nécessité pour la compréhension d'un

que apunta que per a la millor explicació dels fets normalment seria preferible ensenyar les coses tal com són que no pas fer-ho de manera indirecta, però reconeix que abans de difondre certes escenes s'ha de sospesar el desig de servir a la veritat i el risc d'incórrer en el sensacionalisme o d'envair la privadesa.⁷⁸

La BBC és la cadena que desgrana en el seu codi unes normes més precises sobre aquesta matèria i ho fa en dos llocs diferents, el capítol dedicat a accidents i el dedicat a privadesa. En el primer d'ells es donen normes relatives al procés d'enregistrament d'imatges i al d'edició de les mateixes. Respecte a la tasca dels reporters, es donen les següents indicacions:

- Cal tractar de no augmentar l'angoixa d'aquells que han estat ferits o que es troben desolats.

- Els reporters, en la mesura que els sigui possible, enregistraran les escenes de forma que després se'n pugui fer l'ús que es consideri més pertinent en el procés d'edició, i advertiran a les persones que hagin de fer aquest de les imatges que considerin que han de ser tractades amb una atenció especial.

El codi pren en consideració que els reporters han d'actuar sovint sota una gran pressió, de manera que les persones encarregades de seleccionar i editar la informació hauran d'actuar amb molt de tacte i sensibilitat. Les normes a tenir en compte són les següents:

- Sempre que sigui possible no s'inclouran en la informació les preguntes fetes amb presses o de forma irreflexiva, que poden danyar la imatge de la cadena.

- Els cossos de les persones mortes normalment no hauran de mostrar-se. Les imatges en les quals apareguin, hauran de tractar-se amb molta cura, fins i tot quan estan coberts per mantos.

événement d'importance publique. Les scènes affligeantes exigent de la discretion; il ne faut pas les prolonger indûment. L'image de la douleur personnelle paraît parfois legitime dans une émission mais on ne doit pas l'exploiter par sensationnalisme; il faut respecter l'intimité. *(SRC Í.Le bon goût)*

⁷⁸ Scenes of human suffering and distress are often an integral part of any report of the effects of natural disaster, accident or human violence, and may be a proper subject for direct portrayal rather than indirect reporting. But before presenting such scenes a producer needs to balance the wish to serve the needs of truth and the desire for compassion against the risk of sensationalism and the possibility of an unwarranted invasion of privacy.

The individual's right to privacy at times of bereavement or extreme distress must in particular be respected.

Insensitive questioning not only risks inflicting additional distress on the interviewee, it also offends many viewers. *(ITC 2.5)*

- Hi ha molt poques circumstàncies en les quals estigui justificat mostrar execucions, o persones que estan sent matades o que estan morint.

- Pot haver-hi escenes que resultin admissibles si es mostren de forma molt breu, i que deixin de ser-ho si els plans són massa perllongats.

- En general, els plans generals són menys intrusius que els plans curts.

- Cal evitar tant com es pugui la inclusió en les imatges dels esforços dels reporters per aconseguir-les, fora que no formin part del mateix fet que es relata.⁷⁹

En el capítol dedicat a privadesa, es reconeix que la cobertura de desastres i d'altres fets violents sol plantejar problemes molt complexos relacionats amb la privadesa. S'hi constata que les informacions sobre temes com els accidents d'avió solen suscitar reaccions de l'opinió pública contra el que es considera "una invasió del dolor privat" (quan es fan, per exemple, entrevistes amb víctimes als llits dels hospitals o amb els seus afillits parents). Aquest tipus de reaccions -segons que raona el codi- fa que els responsables dels programes acabin tenint la sensació que han obrat malament, encara que ho hagin fet amb la deguda consideració, perquè està molt arrelada en la gent la idea que el sofriment pertany al món de les emocions privades. En conseqüència, es recomana no perseguir indegudament les víctimes o els seus parents, no insistir en voler fer les entrevistes quan aquestes són refusades (i encara que es pensi que altres mitjans ho puguin aconseguir), no fer les entrevistes sense comptar amb el previ acord, fer-les de forma considerada i allunyar-les del bullici informatiu, etc. El codi afegeix en aquest passatge una indicació que es situa en la línia de procurar fer entendre al públic les raons dels informadors: es suggereix que una petita explicació feta pot servir perquè els espectadors no

⁷⁹ * The BBC should try not to add to the distress of those who have been injured or bereaved.

* Reporters and news gatherers at the scene are often under great pressure, so the process of selection in newsrooms and programmes must take matters of taste and sensitivity very seriously.

* News gatherers, so far as they can, should record scenes in such a way that leaves scope for editing and should try to warn programmes where such editing will be essential.

* Hurried, thoughtless questions in interviews hurt individuals and damage the BBC's reputation. When possible edit out such questions.

* Bodies should not normally or needlessly be shown. Great care should be taken even when they are covered by blankets.

* There are very few circumstances in which it is justified to show executions or other scenes in which people are killed or are dying.

* Other difficult scenes may need to be shown only briefly: an acceptable picture can become intolerable because it is shown for too long -even by a few seconds.

* Generally, long shots are less intrusive than close-ups.

* Show as little as possible of the news gathering process unless it is part of the story. It is often a tough, unattractive scramble. When the focus of it is a survivor or a bereaved person the sight and sounds of jostling reporters and cameramen is usually too much. (BBC 1)

s'escandalitzin (per exemple, "aquesta tarda han autoritzat l'accés de les càmeres al recinte durant uns minuts...").⁸⁰

La BBC també presta atenció en el seu codi al sofriment que es pot causar als espectadors per causa d'una informació parcial o incorrecta: les explicacions han de ser rigoroses, però alhora cal evitar transmetre a l'espectador el sofriment o l'ansietat. Així mateix, s'ha de tractar de contenir l'excitació que de vegades produeix en els mateixos periodistes el fet de tenir a les mans un gran tema, ja que podria arribar a semblar que es gaudeix explicant-lo.⁸¹ Així mateix, la cadena pública britànica es planteja el dilema de si s'han de citar o no, i de quina manera, els noms de les víctimes dels accidents. Accepta que és raonable ocultar-los per un període de temps raonable quan els seus cercles més pròxims no n'han estat encara assabentats, fins i tot encara que altres mitjans els hagin ja divulgat. Aquesta norma no és d'aplicació en el cas que es tracti de persones de gran rellevància pública.⁸² Quan es decideixi no difondre encara la identitat de les víctimes no es donaran tampoc detalls que permetin deduir-la. Però, en canvi, en un altre punt es recomana que es facilitin referències de temps, de lloc i altres detalls que contribueixin a minimitzar la possible alarma dels espectadors.⁸³

⁸⁰ One of the most difficult areas related to privacy concerns the coverage of victims and the relatives of victims of disasters and other violent events. Reports of plane crashes, for example, always rouse a body of opinion against 'invasion of private grief': interviews with victims in hospital beds and with grieving relatives are seen by some viewers and listeners as gross intrusions. Programme makers are thought to have behaved badly when in fact they have usually behaved with due consideration, but they do well to remember that in British culture grief is a predominantly private emotion. So, when dealing with disasters

- * do not pursue victims or relatives unduly;
- * when an approach is rejected do not persist even though another news organisation may have been accommodated;
- * do not interview without agreement;
- * conduct interviews considerately and whenever possible away from the crush of news gatherers;
- * show as little as possible of the news gathering scramble;
- * keep tearful and distressed scenes to a minimum; and
- * a few explanatory words in the broadcast may prevent audience misunderstanding: 'cameras were allowed into the ward for a few minutes this afternoon'. (*BBC 58*)

⁸¹ El paràgraf que inclou aquesta idea pot trobar-se citat a l'epígraf "Formes de presentació" (veure 4.2.2.3.)

⁸² It is journalistically proper to withhold name of casualties when next of kin have not been informed.

- * Allow a reasonable period for the next of kin to be notified personally.
- * Even if the information has been published elsewhere in the media it might still be proper hold off for a while.
- * When names are being withheld avoid other detail which would identify.
- * In a few cases, the identity of victims may be, integral part of the story and withholding information may not be sensible.
- * Normal rules may not apply in the case of publicly important people. (*BBC 1*)

4.5.2.5. Suïcidi

El tractament del suïcidi als mitjans de comunicació pot contemplar-se des de diverses perspectives, totes elles amb implicacions ètiques. Una d'elles és el grau de noticiabilitat que té un suïcidi, que va evidentment lligat a la rellevància de la persona que el comet i a altres factors contextuals (el lloc, la forma d'executar-se, etc.) i l'avaluació del qual té obvis components ideològics i morals. Una altra perspectiva, aquesta sociològica, s'inscriu en la preocupació pels efectes dels mitjans de comunicació i, en aquest cas, és la que es planteja el temut "efecte contagi" que pot produir la informació sobre suïcidis.⁸⁴ L'adopció de qualsevol d'aquestes perspectives hagués pogut fer aconsellable la consideració del tema del suïcidi en altres llocs del tesaurus, vinculant-lo a l'ítem "Selecció de les notícies i criteris d'inclusió" (4.2.2.2.) o a "Inducció de conductes anti-socials" (4.5.3.1.). Tanmateix el suïcidi és un fet prou singular i amb prou implicacions morals com per considerar-lo en un ítem especial i, un cop presa aquesta opció, ha semblat pertinent situar aquest ítem en el marc dels problemes relacionats amb la privadesa. Si dèiem anteriorment que la mort és un acte íntim, la decisió de morir voluntàriament ho és més encara. I els dubtes que suscita el seu tractament en els mitjans de comunicació provenen sobre tot d'aquesta consideració.

Sembla prou evident que un suïcidi, per ell mateix, no és ni hauria de ser notícia digna d'esment als mitjans de comunicació. Es tracta, com acabem de dir, d'un acte privat i la seva introducció en el domini públic pot ser entesa, en principi, com una violació del dret a la privadesa. En altres paraules, el suïcidi (o l'intent de suïcidi) d'una persona normal i corrent comès en unes circumstàncies convencionals no té perquè ser objecte informatiu. I, en el cas de la televisió, no hauria de ser motiu per trencar aquesta norma el fet que es disposi d'un material gràfic d'impacte. Al costat d'això, cap periodista diria que en el seu moment no fos una notícia de primer ordre el suïcidi de Marilyn Monroe. Els criteris per defensar-ho semblen prou obvis i no difereixen substancialment dels que han estat exposats als epígrafs dedicats a la invasió de la intimitat i al dret a la pròpia imatge (veure 4.5.2.1. i 4.5.2.3.).

⁸³ * Times, locations, flight numbers help to provide a context and to minimise the area of concern to viewers and listeners. (*BBC 1*)

⁸⁴ El de les conductes imitatives és l'angle adoptat, per exemple, a:
SHIPPLE J. / WELLS, R.: "Media can Reduce Risks in Suicide Stories", *Editor and Publisher* 122:41, 1989 (p. 72)

ZIESENIS, E.B.: "Suicide Coverage in Newspapers: An Ethical Consideration", *Journal of Mass Media Ethics* 6:4, 1991 (pp. 234-244)

Una vegada més, les decisions deontològiques responsables que cal prendre davant d'un cas de suïcidi han de sortir d'una complicada compaginació del dret del públic a conèixer una informació d'interès general (i no hi ha dubte que la desaparició d'un mite com la Monroe el tenia) i el dret de les persones (el dels mateixos suïcides i també el de les seves famílies o els seus cercles íntims) a mantenir la privadesa. I també una vegada més els factors que cal tenir en compte en fer aquesta confrontació de drets són nombrosos i d'ordre molt diferent, de manera que es fa extraordinàriament difícil establir normes universalment vàlides.

Molts telespectadors recorden perfectament unes imatges que els van esborronar mentre dinaven, un dia de gener de 1987. El secretari del Tresor de l'estat nord-americà de Pennsylvania, R. Budd Dwyer, sotmès a una investigació per frau, havia convocat aquell matí una roda de premsa. Un cop va tenir reunits al lloc previst un bon nombre de periodistes i de càmeres de televisió, va presentar-se davant d'ells i, en lloc de començar a contestar rutinàriament les preguntes dels informadors, va treure una pistola que portava amagada i es va disparar un tret a la boca. Les imatges d'aquell fet eren distribuïdes al cap de poca estona per les agències internacionals a totes les televisions del món. No és difícil suposar que centenars d'editors de programes informatius es van estar preguntant, amb els habituals constreïments de temps, quin tractament havien de donar a aquella notícia i a aquelles imatges.⁸⁵ No faltaven en aquells cas un bon nombre d'elements molt diversos que eren dignes de ser tinguts en consideració. En primer lloc, era evident que Dwyer no era precisament una figura mundialment coneguda. Si s'hagués tret la vida a casa seva, el més segur és que la notícia hagués passat inadvertida com una més entre els centenars de despatxos d'agència que arriben cada dia a les redaccions (exceptuant, naturalment, les dels mitjans informatius de Pennsylvania). Però les imatges eren certament singulars i és prou sabut que aquest aspecte no pot deixar de ser molt valorat en el mitjà televisiu. Alhora eren angunioses, i calia calibrar fins quin punt s'havien d'oferir sense majors problemes, i especialment alguns plans de les mateixes especialment sanguinolents. I, finalment, era evident que Dwyer havia renunciat expressament al seu dret a fer de la seva mort un acte íntim; és més, havia buscat de manera inequívoca la manera de donar-li una màxima publicitat. La resposta donada per diferents cadenes de tot al món a aquests dubtes va ser d'allò més divers. N'hi va haver que no van oferir les imatges; n'hi va haver que van passar la seqüència íntegra; altres ho van fer però suprimint-ne els plans més horripilants aconseguits amb la capacitat d'aproximació del zoom; en algunes televisions es van

⁸⁵ BIAGI, Shirley: op.cit. (p. 453)

passar totes les imatges o només una part d'ells però advertint prèviament els telespectadors de les seves característiques. Molts editors d'informatius de televisió varen reconèixer els dubtes que havien tingut en decidir sobre el cas del suïcidi de Dwyer i varen admetre que la decisió va ser presa finalment en funció d'apreciacions contingents i subjectives.

Casos com els del suïcidi de Dwyer es produeixen molt de tant en tant. Però els dubtes periodístics sobrevenen amb major freqüència. Són igualment profunds quan es considera el tema del suïcidi d'adolescents. També aquí hi ha múltiples perspectives possibles, entre les quals pren especial relleu el risc de suscitar conductes imitatives. Carl Hausman, tot i que es compta entre els qui aborden aquesta matèria en l'àmbit del respecte a la privadesa, fa algunes consideracions d'un altre ordre. "¿Com un periodista -es pregunta- fa el balanç entre els beneficis d'explicar una notícia i els estralls que causarà a les persones afectades? Les notícies sobre suïcidis són un bon exemple. A molts reporters, incloent aquest autor, les famílies afectades els han demanat en alguna ocasió de no fer públics els motius de la mort d'adolescents víctimes de suïcidi. Jo vaig declinar de fer-ho en un cas, iestic segur que efectivament vaig agreujar el sofriment que ja sentien els familiars. Però el meu raonament en aquell cas va ser que quan allò va succeir (...) la pràctica d'amagar les causes del suïcidi d'adolescents contribuïa a alimentar la idea equivocada que aquell no era un problema important. Una idea de validesa relativa perquè si no es sentia parlar de suïcidis de joves era perquè no se'n donava notícia".⁸⁶ Són reflexions similars a les que es poden fer respecte a la informació sobre accidents d'automòbil en els quals hi ha implicades persones joves. Per a cada cas concret, el dilema entre la divulgació i el manteniment de l'anonimat sembla que s'hauria de resoldre a favor de la privadesa, però fer d'això una norma rígida pot equivaler a escamotejar sistemàticament a la societat informacions no només més o menys espectaculars sinó també altament significatives.

Les referències al tema del suïcidi en els codis analitzats són molt escasses. Només l'esmenten els dos codis britànics i el japonès.

Els codis de la BBC i de la ITC enfoquen el tema prenent com a punt de partida el possible "efecte contagi" de les notícies sobre suïcidis. La cadena pública admet que la informació sobre suïcidis pot encoratjar altres persones. En conseqüència, proscriu la descripció de certs detalls sobre la forma com s'ha comès el suïcidi, fins i tot quan el mètode

⁸⁶ HAUSMAN, Carl: op.cit. (p. 87)

emprat sigui poc usual.⁸⁷ La ITC, en canvi, posa en qüestió la evidència que el fet que la televisió refereixi un suïcidi hagi de suscitar conductes imitatives. Tot i així, reconeix que es tracta d'una matèria que requereix ser tractada amb discreció i compte, i coincideix amb la BBC que es preferible no mostrar els detalls sobre la forma com s'ha comès un suïcidi.⁸⁸

El codi de la NAB japonesa es limita a advertir en un dels seus breus articles que cal anar amb molta cura amb les matèries relacionades amb el suïcidi o amb pactes de suïcidi, fins i tot (diu textualment el codi en el que sembla respondre a un tret cultural específic) encara que aquests reportatges versin sobre creacions tradicionals o artístiques.⁸⁹

⁸⁷ Reported suicides may encourage others. We should try not add to this risk.

- * They should try not to add to this risk.

- * Reports should usually avoid details of method: describe them in general terms unless there is a good reason to go into detail.

- * When the method used is unusual reports should continue to be circumspect. *(BBC 77)*

⁸⁸ The evidence that television portrayal of a suicide attempt may be directly imitated by a viewer is inconclusive. The subject should nevertheless, as a matter of commonsense, be handled with discretion and care. There should in particular be no detailed demonstration of the means or method of suicide. These considerations apply most acutely in the case of popular drama serials. *(ITC 1.6)*

No film or programme including hanging or preparations for hanging capable of easy imitation should be scheduled to start during Family Viewing Time. *(ITC 1.7)*

⁸⁹ Caution shall be exercised in handling matters related to suicide and suicide pacts, regardless of whether such stories are traditional or artistic creations. *(NAB 48)*

4.5.3. Matèries d'especial sensibilitat social

Gairebé totes les matèries de la deontologia periodística, per les característiques mateixes de l'espai deontològic, es presten a dubtes raonables. Ho hem vist, per exemple, en els apartats anteriors del tesaurus, dedicats a la seguretat i la privadesa. Són valors fortament arrelats a la societat i els dubtes apareixen quan s'han de confrontar amb altres valors als quals també s'atribueix una gran importància. Hi ha altres assumptes, però, en què el consens sobre la solidesa dels valors defensats és menor. Els dubtes sobre els mateixos no es deriven de l'oposició amb altres valors sinó en la seva mateixa consideració com a tal. Temes com la exhibició de la violència o com la presència del sexe en els mitjans de comunicació són objecte d'un debat social intens sense que es pugui dir, ni de bon tros, que a la societat hi hagi una base àmplia d'acord.

Per constatar la incertesa moral sobre alguns d'aquests valors, n'hi ha prou amb fer un petit exercici de memòria o passar unes hores en una videoteca veient programes de televisió d'uns quants anys enrere. És evident que hi ha una sèrie de matèries respecte a les quals els líndars de la permissibilitat han canviat de forma considerable. Naturalment podem preguntar-nos si el que s'ha modificat són els criteris morals imperants en el conjunt de la societat o bé la forma d'interpretar-los i d'aplicar-los per part dels mitjans de comunicació. Determinar què alimenta què és un repte per a les ciències socials que ara per ara sembla fora del seu abast. Però el que és incontrovertiblement cert és que continguts mediàtics que poc temps enrere haguessin estat absolutament inacceptables, tant en el terreny de la ficció com en el de la informació, ara es contempen com perfectament normals. Aquesta evolució dels patrons del judici social no està exempta de grans polèmiques ideològiques: per a alguns, per exemple, l'escalada dels continguts violents o sexuals és un símptoma inequívoc de degradació moral; altres observen els canvis com una aportació dels mitjans, que encara voldrien més gran, a la superació de tabús i d'habituds de signe conservador. En qualsevol cas, és ben clar que hi ha una sèrie de valors que sectors més o menys significatius de la societat consideren importants però sobre els quals s'està lluny d'un consens prou sòlid.

La resposta dels mitjans de comunicació davant d'aquestes vacil·lacions és la resultant, necessàriament canviant, d'una sèrie de factors que també són prou contradictoris. Els mateixos mitjans de comunicació mantenen les seves pròpies posicions ideològiques: les de les empreses que en són propietàries, les dels grups que n'exerceixen el control polític i també,

encara que en una altra mesura, les dels professionals que n'elaboren el producte. D'una altra part, hi ha el condicionament mercantil, que obliga els mitjans a adaptar-se al "target" de públic al qual pretenen arribar. Les consideracions ètiques queden sovint en un segon pla davant de l'imperatiu comercial o, si convé, aquest imperatiu es disfressa o es justifica amb el discurs moral que millor convé a cada situació. I per acabar de complicar el panorama hi ha la incertesa científica sobre la incidència que tenen en la societat -o en sectors de la mateixa- els continguts dels mitjans. La sociologia de la comunicació ha trobat serioses dificultats per arribar a establir unes teories sòlides sobre els efectes dels mass media. Després de molts anys de grans esforços per avaluar-los empíricament, la desorientació sobre aquesta àrea del coneixement és considerable. Això pot proporcionar una patent de cors per validar moralment qualsevol contingut.

De qualsevol manera, el que ningú no pot negar és que algun efecte sí que tenen els mitjans de comunicació sobre la vida de les persones. En altres paraules, és indefensable una pretesa neutralitat per part de mitjans com la televisió en la seva capacitat d'influència sobre la gent. És evident, per exemple, que les agències de publicitat coneixen molt bé les possibilitats persuasives del mitjà. "Si per defensar tants i tants interessos econòmics i polítics s'inverteixen tants diners en publicitat -escriuen Wilson i Herrntein- semblaria absurd creure que els media no tenen efectes en les nostres conductes, incloent segurament les conductes criminals. Si no fos així, centenars de milions de dòlars serien malaguanyats per part dels anunciants".¹ El problema és que els periodistes no tenen tan clars els seus objectius com els tenen els publicitaris. Els dissenyadors d'una campanya es proposen vendre determinades unitats d'un producte o aconseguir un determinat nombre de vots. La informació té uns objectius menys definits. Millor dit, per a molts periodistes l'únic objectiu clarament definit de la tasca informativa és precisament el d'informar, i això els porta a negar que hagin d'assumir cap mena de responsabilitat respecte a uns valors socials contingents. D'altra part, ¿qui hauria de tenir la última paraula en la determinació d'uns valors afegits que es vulguin incorporar a la informació?

Si ens hem d'atènyer al postulat que més repetidament hem usat en aquesta tesi, és a dir, que la base de la deontologia periodística és el dret de la societat a la informació, la forma de

¹ WILSON, James Q. / HERRNSTEIN, Richard J.: *Crime and Human Nature* Simon & Shuster. Nova York, 1985 (p. 337)

Citat per DAY, Louis A.: *Ethics in Media Communications: Cases and Controversies* Wadsworth Publishing Company. Belmont, CA, 1991 (p. 204)

respondre a l'anterior pregunta seria dictaminar que el desitjable és que els mitjans "escoltin" el parer del públic. Tanmateix, com ja s'ha posat de manifest en altres llocs, existeixen dificultats perquè el públic de la televisió faci conèixer als professionals els criteris ètics imperants a la societat sobre una sèrie de matèries. Els mecanismes de participació de l'anomenada societat civil en la gestió i el control dels mitjans de comunicació, com els consells de premsa o altres òrgans de garanties, són encara immadurs. I usar les dades d'audiència com a "feedback" fonamental resulta poc fiable des de la perspectiva moral, com a mínim per aquestes dues raons: primer, perquè la televisió es consumeix d'una forma passiva i es fàcil que això propiciï una tendència acomodaticia i acrítica per part de sectors amplis de públic; i segon, perquè la raó ètica, diferentment que la raó política, no és una qüestió de majories i minories. Cal apel·lar a l'interès comú, aquell concepte proposat per Giner i Camps (veure 2.1.2.) com a definidor d'uns objectius morals reconeixibles malgrat els dèficits del sistema polític i les servituds mercantils. Però en certes matèries, com la violència, el sexe o la religió, cal reconèixer que la identificació de l'interès comú es presenta com una tasca plena de dificultats.

A efectes analítics, aquest bloc temàtic del tesaurus està subdividit en els següents ítems:

- **Inducció a la violència i a altres conductes anti-socials.** Tot i que cal establir moltes reserves sobre els efectes que tenen sobre el públic els continguts dels mitjans, no hi ha dubte que aquests, i molt especialment la televisió, poden contribuir eficaçment a modificar les actituds i les conductes d'importants sectors del públic. En la mesura que això sigui cert -i que ho sigui per a la transmissió de pautes de comportament que es considerin negatives, com ara la violència- els periodistes que preparen la informació televisiva han de ser conscients de la responsabilitat que contreuen quan divulguen accions o fets que poden prestar-se a ser imitades.²

- **Mal gust.** Si és incert i discutible què és i què no és una conducta anti-social, més ho és encara el concepte de "bon gust". Hi ha imatges i expressions que un gran nombre de persones consideren de "mal gust" i que convé, doncs, que siguin evitades, si més no per raons d'oportunitat. Però aquesta és una matèria tan relativa que alguns la situarien clarament fora dels dominis de l'ètica.

² Encara que el suïcidi és una de les conductes que han estat contemplades com hipotèticament causades per l'efecte de contagi provocat pels mass media, aquí no se'n parlarà perquè ha estat ja tractat dins del marc temàtic del respecte a la privadesa (veure 4.5.2.5.)

4.5.3.1. Inducció a la violència i a altres conductes anti-socials

"Un estudi realitzat per la cap de la unitat de psicologia infantil de la Universitat de Nottingham, Elizabeth Newson, indica que hi ha una relació evident entre la violència de la televisió i la violència emprada pels nens que van assassinar James Bulger, de dos anys d'edat. Aquest document, signat per 25 psicòlegs i acadèmics de la Gran Bretanya que fins aleshores es resistien a relacionar la conducta dels infants amb la violència de les pantalles de televisió, es va fer arribar a Peter Brooke, secretari de Patrimoni Nacional. Segons Newson, no es pot permetre que l'escalada de violència creixi més. Teòricament són els pares els que han de controlar el que veuen els seus fills, però segons la professora hi ha nens que no poden confiar en la capacitat de control dels seus pares en aquest tema. Per la seva banda, Brooke ha demanat reunir-se amb els responsables de la Independent Television Commission (ITC) i del Broadcasting Standards Council per tractar el tema de la representació de la violència a la televisió i els seus efectes en una minoria d'espectadors".³

A la premsa especialitzada i la premsa d'abast general s'hi poden llegir molt sovint notícies com aquesta. Des del món acadèmic, des de les associacions de telespectadors, o des de instàncies parlamentàries es fan lamentacions sobre l'excessiva presència de la violència a la televisió. Sovint aquestes queixes es documenten amb estadístiques del nombre d'escenes violentes que han aparegut a la petita pantalla en un determinat lapse de temps i també sobre el nombre d'hores que els espectadors -i especialment el públic infantil- passen cada dia davant del televisor. Les denúncies solen arribar amb major intensitat després d'haver-se produït algun fet violent que ha causat impacte en l'opinió pública, com va succeir a Gran Bretanya l'any 94 quan dos menors van segrestar i assassinar el menut James Bulger o com va poder-se constatar també a Espanya un any abans amb motiu del triple crim d'Alcàsser.

La notícia recollida conté alguns elements que solen repetir-se en aquest tipus de situacions: algú estableix -normalment invocant estudis científics- la correlació entre els continguts televisius i posteriors exercicis de la violència en el món real; es nega la capacitat dels telespectadors a decidir sobre el seu propi consum televisiu; i s'invoca la necessitat que algú que tingui suficient autoritat legal o moral faci "alguna cosa" per frenar l'allau de violència que hi ha als programes de televisió. Sobre cadascun d'aquests elements s'obren nombrosos interrogants. Parlar de les evidències de la relació entre el que apareix a la televisió i les

³ Notícia recollida a *News*, n.72. Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. 1994

conductes dels televidents sembla com a mínim arriscat quan la immensa quantitat d'estudis empírics sobre els efectes dels mitjans que s'han fet en les últimes dècades han arribat a conclusions ben contradictòries i, d'altra part, no deixa de ser sospitós que aquestes evidències s'enuncïïn amb major força quan es donen situacions de forta reacció emocional per part de l'opinió pública. El tema de la capacitat del públic per autoadministrar el seu consum televisiu és també espinós. Dubtar d'aquesta capacitat és legítim, però treure determinades conseqüències podria ser una forma de despotisme il·lustrat poc adient a una societat democràtica basada en el sufragi universal : ¿és que les persones a les quals es reconeix una suficient preparació i maduresa per decidir sobre els interessos col·lectius quan tenen una papereta de vot a la mà esdevenen nècies i menyspreables quan el que tenen a la mà és el comandament del televisor? Finalment, no està gens clar qui hauria d'intervenir perquè la televisió presenti menys violència. Naturalment, la intervenció més contundent possible és la dels legisladors. Però ¿com hauria de definir un text legal quin és el llindar entre allò que es considera violent i el que no? ¿hi ha elements de judici suficients perquè la llei prohibeixi les pel·lícules de l'Oest o les de gàngsters, els dibuixos de "Bola de drac", o els contes de Grimm, per posar només uns pocs exemples de formes d'estils i de violència trets del món de la ficció?⁴ De vegades els detractors de la violència mediàtica aconseguïen emplaçar els responsables de les organitzacions televisives perquè siguin ells mateixos qui assumeixin el compromís de posar alguns límits a l'omnipresència de l'agressivitat en la programació. Però de les conferències i dels simposis que es fan per abordar aquesta qüestió difícilment en surten gaire més coses que bones paraules.⁵

Quan es critica la sobreabundància de la violència a la televisió, es sol fer de manera global i incloent tots els gèneres presents en els mitjans: pel·lícules, telefilms, dibuixos animats, i també els espais informatius. Òbviament hi ha moltes distincions a fer, en funció dels horaris d'emissió, del tipus de públic a què van adreçats els diferents programes, etc. I una de les

⁴ Anthony Burgess, autor de la novel·la "La taronja mecànica" -en la qual està basa la pel·lícula de Kubrick del mateix títol- ha posat de relleu que la violència, en major o menor grau, és consubstancial a l'acció dramàtica i que té una presència fonamental en obres d'autors universalment reconeguts, com Shekaspere i fins i tot en la Bíblia. (Veure *El País*, 1 de juliol de 1993: "¿Es realmente violenta?", p. 3 del quadern "Miseria de la televisión")

⁵ Aquesta va ser la tònica d'una conferència celebrada el juliol del 1993 a Los Àngeles, amb una participació sense precedents de responsables de les grans cadenes dels Estats Units. La majoria d'ells, d'acord amb un "survey" fet poc abans per Electronic Media, opinaven que, efectivament, a la televisió s'hi oferia un excés de violència. Però les conclusions de la trobada no van poder concretar línies d'acció gaire definides i, d'altra part, les companyies productores varen criticar alguns de les propostes de signe intervencionista. Veure *Electronic Media*, 2 d'agost 1993.

distincions més clares és la que s'ha d'establir entre el que són espais de ficció i el que són espais periodístics. El plantejament global del problema escapa de l'objecte d'aquesta tesi, centrada en l'ètica de la informació. Però no pot deixar de ser tingut en compte perquè hi ha creat un context de crítica generalitzada que s'aplica també als espais periodístics sense que es facin sempre les degudes distincions. A més, els sectors socials que més àcidament critiquen la violència televisiva una de les coses que retreuen al mitjà és que, des del punt de vista de les percepcions del telespectador, són excessivament difuses les fronteres entre la violència fictícia i la violència real. D'això de vegades se n'extreu la conclusió, evidentment precipitada, que tota la violència hauria de desaparèixer de la televisió, incloent aquella que és un pur reflex d'un món realment violent.

Una altra qüestió és que es subratlli la necessitat d'incrementar els esforços per aconseguir una clara definició dels gèneres televisius. Des del camp periodístic això passa pel manteniment d'un llenguatge inequívocament informatiu i per no abonar la confusió genèrica. Aquesta és una de les raons per les quals s'ha de mirar amb tota mena de reserves el recurs a gèneres de ficció per explicar les notícies, com ja s'ha argumentat en un epígraf dedicat especialment a aquesta temàtica (veure 4.2.1.4.). Abans d'entrar a discutir si els espais informatius haurien de limitar o no la seva exhibició de violència real, s'ha d'admetre que incumbeix a la responsabilitat periodística, al costat de la dels educadors, la tasca pedagògica d'acostumar els telespectadors a no veure amb els mateixos ulls les pel·lícules i els serials que els telenotícies. Però també en aquest aspecte és discutible fins a quin punt es dona la confusió: encara que sigui a manera d'hipòtesi, es pot dir que la implantació generalitzada d'una cultura audiovisual fa que les joves generacions tinguin una capacitat per discriminar els gèneres molt més gran del que s'ha insinuat des de les instàncies acadèmiques.

Des d'una perspectiva periodística, la presència de la violència a la televisió es justifica en l'imperatiu d'explicar la realitat. Es marca així una frontera respecte al terreny de la ficció que, un cop fetes les anteriors consideracions, és important subratllar. La violència és un fet que es dona en el nostre món i seria atemptar greument contra el principi de veracitat amagar que hi ha guerres, que hi ha atemptats terroristes o que hi ha crims de moltes menes. Dit d'una altra manera, si la veritat fos l'únic principi de l'ètica periodística o se li atribuís un valor absolut no es podria posar en qüestió que la informació sobre fets violents ha de ser oferta de forma íntegra, tant en l'aspecte literari com en el gràfic. Si això es posa en qüestió és perquè hi ha sectors més o menys amplis de la societat que contraposen a aquest principi periodístic uns

altres valors als quals atribueixen una relativa importància. Les limitacions que es plantegen són de dos ordres. Una d'elles és l'oportunitat de mostrar certes imatges que es consideren desagradables. La resistència a mostrar els efectes que les conductes violentes tenen sobre les persones, com a conseqüència de guerres, d'atemptats o de crims es situa en la mateixa línia que la que pugui haver a mostrar morts i ferits per altres causes. Aquesta consideració entra en l'àmbit del que es sol anomenar el "bon gust", tema del qual és objecte l'epígraf següent. L'altra objecció es fonamenta en la convicció que mostrar la violència pot contribuir a engendrar més violència. Es tracta d'una línia argumental que s'inscriu en la inacabable polèmica sobre els efectes dels mitjans de comunicació: la proliferació mediàtica de la violència, àdhuc en els programes informatius, pot provocar un efecte contagiós i crear un clima que propiciï les conductes violentes. L'opinió dels qui consideren que la informació televisiva hauria de captar-se per aquest motiu a l'exhibició de la violència xoca, tanmateix, amb una opinió que es situa en la mateixa línia argumental però que té un signe oposat: la dels qui creuen que en determinades circumstàncies la referència a la violència serveix precisament com a "vacuna" davant de determinats horrors. D'acord amb aquest parer, per exemple, mostrar imatges de la guerra, per crues que siguin (o precisament perquè ho són) ajuda la societat a prendre consciència de què és realment una guerra.

Similars consideracions sobre aquesta oposició de punts de vista es poden fer respecte a altres tipus d'informacions relatives a conductes que es puguin considerar anti-socials o disfuncionals per a la convivència.⁶ Informar sobre cert tipus de delictes contra la propietat (els robatoris de pisos durant l'època de vacances, per exemple) pot ser vist com una manera d'ensenyar el públic a delinquir, o fins i tot com una manera de donar als malfactors una certa aura d'herois mediàtics. Salvant les distàncies, aquest és el mateix tipus d'argument que esmentàvem en relació amb les notícies relatives a les accions terroristes (veure 4.5.1.3.). Però es pot fer del mateix tipus de reportatge una lectura inversa: informar dels robatoris als pisos o de les estafes pot ser vist també com una manera de prevenir als ciutadans del risc de ser víctimes d'un d'aquests delictes.

Un altre camp on es reproduïx aquesta mena de debat, i en aquest cas d'una manera ben dramàtica, és el de les drogodependències. És certament difícil fer un diagnòstic sobre si, en general, el sol fet de parlar de drogues als mitjans de comunicació serveix més aviat per animar el seu consum (en la mesura que es dona a conèixer un món que d'altra manera resultaria

⁶ Veure DAY, Louis A.: op. cit., pp. 203-212

llunyà a amplis sectors de població) o si, pel contrari, l'esment continuat de les drogues i dels seus efectes té com a resultat que el consum sigui mirat amb més prevencions. De tota manera, sigui quina sigui la resposta, el que succeeix és que la informació televisiva no pot de cap manera ignorar un tema tant present a la societat com és el de les drogues (com succeeix amb el terrorisme, amb la violència o amb altres conductes que afecten profundament la vida de les persones). Els titubeigs deontològics apareixen més aviat en el moment de decidir els tractaments concrets, i en el cas de televisió moltes vegades van relacionats amb el tipus d'imatges que convé utilitzar.⁷ Per exemple, mostrar nois i noies que s'injecten heroïna, ¿és bo o és dolent per a combatre el problema de les drogues? Evidentment en aquest cas hi ha un altre problema a salvar que és el de la privadesa. Però suposat que aquest problema estigui resolt per un altre via (com la de tapar-los la cara o usar només els plans on el rostre no apareix), persisteix el dubte en funció dels efectes que un determinat reportatge que utilitzi un material molt explícit pot generar entre diferents grups de telespectadors. Una de les raons que solen esgrimir els partidaris del capteniment és que tot es pot explicar sense imatges i que no hi ha cap necessitat que la televisió sigui tan explícita en certes matèries. Tot és relatiu, certament: molts periodistes solen capgirar l'argument: ocultar certes realitats és donar una resposta covarda a fets que, malgrat tot, existeixen; i, al cap i a la fi, la manera lògica d'explicar les coses a la televisió és ensenyar-les tal com són.

El que sí que sol ser acceptat per tothom que està fora dels límits del permisible és difondre informacions o imatges que puguin ser interpretades com una inducció al delictes. En aquest terreny la llei, en la mesura que recull les normes que la societat democràtica estableix a través dels seus òrgans representatius, s'encarrega d'acotar el terreny informatiu. Fer apologia de les conductes delictives és un delictes. Aquesta evidència, tanmateix, els deixa als jutges la difícil decisió sobre quin tipus de plantejaments informatius es poden considerar apologètics. És discutible, concretament, fins a quin punt el sol fet d'informar d'una conducta il·legal pot ser ja una manera d'estar induint a la infracció. Considerem, per exemple, el costum que s'ha anat establint entre els automobilistes d'avisar els qui circulen en direcció contrària de la presència de guàrdies de trànsit a la carretera mitjançant ràfegues de llums. Les autoritats consideren que aquesta pràctica contravé el codi de circulació perquè està prohibit fer senyals lluminosos si no es donen les circumstàncies que els fan necessaris. ¿Què caldria pensar d'un reportatge que expliqués el procediment? ¿I si, reflectint allò que realment succeeix, el reportatge inclou la

⁷ KALTER, Jeanmarie: "Drugs on TV", *TV Guide* 1-7 d'abril, 1989 (pp. 14-16)

altres valors als quals atribueixen una relativa importància. Les limitacions que es plantegen són de dos ordres. Una d'elles és l'oportunitat de mostrar certes imatges que es consideren desagradables. La resistència a mostrar els efectes que les conductes violentes tenen sobre les persones, com a conseqüència de guerres, d'atemptats o de crims es situa en la mateixa línia que la que pugui haver a mostrar morts i ferits per altres causes. Aquesta consideració entra en l'àmbit del que es sol anomenar el "bon gust", tema del qual és objecte l'epígraf següent. L'altra objecció es fonamenta en la convicció que mostrar la violència pot contribuir a engendrar més violència. Es tracta d'una línia argumental que s'inscriu en la inacabable polèmica sobre els efectes dels mitjans de comunicació: la proliferació mediàtica de la violència, àdhuc en els programes informatius, pot provocar un efecte contagiós i crear un clima que propiciï les conductes violentes. L'opinió dels qui consideren que la informació televisiva hauria de captar-se per aquest motiu a l'exhibició de la violència xoca, tanmateix, amb una opinió que es situa en la mateixa línia argumental però que té un signe oposat: la dels qui creuen que en determinades circumstàncies la referència a la violència serveix precisament com a "vacuna" davant de determinats horrors. D'acord amb aquest parer, per exemple, mostrar imatges de la guerra, per crues que siguin (o precisament perquè ho són) ajuda la societat a prendre consciència de què és realment una guerra.

Similars consideracions sobre aquesta oposició de punts de vista es poden fer respecte a altres tipus d'informacions relatives a conductes que es puguin considerar anti-socials o disfuncionals per a la convivència.⁶ Informar sobre cert tipus de delictes contra la propietat (els robatoris de pisos durant l'època de vacances, per exemple) pot ser vist com una manera d'ensenyar el públic a delinquir, o fins i tot com una manera de donar als malfactors una certa aura d'herois mediàtics. Salvant les distàncies, aquest és el mateix tipus d'argument que esmentàvem en relació amb les notícies relatives a les accions terroristes (veure 4.5.1.3.). Però es pot fer del mateix tipus de reportatge una lectura inversa: informar dels robatoris als pisos o de les estafes pot ser vist també com una manera de prevenir als ciutadans del risc de ser víctimes d'un d'aquests delictes.

Un altre camp on es reproduceix aquesta mena de debat, i en aquest cas d'una manera ben dramàtica, és el de les drogodependències. És certament difícil fer un diagnòstic sobre si, en general, el sol fet de parlar de drogues als mitjans de comunicació serveix més aviat per animar el seu consum (en la mesura que es dona a conèixer un món que d'altra manera resultaria

⁶ Veure DAY, Louis A.: op. cit., pp. 203-212

llunyà a amplis sectors de població) o si, pel contrari, l'esment continuat de les drogues i dels seus efectes té com a resultat que el consum sigui mirat amb més prevencions. De tota manera, sigui quina sigui la resposta, el que succeeix és que la informació televisiva no pot de cap manera ignorar un tema tant present a la societat com és el de les drogues (com succeeix amb el terrorisme, amb la violència o amb altres conductes que afecten profundament la vida de les persones). Els titubeigs deontològics apareixen més aviat en el moment de decidir els tractaments concrets, i en el cas de televisió moltes vegades van relacionats amb el tipus d'imatges que convé utilitzar.⁷ Per exemple, mostrar nois i noies que s'injecten heroïna, ¿és bo o és dolent per a combatre el problema de les drogues? Evidentment en aquest cas hi ha un altre problema a salvar que és el de la privadesa. Però suposat que aquest problema estigui resolt per un altre via (com la de tapar-los la cara o usar només els plans on el rostre no apareix), persisteix el dubte en funció dels efectes que un determinat reportatge que utilitzi un material molt explícit pot generar entre diferents grups de telespectadors. Una de les raons que solen esgrimir els partidaris del capteniment és que tot es pot explicar sense imatges i que no hi ha cap necessitat que la televisió sigui tan explícita en certes matèries. Tot és relatiu, certament: molts periodistes solen capgirar l'argument: ocultar certes realitats és donar una resposta covarda a fets que, malgrat tot, existeixen; i, al cap i a la fi, la manera lògica d'explicar les coses a la televisió és ensenyar-les tal com són.

El que sí que sol ser acceptat per tothom que està fora dels límits del permisible és difondre informacions o imatges que puguin ser interpretades com una inducció al delicte. En aquest terreny la llei, en la mesura que recull les normes que la societat democràtica estableix a través dels seus òrgans representatius, s'encarrega d'acotar el terreny informatiu. Fer apologia de les conductes delictives és un delicte. Aquesta evidència, tanmateix, els deixa als jutges la difícil decisió sobre quin tipus de plantejaments informatius es poden considerar apologetics. És discutible, concretament, fins a quin punt el sol fet d'informar d'una conducta il·legal pot ser ja una manera d'estar induint a la infracció. Considerem, per exemple, el costum que s'ha anat establint entre els automobilistes d'avisar els qui circulen en direcció contrària de la presència de guàrdies de trànsit a la carretera mitjançant ràfegues de llums. Les autoritats consideren que aquesta pràctica contravé el codi de circulació perquè està prohibit fer senyals lluminosos si no es donen les circumstàncies que els fan necessaris. ¿Què caldria pensar d'un reportatge que expliqués el procediment? ¿I si, reflectint allò que realment succeeix, el reportatge inclou la

⁷ KALTER, Jeanmarie: "Drugs on TV", *TV Guide* 1-7 d'abril, 1989 (pp. 14-16)

declaració de persones que expressen una inequívoca simpatia respecte a aquesta complicitat dels conductors davant de l'autoritat?

Un ampli ventall casuístic apareix novament si es prenen en consideració les informacions relatives als nombrosos usos socials sobre els quals la mateixa societat i els organismes que la regeixen mantenen una actitud ambigua. Un bon exemple el brinda el món del joc. Està àmpliament acceptat que el joc crea addicció i genera unes preocupants patologies a combatre les quals es dediquen esforços i despeses públiques. Al mateix temps, alguns estats no només permeten sinó que impulsen loteries i altres sistemes d'apostes, amb finalitats benèfiques o com una manera de recaptar recursos. Aquesta doble moral social crea el que en podríem dir una esquizofrènia ètica en la tasca periodística. És ben evident que en molts països el joc és un fenomen amb una presència social prou important com perquè sigui tingut en compte a efectes informatius. Molts noticiaris inclouen els resultats dels sorteigs sense que a ningú se li acudeixi pensar que això plantegi cap mena de problema deontològic, però no hi ha dubte que els mitjans de comunicació contribueixen en gran manera a fomentar un costum que sectors apreciables consideren que s'hauria de combatre i que de fet combaten. O es pot donar el cas, encara més paradoxal, que una televisió faci un esforç de capteniment i s'abstingui de fer un reportatge que es pogués interpretar com una inducció al joc i que en la pausa publicitària subsegüent al lloc que hauria d'haver ocupat aquell reportatge s'hi insereixi un spot de promoció d'una nova loteria pagat per l'administració pública.

D'entre els codis analitzats en aquesta tesi, gairebé tots fan referència al problema de la presentació de la violència, amb la notable excepció dels corresponents a les cadenes dels Estats Units que o no esmenten el tema de la violència o, si ho fan, no és per plantejar els possibles efectes de la seva exhibició. Així, el codi de l'ABC recorda que no es pot explicar situacions violentes i ignorar les causes que les han originat, aspecte ja recollit a l'ítem corresponent a la contextualització i l'aprofundiment de la informació (veure 4.2.1.3.).

La SRC dedica un epígraf especial al tema de la violència, que contempla des de diversos punts de vista. La idea més general que es transmet en aquest epígraf és que la cadena pública canadenca renuncia a mostrar la violència fora que això sigui essencial per narrar la realitat: l'exhibició d'escenes violentes ha d'estar justificada, doncs, en motius importants, i entre aquests no es compta la seva capacitat de causar impacte. "Cal conciliar el respecte a l'audiència amb l'obligació de dir la veritat", argumenta aquesta codi, que també diu que la violència no pot ser tractada de manera que es falsifiqui la seva significació o que s'exageri la

seva importància.⁸ En el mateix epígraf aquest codi es refereix al perill que la presència d'equips de reporters de televisió contribueixi a realimentar determinades situacions violentes, aspecte aquest que ja ha estat esmentat a l'epígraf 4.2.4.2.

La BBC dedica el capítol 85 del seu codi a la violència. L'enfocament inicial del mateix posa l'accent en el problema que representa haver de mostrar imatges horripilants (punt de vista que retrobarem a l'ítem següent). Però al llarg del capítol inclou altres consideracions que sí que pertocuen a les conseqüències socials que pot comportar un tractament inadequat de la violència. Una d'elles és l'advertiment que no es pot predir la violència i que cal anar amb molt de compte amb les especulacions sobre venjances. Així mateix, s'indica que la informació mai no ha d'estar feta de tal manera que contribueixi a avivar les tensions. D'una altra part es subratlla el fet que, fins i tot quan certes situacions violentes es mantenen durant un període de temps relativament llarg, la vida ordinària d'una bona part dels ciutadans continua amb el ritme i les característiques habituals i que això també ha de quedar reflectit a la informació.⁹ Així mateix s'adverteix que no s'ha de difondre informació o mostrar imatges que ensenyin a fabricar armes de forma artesana.¹⁰ Aquest és un aspecte que també recull el codi de la ITC, que el refereix d'una manera especial al públic infantil: ha de ser evitada l'exhibició de conductes perilloses, entre les quals es cita l'ús d'armes o articles (com ganivets), que ha de ser especialment restringida durant les hores en què hi ha un gran nombre de nens veient de televisió.¹¹ Tornant al codi de la BBC, aquest també crida l'atenció sobre l'audiència infantil

⁸ L'exploitation de la violence est interdite à la radio et à la télévision. En général, Radio-Canada refuse de représenter la violence sauf lorsque cela est essentiel au compte rendu de la réalité. La diffusion de scènes de violence ou de catastrophes doit refléter les faits avec exactitude et se placer convenablement dans le contexte de l'émission. Il faut concilier le respect de l'auditoire avec l'obligation d'être fidèle à la réalité. La violence ne peut être traitée de façon à fausser sa signification ou exagérer son importance. Dans tous les cas, la représentation de la violence doit être motivée et non pas montrée pour son effet de choc ou pour des motifs futiles. *(SRC 1. Violence)*

⁹ * Do not predict violence. Be sparing with reports of 'crowds gathering' and treat with caution speculation about retaliatory violence. (...)

* Reports of violence on the streets should aim not to fan tensions and local feuds. (...) Ordinary day to day life is seldom entirely displaced even when violence is sustained over a period of weeks or months. The way in which the civilian population adjusts, and the extent to which a degree of normality is maintained alongside the violence, is an important element in the reality of community life; it should be reflected in the reporting of the situation. *(BBC 85)*

¹⁰ Do not broadcast information about how to make home-made weapons, nor show pictures which demonstrate how to assemble them. *(BBC 85)*

¹¹ The portrayal of dangerous behaviour easily imitated by children, including the use of offensive weapons or articles readily accessible and in particular knives, should be avoided, and must be excluded at times when it is likely that large numbers of children will be viewing. *(ITC 1.7)*

que pot existir a certes hores i la inconveniència d'oferir durant aquestes franges horàries certes informacions sobre fets violents en general i, més particularment sobre exorcisme, ocultisme o persones trastornades.¹² En el mateix capítol la BBC dona una sèrie de normes per aconseguir el degut rigor expositiu en les informacions sobre manifestacions i aldarulls (com, per exemple, que no es pot confondre els rumors amb els fets, com ja s'ha recollit a 4.2.1.1.); coincideix també amb l'ABC en la idea que cal esbrinar les causes que generen la violència (veure 4.2.4.2.); i, com la SRC, es refereix a l'actitud distant que han d'observar els equips de reportatge que fan la cobertura d'aldarulls (veure 4.2.4.2.).

El codi que de forma més àmplia i clara es refereix als aspectes sociològics de la presència a la televisió de fets violents és el de la ITC, que exposa consideracions doctrinals sobre la matèria: "Es pot preguntar perquè la violència ha de ser representada a la televisió. Les respostes són clares. Primer, el conflicte és l'essència del drama, i el conflicte sovint comporta violència. Segon, el món real conté molta violència en moltes formes, i quan la televisió tracta de reflectir el món -en els fets o en la ficció- seria irreal i enganyós ignorar els seus aspectes violents. Per altra part, la representació de la violència, tant si és física, com verbal o psicològica, és un tema de preocupació social. Aquesta preocupació pot sorgir per diferents raons, i pot referir-se a diferents menes de suposats 'efectes'".¹³ Entre aquests efectes el codi assenyala, a un nivell elemental, la transgressió dels límits del que resulta tolerable per part de l'espectador (aspecte que en el nostre esquema d'anàlisi serà recollit a l'ítem següent); però també inclou el dany psicològic que la violència pot generar en persones joves o emocionalment insegures, la possibilitat que provoqui conductes imitatives a la vida real i la indiferència davant del sofriment que pot generar en els espectadors la seva exhibició habitual i recurrent.¹⁴ Cal tenir en compte que aquest codi es refereix en fer aquestes

¹² Editors of news bulletins and of current affairs and documentary programmes should consider the presence of large numbers of children in the television audience before the nine o'clock 'watershed'. Substantial numbers of children may also be watching after the watershed, especially on Friday and Saturday evenings. This should cause editors to be careful about violence in general and in particular about stories concerning exorcism and the occult, or those concerning mentally deranged people. *(BBC 85)*

¹³ It may be asked why violence has to be portrayed at all on the screen. The answers are clear. First, conflict is of the essence of drama, and conflict often leads to violence. Second, the real world contains much violence in many forms, and when television seeks to reflect the world - in fact or in fiction - it would be unrealistic and untrue to ignore its violent aspects. On the other hand, the portrayal of violence, whether physical, verbal or psychological, is an area of public concern. The concern may arise for various reasons, and may refer to different kinds of assumed 'effect'. *(ITC 1.6)*

¹⁴ - There is portrayed violence which is potentially so disturbing that it might be psychologically

apreciacions al conjunt de la programació i no només als programes informatius, com així és també quan, a continuació, estableix una sèrie de criteris, la major part dels quals són perfectament aplicables a la tasca periodística:

- Una quantitat mínima acceptable de violència en cada programa pot esdevenir en un nivell intolerable en un determinat període de temps.

- Cal tenir en compte l'horari d'emissió de cada programa. En aquest sentit s'ha de tenir una especial preocupació pels telespectadors joves.

- No hi ha cap evidència que la representació de la violència que s'exerceix amb finalitats bones o legítimes sigui menys perniciosa per a l'individu o per a la societat que la que s'exerceix amb finalitats dolentes.

- No hi ha cap evidència que sigui innòcua la violència "netejada" o convencional, les conseqüències de la qual queden amagades, minimitzades o presentades d'una forma ritual. Pot ser tan perillós per a la societat amagar els resultats de la violència o minimitzar-la com deixar que la gent vegi o escolti clarament les conseqüències dels comportaments violents, per espantosos que siguin.

- Pot semblar que la violència que ha succeït fa temps o lluny pot tenir un menor impacte per als espectadors, però continua essent violència.

- La veritat dramàtica pot exigir ocasionalment la representació d'un personatge sàdic, però no es pot defensar l'exhibició de violència per aquest únic motiu, o la explotació gratuïta del sadisme o altres pràctiques perverses.

- Els mètodes nous per causar mal que siguin susceptibles d'una fàcil imitació no han de ser inclosos.

- La violència sempre ha existit i n'hi ha molta per tot el món, de manera que les escenes violentes són inevitables en els programes d'actualitat. Però l'editor o el productor ha d'assegurar-se que el grau de violència mostrat és essencial per la integritat i per la completesa del programa.

- Les escenes que puguin trasbalsar els nens han de tractar-se amb una cura especial. Els nens tenen menys tolerància a la inseguretats que els adults és menys tolerable per als nens.

harmful, particularly for young or emotionally insecure viewers.

- Violence portrayed on television may be imitated in real life.

- The regular and recurrent spectacle of violence might lead viewers to think violence in one form or another has been given the stamp of approval. Once violence is thus accepted and tolerated people will, it is believed, tend to become more callous, more indifferent to the suffering imposed on the victims of violence. *(ITC 1.6)*

- Les investigacions posen en evidència que els individus que són insegurs socialment o emocionalment, particularment si són adolescents, resulten especialment vulnerables. Hi ha també l'evidència que aquest tipus de persones tendeixen a ser més dependents de la televisió que altres. La imaginació, la creativitat o el realisme a la televisió no poden ser constrets fins al punt que el servei adreçat a una majoria pugui quedar sempre subordinat a les limitacions d'una minoria. Però una societat civilitzada ha de prestar atenció als seus membres més dèbils.

Aquest passatge del codi de la ITC acaba advertint que no es possible fixar regles d'aplicació universal i apel·lant a la responsabilitat dels que fan els programes. "En aquesta àrea tan sensible -es conclou- els riscos necessiten una especial justificació. En cas de dubte, cal tallar".¹⁵

¹⁵ All concerned in the planning, production and scheduling of television programmes must keep in mind the following considerations:

The content of the programme schedules as a whole

(a) People seldom view just one programme. An acceptable minimum of violence in each individual programme may add up to an intolerable level over a period.

(b) The time of screening of each programme is important. The ITC policy of 'family viewing time' entails special concern for younger viewers.

The ends and the means

(c) There is no evidence that the portrayal of violence for good or 'legitimate' ends is likely to be less harmful to the individual, or to society, than the portrayal of violence for evil ends.

Presentation

(d) There is no evidence that 'sanitised' or 'conventional' violence, in which the consequences are concealed, minimised or presented in a ritualistic way, is innocuous. It may be just as dangerous to society to conceal the results of violence or to minimise them as to let people see or hear clearly the full consequences of violent behaviour, however gruesome: what may be better for society may be emotionally more upsetting or more offensive for the individual viewer.

(e) violence which is shown as happening long ago or far away may seem to have less impact on the viewer, but it remains violence. Horror in costume remains horror.

(f) Dramatic truth may occasionally demand the portrayal of a sadistic character, but there can be no defence of violence shown or heard solely for its own sake, or of the gratuitous exploitation of sadistic or other perverted practices.

(g) Ingenious and unfamiliar methods of inflicting pain or injury, which are capable of easy imitation, should not be included.

(h) violence has always been and still is widespread throughout the world, so violent scenes in news and current affairs programmes are inevitable. But the editor or producer must be sure that the degree of violence shown is essential to the integrity and completeness of his or her programme.

The young and the vulnerable

(i) Scenes which may unsettle young children need special care. Insecurity is less tolerable for a child -particularly an emotionally unstable child- than for a mature adult. violence, menace and threats can take many forms -emotional, physical and verbal. Scenes of domestic friction, whether or not accompanied by physical violence, can easily cause fear and insecurity.

(j) Research evidence shows that the socially or emotionally insecure individual, particularly if adolescent, is specially vulnerable. There is also evidence that such people tend to be more dependent on television than are others. Imagination, creativity or realism on television cannot be constrained to such an extent that the legitimate service of the majority is always subordinated to the limitations of a minority. But a civilised society pays special attention to its weaker members.

This Code cannot provide universal rules. The programme maker must carry responsibility for

El codi japonès, encara que d'una manera molt més resumida, també proscriu l'exhibició de la violència d'una manera força contundent: l'expressió de la mateixa s'haurà de reduir al mínim, i sempre haurà de ser presentada de forma desfavorable i negativa. Actes de violència com assassinats, tortures, violacions, linxaments, etc., tant si causen dany mental com físic, no poden ser expressats de manera estimulant o exagerada.¹⁶ En un apartat especialment dedicat a la consideració que cal tenir amb els nens i els joves, aquest codi dedica un parell d'articles a proscriure les exhibicions d'actes criminals o cruels i les exhibicions de violència o de poder militar que puguin ferir la sensibilitat d'aquest públic específic.¹⁷ El codi de l'ABERT encara accentua més l'obligació que de tota expressió de violència se'n pugui treure una impressió negativa, quan diu que la violència física o psicològica, presentada només dins del context necessari al desenvolupament d'una trama argumental, ha d'anar acompanyada de la demostració de les seves conseqüències "funestes o desagradables" per a aquells que la practiquen.¹⁸ És ben clar que en redactar-se aquests articles dels codis de la NAB i de l'ABERT s'estava pensant més en els programes dramàtics que no pas en els informatius. El mateix succeeix amb la RAI, que fa una al·lusió molt lleu a la violència, conjuntament amb els temes sexuals, per dir que se n'ha d'evitar la representació gratuïta.¹⁹

his or her own decision. In so sensitive an area risks require special justification. If in doubt, cut. (ITC 1.6.)

¹⁶ - Expression of violence, regardless of its intent, shall be handled in an unfavorable and negative light.

- Expression of violence shall be limited to a minimum.

- Acts of violence - murder, torture, rape, lynchings, and other such acts which tend to arouse the audience, as well as both mental and physical pain- should not be expressed in stimulative way or in exaggeration. (NAB 59-61)

¹⁷ - Consideration shall be given, when portraying unwholesome, cruel, criminal acts in children-oriented programs to not unduly agitate or hurt children's feelings or emotions. (NAB 17)

- When portraying military power or violence, consideration must be given to the influence upon young adults. (NAB 18)

¹⁸ La violencia física o psicológica solamente será presentada dentro del contexto necesario al desarrollo racional de una trama argumental de consistencia artística y social, e irá acompañada de la demostración de sus consecuencias funestas o desagradables para quienes la practican, de acuerdo con las restricciones establecidas en este código. (ABERT II. 10)

¹⁹ La RAI deve evitare la rappresentazione gratuita, non motivata e fine a se stessa, della violenza e dei temi sessuali. Il giovane spettatore e i suoi genitori devono essere meglio avvertiti, con opportune segnalazioni ed anche tramite il "Radiocorriere TV" e "Televideo", delle caratteristiche dei programmi in onda. (RAI-B 4. 12)

L'exhibició de la violència és, com s'ha pogut veure, un tema que ocupa un espai relativament important dins dels codis, amb l'excepció ja assenyalada dels corresponents a les cadenes dels Estats Units. La inducció d'altres conductes delictives o anti-socials és contemplada de forma molt desigual. El codi de la SRC conté a aquest respecte un recordatori de caràcter general: quan una emissió incita, convida o aconsella els components de l'audiència a cometre una infracció criminal, l'emissora i la persona responsable poden ser perseguits legalment encara que com a resultat de l'emissió no es cometi cap falta.²⁰ La ITC recorda que, d'acord amb la llei, "no s'inclourà en els programes res que pugui representar una ofensa contra el bon gust o la decència o que pugui encoratjar o incitar a cometre un crim o provocar el desordre o que sigui ofensiu per als sentiments del públic".²¹ Els dos codis britànics tenen sengles epígrafs dedicats a limitar la difusió d'entrevistes amb criminals. La BBC no prohibeix rotundament que es facin entrevistes a persones convictes però indica que els editors han d'assegurar-se que l'entrevista servirà per generar informació de clar interès públic. L'entrevista, tanmateix, no ha de servir perquè el criminal es vanti de les seves accions o perquè faci apologia del crim ni per donar consells sobre com escapar-se. Es recorda, d'altra part, que han de ser encara més excepcionals les entrevistes amb persones fugitives de la justícia o que són buscades per la policia com a sospitoses de crims concrets, i que és un delictes entrevistar desertors de les forces armades. Així mateix es prohibeix expressament que s'estableixin remuneracions per a les entrevistes amb persones convictes o amb vándals i "hooligans" (cal recordar tanmateix que, com s'ha recollit a 4.4.2.2., la BBC descarta, en principi, fer pagaments per qualsevol mena d'entrevista).²² La ITC també recalca que cal

²⁰ Lorsqu'une émission incite, encourage et conseille aux membres de l'auditoire de commettre une infraction criminelle, le radiodiffuseur et la personne en ondes peuvent être poursuivis, même si aucune infraction n'a été commise à la suite de l'émission. (*SRC V. Incitation à commettre une infraction*)

²¹ The ITC is required to do all that it can to secure that "nothing is included in the programmes which offends against good taste or decency or is likely to encourage or incite to crime or to lead to disorder or to be offensive to public feeling". (*ITC 5.1*)

²² Interviews with convicted people are not forbidden but editors must be satisfied that any interview is likely to generate information of genuine public interest and that it is in the public interest for the interview to be broadcast.

- * People who have committed a crime should not be given an opportunity to boast about it or about crime generally.

- * The interview should not give hints on how to commit a crime.

- * It should not give advice on how to escape detection.

It is an offence in law to interview deserters from HM Forces. It would also be most exceptional for the BBC to interview any escaped prisoner or anybody being sought by the police for a specific crime, especially within the jurisdiction of the British courts. Any proposal to record such an interview must be referred through senior line management to Controller Editorial

considerar amb molta cura si una entrevista amb un criminal està justificada per l'interès públic que pugui tenir i recorda, a més, que fer-ne pot constituir una violació de la llei. També es remet a les lleis del país quan, de la mateixa manera que la BBC, recorda els riscos que comporta fer entrevistes a persones fugitives o que són buscades per la policia.²³

La BBC dedica un paràgraf a establir les limitacions que hauran d'observar-se en fer l'enregistrament d'activitats delictives dutes a terme per persones no identificades. Aquestes limitacions venen donades pels següents elements de judici: si l'activitat és un fet noticiable; si l'activitat és enregistrada només per la BBC o també ho és per altres mitjans; si es tracta d'una activitat "típica" o "singular" per part del grup afectat; i el grau d'importància de la il·legalitat.²⁴ En un altre lloc, la BBC adverteix del problema que susciten les reconstruccions de crims: cal que s'hi evitin descripcions gratuïtes de la violència i del dolor o l'explicitació de

Policy.

Take great care over any approaches by outside sources offering information or interviews involving people wanted by the police.

- * When possible tell the source that you might subsequently be required to give evidence in the matter.

- * In any such case refer to CEP and to The Solicitor's Department.

(...) Normally payment for programme contributors will not be made to convicted people or to hooligans, vandals, and such like. *(BBC 15)*

²³ Interviews with criminals are likely to run the risk of infringing this section of the Broadcasting Act, and there needs always to be careful consideration whether or not such an interview is justified in the public interest.

Any programme item which on any reasonable judgement would be said to encourage or incite crime or to lead to disorder is unacceptable.

Apart from the requirements of the Broadcasting Act, other legal considerations also need to be borne in mind. When an interviewee is known to be wanted by the police or on the run from prison, there are two statutes which may be relevant. The Criminal Justice Act 1961 S.22(2) states broadly that it is an offence for anyone to give to a person who is unlawfully at large any assistance with intent to prevent, hinder or interfere with his being taken into custody. The Criminal Law Act 1967 S.4(1) states: "Where a person has committed an arrestable offence, any other person who, knowing or believing him to be guilty of the offence, or of some other arrestable offence does without lawful authority or reasonable excuse any act with intent to impede his apprehension or prosecution shall be guilty of an offence". To be held guilty of an offence under the above, it would have to be shown that the person charged either misled the police or gave the criminal some assistance. Assistance is difficult to define, but it would only be necessary to prove some element of encouragement. In the case of an ordinary criminal who has escaped from jail, considerable risks would be run by programme staff who conducted an interview unless everything possible was done to secure the criminal's arrest. *(ITC 5.1)*

²⁴ Even when no interview is recorded the recording of illegal activities by unidentified people usually requires editorial referral. The required level of referral and the ultimate decision will depend on such factors as

- * whether the activity being recorded is a news event;
- * whether the BBC is covering it unilaterally or alongside others in the media;
- * whether it is a 'typical' or 'singular' activity by the group concerned; or
- * the seriousness of the illegality. *(BBC 3)*

detalls que puguin alenar la imitació.²⁵ La ITC es planteja el conflicte que, tant en programes de ficció com en documentals, pot existir entre la demanda d'un realisme acurat i el risc d'afavorir inclinacions criminals. Aquest problema es dona especialment quan es procedeix a explicar de forma detallada mètodes i tècniques criminals. La bona intenció de prevenir el públic contra nous mètodes delictius pot tenir l'efecte invers de difondre aquests mètodes més del compte. Igualment cal anar amb cura en l'explicació de tècniques policiaques de prevenció i de persecució dels delictes.²⁶

També el codi de la ITC dedica epígrafs especials a fer un advertiments sobre l'exhibició de pràctiques d'hipnotisme i d'exorcisme (tema aquest darrer al qual, com hem vist anteriorment, la BBC al·ludeix de passada tot parlant de la inducció a la violència). Respecte a l'hipnotisme, es recorda que les demostracions d'aquesta pràctica per a l'exhibició pública estan regulades per una llei que requereix que hi hagi unes autoritzacions especials i que, en qualsevol cas, prohibeix que sigui aplicada a menors de 18 anys. El codi exigeix molta cura per minimitzar el riscos que la hipnosi pot comportar per a certs espectadors i prohibeix expressament que els hipnotitzadors facin els seus experiments a través de la càmera.²⁷ En quant a l'exorcisme i altres pràctiques ocultistes, el codi de la ITC en prohibeix les demostracions en els programes d'actualitat, excepte quan siguin l'objecte d'una investigació feta a fons.²⁸

²⁵ Reconstructions of crimes should avoid gratuitous portrayals of violence and distress or showing details which could encourage imitation. *(BBC 61)*

²⁶ In programmes dealing with criminal activities, whether in fictional or documentary form, there may be conflict between the demands of accurate realism and the risk of unintentionally assisting the criminally inclined. Careful thought should be given and, where appropriate, advice taken from the police, before items are included which give detailed information about criminal methods and techniques: a public-spirited warning to the general public against novel or ingenious criminal methods, for example, may defeat its own aims by giving those methods wider currency than they might otherwise have. Similar caution is needed in the representation of police techniques of crime prevention and detection. *(ITC 5.5.)*

²⁷ Demonstrations of hypnotism for public entertainment are regulated by the Hypnotism Act 1952. The Act requires such demonstrations to be licensed or authorised by the local controlling authority, and prohibits their being carried out on anyone under the age of 18.

The provisions of the Act are relevant to any television demonstration of hypnotism at, or in connection with, an entertainment to which the public are admitted.

Care needs to be taken to minimise the risk of hypnosis being induced in susceptible viewers. In particular, the hypnotist must not be shown performing straight to camera. *(ITC 1.9)*

²⁸ Demonstrations of exorcisms or psychic or occultic practice are not permitted in factual programming, except where they are the subject of a legitimate investigation. Care should also be taken in the scheduling of non-factual programmes containing such phenomena. They should not, for example, be available in family viewing time. *(ITC 1.10)*

El codi de la ITC també dedica un parell d'epígrafs al tema de les drogodependències.

Tracta en primer lloc la presència a la pantalla del tabaquisme i l'alcoholisme. El tabac i l'alcohol, segons la ITC, són drogues socials el consum de les quals no comporta un particular estigma, encara que poden constituir un important risc per a la salut i poden ser tan capaces de crear addicció com altres drogues que són menys aprovades socialment. La norma que es dona no fa una especial referència als continguts informatius: es desitjable que no s'inclogui en els programes el consum d'alcohol i de tabac, fora que això no resulti essencial per a l'acció dramàtica. Es reclama a aquest respecte una cura especial en els programes que poden ser vistos pels nens i pels joves.²⁹ Pel que fa a altres drogues, aquest codi diu que l'addicció a les mateixes i els seus efectes són temes vàlids per als programes de televisió, però cal anar amb compte perquè no sembli que les drogues són una característica habitual de la societat, particularment en els programes als quals puguin prestar major atenció els nens i els joves. Han de ser bandejades les demostracions de qualsevol tipus de pràctiques que siguin susceptibles de ser imitades.³⁰

El codi de la NAB dedica molt d'espai (sobre tot si es té en compte la seva reduïda extensió total) a advertir sobre els perills que pot comportar el tractament de diverses matèries tractades en el present epígraf. En una sèrie d'articles expressa la importància de no afavorir les conductes criminals: el crim no serà presentat en termes favorables, ni s'elogiarà els criminals; en l'explicació de les activitats criminals no es suscitarà una curiositat il·lícita; es tindrà precaució amb l'ús d'armes i es procurarà no provocar la tendència a la imitació en les maneres de matar o de causar ferides; no es facilitaran detalls sobre la forma de fer-se els segrestos.³¹ En altres llocs del codi es proscriu que diversos assumptes siguin abordats de tal

²⁹ Tobacco and alcohol are social drugs whose consumption carries no particular stigma even though they can constitute a major health risk and may be as addictive as drugs which are less socially approved, or actually illegal. It is therefore desirable that programmes should not include smoking and drinking unless the context or dramatic veracity requires it.

Particular care is needed with programmes likely to be seen by children and young people. Children's programmes normally should not contain any smoking or drinking of alcohol unless an educational point is being made, or unless, very exceptionally, the dramatic context makes it absolutely essential. (ITC 5.9)

³⁰ Drugs, drug addiction and their effect are valid subjects for television programmes. But care needs to be taken to avoid any impression that drugs are a normal feature of British society, particularly in programmes of special appeal to children and young people. The same caution should be applied to solvent abuse and demonstrations of all practices that could easily be imitated should be avoided. (ITC 5.10)

³¹ - Crime shall not be portrayed in favorable way, nor shall criminals be glorified. (NAB 62)

- In the expression of a commission of a criminal act, caution shall be exercised so as not to arouse illicit curiosity. (NAB 63)

manera que es doni la sensació que se'n dona una imatge positiva o que són afavorits: el tràfic humà i la prostitució, les supersticions, l'excessiva fe en la fortuna o en la sort, els jocs d'atzar, les drogues, els sedants, i també (amb especial referència a les influències nocives que poden tenir en el públic infantil) l'hipnotisme, el tabac i la beguda.³² Cal consignar que, a més de fer aquests advertiments sobre la inducció de conductes incorrectes, el codi japonès dedica altres articles a glossar la conveniència que la televisió encoratgi conductes que considera positives, tal com el desenvolupament dels costums sans entre els nens i els joves, la vida de família, el manteniment de la institució matrimonial i, fins i tot, l'"ordre social" i la "moral pública".³³

Aquest plantejament hipermoralista es troba també en el codi de l'ABERT, que prescriu que els programes no divulgaran les creences dels curanderos i d'altres formes de xarlatanisme que abusin de la bona fe del públic i que el consum de drogues i alcohol i els jocs d'atzar no seran presentats més que com a pràctiques condemnables.³⁴ Aquest codi, que no està dictat

- Caution shall be exercised in the use of firearms or swords, etc. and care shall be taken so as not to arouse the feelings of imitation of means of killing or wound. *(NAB 67)*
- When portraying the kidnapping, the details of the commission of the crime shall not be expressed. *(NAB 68)*

³² - Human traffic and prostitution shall not be portrayed in a favorable light. *(NAB 4)*
- In the handling of superstitions, it should not be in affirmative manner. *(NAB 52)*
- Fortunetelling or the like shall be handled so as to not be decisive or force to believe. *(NAB 53)*
- The portrayal or presentation of gambling and related matters shall be kept to a minimum, and shall not be portrayed attractively. *(NAB 64)*
- The portrayal of the use of drugs shall be kept to a minimum and should not be portrayed favorably or attractively. *(NAB 65)*
- Portrayals or expressions condoning the abuse of sleeping pills and sedatives shall not be portrayed favorably or attractively. *(NAB 66)*
- When dealing with hypnotism or psychics, consideration shall be given to young adults so as not unduly immitate. *(NAB 19)*
- Smoking or drinking of alcholic beverages by minors shall not be handled in a favorable light. *(NAB 21)*

³³ - Consideration shall be given to the proper development in children and young adults of proper manners, sense of responsibility and a correct concept of courage. *(NAB 15)*
- Family life shall be respected, and thoughts which are detrimental to family life shall not be expressed in favorable light. *(NAB 22)*
- Thoughts detrimental to the institution of marriage shall not be expressed. *(NAB 23)*
- Matters detrimental to the social order, good morals and manners shall not be handled in favorable light. *(NAB 24)*
- Public morals shall be respected. Expressions or actions which may arouse feeling contrary to common social practice shall not be broadcast, nor expressions which might arouse actions be aired. *(NAB 25)*

³⁴ Los programas transmitidos no divulgarán las creencias en el curanderismo u otras formas de charlatanismo, con menoscabo de la buena fe del público. *(ABERT 9)*
El consumo de drogas, el alcoholismo y los juegos de azar solamente serán presentados como prácticas condenables social y moralmente, que producen la degradación y la ruina de los seres humanos. *(ABERT 12)*

només per als programes informatius sinó per al conjunt de la programació, estableix també que en els programes dedicats als nens "es mantindrà la integritat de la família i la seva jerarquia, seran exaltats els bons sentiments i propòsits, es fomentarà el respecte a la llei i a les autoritats legalment constituïdes, així com l'amor a la pàtria, al proïsme, a la natura i als animals".³⁵ Així mateix hi ha una llarga sèrie d'articles on es presenta una casuística molt detallada sobre el que està permès i el que no ho està en cada horari d'emissió.

Els codis dels Estats Units, que com ja hem vist gairebé no es refereixen a la violència, no estableixen tampoc limitacions sobre la manera de tractar altres matèries que es puguin considerar pertorbadores per a la societat. Una excepció d'aquesta tònica és la al·lusió que el codi de la NBC fa al tema de les loteries. S'hi recorda que, d'acord amb la llei federal, la cadena no pot emetre a nivell nacional informació que promocioni cap mena de loteria o que promogui la participació en aquest tipus de jocs. Tanmateix es considera acceptable que hi hagi reportatges que tractin del tema de les loteries amb continguts com aquests: relats d'interès humà sobre els qui guanyen premis, arguments a favor i en contra del patrocini de loteries per part del govern, i actituds sobre aquest tema de les autoritats o opinions sobre les formes de funcionar de les loteries i sobre les loteries il·legals.³⁶

Els tres codis dels Estats Units són, en canvi, els que mostren una major preocupació per un aspecte de l'activitat professional que té relació amb les conductes delictives però no tant amb la seva possible inducció a través de la pantalla sinó més aviat amb el procés d'obtenció de la informació. La qüestió és abordada en diversos aspectes:

- La cobertura d'actes delictius. L'ABC considera que és permisible només si l'acte en qüestió hagués d'ocórrer igualment independentment de la cobertura.³⁷

³⁵ En los programas infantiles, producidos bajo la rigurosa supervisión de las emisoras, se mantendrá la integridad de la familia y su jerarquía, serán exaltados los buenos sentimientos y propósitos, y se fomentará el respeto a la ley y a las autoridades legalmente constituidas, así como el amor a la patria, al prójimo, a la naturaleza y a los animales. *(ABERT 13)*

³⁶ A lottery is a contest or promotion that involves payment to the promoter by contestants of a consideration for the opportunity to win a prize to be awarded by the operation of chance.

Under federal law, NBC News may not broadcast for national distribution, information that advertises or promotes participation in any lottery.

NBC News may broadcast, however, newsworthy stories dealing with lottery-related issues or situations such as human interest stories about the winner, the pros and cons of government sponsored lotteries, the attitudes of law enforcement officials, or others qualified to comment on lottery schemes and the exposure of illegal lottery schemes. *(NBC V.D)*

³⁷ Coverage of criminal acts is permissible only if the act being covered would have occurred regardless of the coverage. *(ABC II. 11)*

- La implicació dels reporters en actes criminals. L'ABC considera que els periodistes no hauran d'implicar-se conscientment en actes criminals. El mateix indica la CBS, que tanmateix contempla la possibilitat de fer excepcions a aquesta norma. Posa com exemple la compra o la possessió d'una pistola allà on això està prohibit o l'adquisició de licor en els estats on impera la llei seca, precisament quan es tracta de demostrar la facilitat amb què es pot fer malgrat la prohibició. La comissió d'altres tipus de delictes, com per exemple ferir algú, mereix el rebuig en qualsevol cas i independentment de les intencions periodístiques que motivessin l'acció.³⁸

- La inducció directa a les fonts a cometre actes criminals. L'ABC recorda que existeix un dictamen de la FCC que estableix que quan una organització periodística "indueix" a la comissió d'un crim, la cobertura resultant seria incorrecta. La cadena fa notar tanmateix que no s'ha de considerar que hi ha "inducció" quan un reporter posa en marxa una sèrie d'accions en el curs de les quals algú pugui cometre una acció criminal. Posa l'exemple del periodista que fa revisar un cotxe a diferents tallers i que comprova que en algun d'ells les reparacions es fan de manera fraudulenta.³⁹

- La denúncia d'actes criminals dels quals els periodistes tenen coneixement en el curs de les seves investigacions. L'ABC es considera en aquests casos obligada a denunciar a la policia l'evidència que s'ha comès un crim o que està a punt de ser comès. Més concretament, aquesta obligació es fa patent quan hi ha en perill la vida o la seguretat d'alguna persona o bé

³⁸ ABC News personnel will not knowingly engage in acts, or encourage others to engage in acts that would constitute a criminal violation of the law. Questions that arise under this policy should be referred to senior ABC News management. *(ABC II. 11)*

CND personnel will not knowingly engage in criminal activity in the gathering or reporting of news, nor will they encourage or induce any person to commit a crime. But there may be exceptions which should be made, on an ad hoc basis, even to so absolute a rule. For example, some issues may require investigative reporting which involves the commission of acts technically in violation of criminal statutes, such as the purchase or possession of hand guns (where they are forbidden) or of liquor in a dry state, in connection with reports on how easy it is to acquire these articles. But even such exceptional acts are never to be undertaken lightly. At the other extreme, of course, are acts which cannot be countenanced, no matter how important the subject under investigation, the most obvious example of which would be injury to another person. Between these extremes lie many hard questions. One principal purpose of those standards is to assure that these questions will never be approached without a thoughtful regard for the heavy responsibilities involved. *(CBS Investigative reporting)*

³⁹ An FCC opinion holds that where the commission of a crime is "induced" by a news organization, the resulting coverage would be improper. "Induce" means to instigate, solicit or encourage criminal conduct. However, so long as the reporter does not "induce" a crime, he or she may take a legal step which sets in motion a chain of events that may include illegal acts by others. For example, an investigative reporter might properly take an automobile in good repair to various repair shops in order to determine how much unnecessary and fraudulent work is being performed. *(ABC II. 11)*

interessos materials importants. Els mateixos criteris són expressats en el codi de la NBC. La CBS per la seva part considera que si el personal de la cadena obté informació sobre un potencial crim, la decisió a prendre dependrà de cada cas i estarà en funció de les característiques del crim i de la investigació que s'està fent. Considera que hi haurà circumstàncies en què no s'haurà de fer la notificació (i posa per exemple que una investigació sobre conductes inadequades per part de policies no pot ser denunciada als mateixos policies); en altres circumstàncies, en canvi, la notificació haurà de ser immediata.⁴⁰

⁴⁰ Ethical, legal and regulatory problems abound when an investigation uncovers evidence that a crime has been committed, or is about to be committed. As a general rule, we consider ourselves obligated to inform the police in situations where a person's life or safety, or someone's significant property interest, is at stake. Seek advice from ABC News management whenever evidence of a crime is uncovered. *(ABC II.11)*

If an investigation turns up evidence of a potential crime involving mugging, robbery or other violent situations when a party's life or safety, or safety of someone's property or interest is at stake, NBC News policy and an FCC ruling require that such evidence be turned over promptly to the police or other appropriate authorities. If an investigation turns up evidence of other types of potential crimes, the need to provide that evidence to the authorities must be carefully considered by NBC News management in consultation with the Law Department. NBC personnel must immediately report evidence obtained about any crime to the President of NBC News. *(NBC III.P)*

Whether information about a potential crime obtained by CND personnel during the course of an investigation must be made available to public authorities will depend on the facts of each case, considered (in consultation with Law Department) in the light of the potential crime involved and the investigation. There will be circumstances when no such notification will be called for (for example, it is obvious that investigative reporting of misconduct by public officials would be frustrated by reporting the investigation to those very officials). On the other hand, information that a potential crime endangers the person or property of an individual or individuals (e.g., arson, rape, murder, riot) must be reported promptly to the appropriate public officials. *(CBS Investigative reporting)*

4.5.4.2. Mal gust

Una de les crítiques més comuns que els telespectadors fan dels programes informatius a la televisió consisteix en dir que només donen "males notícies". Als periodistes se'ls fa difícil explicar a la gent perquè hi ha moltes més "males notícies" que no pas "bones notícies". Si no fos perquè a molts els pot semblar una explicació cínica, la línia argumental més sòlida és segurament la d'advertir que en el fons no és tan dolent que les notícies siguin dolentes: donat que és notícia precisament allò que es surt de la normalitat, les "males notícies" ens estan parlant d'un món que, més o menys, funciona bé; si, pel contrari, l'excepcional fos allò que es pogués considerar positiu, això seria símptoma d'un món molt més preocupant encara.

Però quan el públic parla de les "males notícies" no es refereix habitualment a les informacions sobre les estadístiques de l'atur o a les referents a la corrupció política. La idea del que són "males notícies" a la televisió va associada habitualment a esdeveniments que s'expliquen amb imatges colpidores. Moltes vegades el que es diu també és que els informatius de televisió exhibeixen massa "coses espantoses". El que molta gent es qüestiona no és si les notícies sobre violència o sobre qualsevol mena de desastre s'han d'ometre, sinó més aviat si cal oferir-les per la televisió amb la cruesa que molt sovint tenen les imatges mostrades. S'ha de reconèixer que a la majoria de la gent no se li fa gens agradable veure un noticiari televisiu tot sopant i començar-se a trobar amb una successió d'imatges sanguinolentes. La pregunta que es fa -i que s'han de fer també els periodistes- és fins quin punt resulta imprescindible ser tan gràfics per explicar certes coses.

El problema no és nou. També la premsa gràfica ha hagut de fer front a aquesta mena d'objeccions. Segons que explica Goodwin, un estudi sobre la fotografia periodística que va fer Lil Junas va demostrar que el 56 per cent de les instantànies guanyadores en els premis de major prestigi als Estats Units eren fotografies de violència i tragèdia.⁴¹ Els premis Pulitzer han estat particularment proclius cap a aquesta mena de fotografia. Junas va posar de manifest que vint-i-sis de quaranta Pulitzer de fotografia atorgats des de la seva instauració en 1942 fins al 1981 van recaure en fotos el tema de les quals eren imatges de sofriment. També va descobrir que trenta dues de les seixanta tres "fotografies de l'any" reconegudes per

⁴¹ GOODWIN, Eugene H.: *A la búsqueda de una ética en periodismo* Gernika. Mexico, 1987 (p. 263)
Original en anglès: *Groping for Ethics in Journalism* (2ª ed.) Iowa State University Press. Ames, IA, 1987.
1ª ed: 1983

l'Associació Nacional de Fotògrafs de Premsa i l'Escola de Periodisme de la Universitat de Missouri tenien com a tema la tragèdia i la violència, en el període de 1944 a 1982.

Hi ha molta gent que pensa que els mitjans de comunicació podrien estalviar-se l'exhibició d'aquest tipus d'imatges que, al cap i a la fi, només mostren aspectes parcials de la realitat. I és ben cert que al món hi ha moltes altres coses menys desagradables que podrien ser mostrades. Però són precisament aquelles i no unes altres les imatges que resulten noticiables, perquè representen aspectes insòlits de la realitat.⁴² La qüestió és si aquests aspectes de la realitat podrien ser explicats d'una altra manera, sense recórrer a elements gràfics que provoquin el mateix refús. La major part dels reporters gràfics pensen que és ben difícil: una fotografia en la qual no hi apareguin fotos de morts o de ferits difícilment pot representar rigorosament què és realment una guerra. Això no vol dir, naturalment, que es tracti de gent sense entranyes i que no es plantegin seriosament els efectes que la seva feina té en el públic i en ells mateixos.⁴³

El debat sobre aquesta matèria és un aspecte més dels nombrosos conflictes entre valors ètics que es produeixen en l'exercici del periodisme. En aquest cas, un conflicte entre el deure d'explicar les coses de manera veraç i la responsabilitat de no causar a les persones un dany innecessari especulant amb els seus sentiments. Aquest risc té, però, proporcions majors en la mesura que la fotografia (i, per descomptat, també la imatge enregistrada en vídeo) tenen una major capacitat d'impacte que la paraula escrita. Per aquesta raó la informació gràfica provoca majors i més penetrants dubtes que els que sol provocar la informació literària. Ometre o suavitzar les imatges espantoses pot ser una manera de deformar greument la veritat; ensenyar certes coses tal com realment són pot ser una manera de menysprear els sentiments de la gent.

Evidentment, el repte ètic és aconseguir una narració suficient de la realitat amb documents que no resultin ofensius. Però, ¿què és i què no és ofensiu i per a qui? Ens trobem aquí amb les dificultats clàssiques de les ètiques de caràcter utilitarista. En primer lloc, determinar quantes persones es senten afectades o pertorbades per l'exhibició de determinades imatges; en segon lloc, avaluar el grau o la intensitat d'aquesta pertorbació. Molts codis deontològics posen èmfasi en la conveniència que els programes televisius especialment adreçats als nens mantinguin un especial capteniment a l'hora de referir-se a determinats temes

⁴² Veure HULTENG, John L.: *The Messenger's Motives: Ethical Problems of the News Media* (2ª edició) Prentice-Hall. Englewood Cliffs, NJ, 1985 (pp. 148-149)

⁴³ BRYANT, Garry: "Ten-fifty P.I.: Emotion and the Photographer's Role, *Journal of Media Ethics*, 2:2, 1987 (pp. 32-39)

o exhibir determinades imatges que el sentit comú indiqui que no resulten apropiades per a la capacitat d'assimilació dels menors. Uns programes, si s'adrecen a públics específics, poden ser més tolerants que altres. Una cursa de toros, per exemple, pot ser un espectacle insofrible per a algunes persones; però n'hi ha prou amb que no se'l mirin perquè la seva sensibilitat quedi salvaguardada. El problema que en aquest sentit tenen els programes informatius és que s'adrecen a tots els públics, i que els seus variats continguts es presenten successivament de manera que unes imatges angunioses d'un crim seran contemplades de manera quasi "obligatòria" per qui acaba de veure la informació política i està esperant que arribin les notícies esportives. Ara bé, ¿com saber a quanta gent ofenen realment aquelles imatges? ¿com decidir si són "objectivament" angunioses?

Un lloc comú al qual es sol acudir per tipificar els límits del que és acceptable és el concepte de "bon gust". El gust, que aparentment és un concepte estètic, té realment alguna relació amb l'ètica perquè determina la vulnerabilitat dels individus a rebre algun tipus de dany o d'ofensa. Però, encara que és un concepte molt usat, costa dotar-lo d'uns paràmetres clars de mesura. És ben sabut i acceptat que els gustos pertanyen al món subjectiu i que són canviants. Per a alguns pot resultar de mal gust que la televisió ensenyi les imatges d'un part; altres consideraran això perfectament acceptable i en canvi jutjaran severament que es mostri un polític en una posició poc decorosa; n'hi haurà a qui això els farà molta gràcia i que rebutjaran la contemplació d'una gota de sang; un altre sector de públic considerarà menys acceptable que cap altra cosa sentir una paraula malsonant. La varietat de parers sobre els mil i un continguts de la televisió genera una constant incertesa a aquells qui en són responsables. "Els periodistes -escriu Goodwin- caminen sobre una corda fluixa molt inestable, entre la prudència i el sensacionalisme, a l'hora de seleccionar les paraules i les fotografies. Els costums no s'estanquen: allò que escandalitzava a les persones a començament de segle ni tan sols impressiona als seus nets. ¿I quina importància té que setanta persones, o tres-centes, truquin per queixar-se per la difusió d'alguna imatge o pel vocabulari usat en algun text? ¿Aquestes persones representen un gran sector, potser una majoria, o son simplement persones que s'han auto-anomenat censors, que amb prou feines formen una minoria en l'audiència de qualsevol mitjà de comunicació?".⁴⁴

De tota manera, encara que fos possible conèixer en cada moment què és el que considera de bon gust una majoria de persones, caldria anar amb compte amb aplicar, com a

⁴⁴ GOODWIN, Eugene H.: op.cit., p. 183.

criteri ètic, un utilitarisme de caràcter quantitatiu. Evidentment, una resposta possible davant de la varietat de gustos expressats, és apel·lar a les estadístiques. Es pot considerar que hi ha un "bon gust" imperant en el conjunt de la societat en un moment donat, que és mesurable a través de la recerca social i al qual cal remetre's. Però aquest criteri és molt discutible en el terreny informatiu, de la mateixa manera que ho seria en altres camps. Ja que acabem de fer un esment de l'estètica, prenem aquesta com element de comparació: es ben clar que considerar que el "bon gust" estètic és el gust de la majoria equivaldria a dir que el millor gust en matèria d'arts plàstiques es troba en les obres més "kitch", que el millor gust literari és als "best sellers" i que les cadenes d'hamburgueseries responen al millor gust gastronòmic. De la mateixa manera que aquestes conclusions s'han de posar en dubte, cal prevenir-se davant de la idea que els continguts televisius han de regir-se per un bon gust dictat per les opinions majoritàries, volubles i fàcilment manipulables. No es pot confondre la informació amb altres formes de comunicació, com la publicitat o la propaganda. Si el periodisme anés sempre a remolc dels gustos majoritaris es crearien les condicions òptimes perquè es convertís en un instrument de grups de pressió. És per això que està molt estesa entre els professionals de la informació la convicció que el principi de veracitat ha de tenir prevalença sobre el de minimitzar el dany, excepte en aquelles situacions extremes en què el dany és tan extremadament gran (fins i tot encara que sigui per a uns pocs) que no compensa els beneficis que es puguin despendre d'explicar les coses tal com són.

A més dels arguments periodístics en pro de la veritat, se n'esgrimeixen uns altres per justificar la difusió d'imatges més o menys esgarrifoses. Es tracta de la capacitat que tenen per evitar que les situacions mostrades es perllonguin o es repeteixin. Aquest raonament sol aplicar-se a la informació sobre accidents i sobre guerres. Respecte als accidents, la idea que una informació explícita i crua sobre els estralls físics que causen en les persones pot tenir efectes dissuasius és molt discutida. En alguns països s'han fet campanyes de prevenció consistents en mostrar unes esgarrifoses imatges fictícies de persones accidentades. Si, per desgràcia, la realitat proporciona imatges d'aquesta mena on en lloc d'actors hi apareixen persones accidentades, ¿no pot contribuir això a crear una major consciència de la necessitat d'una conducció prudent? No tothom ho veu així. Hausmann, per exemple, considera que no hi ha evidències empíriques que les imatges de persones accidentades mostrades en els mitjans de comunicació hagin tingut cap mena d'efecte dissuasiu.⁴⁵ Però, evidentment, tampoc no hi

⁴⁵ HAUSMAN, Carl: *Crisis of Conscience: Perspectives on Journalism Ethics* Harper Collins. Nova York, 1992 (p. 97)

ha evidències empíriques del contrari. No es pot saber com modificaria la conducta dels automobilistes el fet que els mitjans de comunicació no publiquessin amb certa regularitat imatges colpidores de morts i de ferits en accidents de trànsit. En tot cas, i portant les argumentacions a límits absurds, sembla prou clar que si mai no s'hagués publicat una fotografia i mai s'haguessin difós imatges televisives d'accidents greus de trànsit, s'hauria furat a la societat una informació altament significativa sobre un aspecte dolorós de les actuals formes de vida.

Similars consideracions es poden fer respecte a la informació sobre conflictes bèl·lics. Les imatges que els reporters de guerra capten i que es poden veure sovint a la televisió solen ser espantoses i solen provocar que se'ns posi malament el dinar o el sopar. Però, considerant el tema des d'una perspectiva més àmplia, cal preguntar-se si l'extensió d'una consciència anti-bèl·lica no es deguda en bona part a l'impacte visual de la fotografia i de les imatges de cinema i de vídeo, de la mateixa manera que les imatges de nens famèlics -encara que discutibles en certs aspectes, com és el de la privadesa- són l'instrument més eficaç perquè mig món prengui consciència de la realitat en què viu l'altre meitat. En el cas de la guerra del Vietnam, algunes fotos molt concretes i no precisament agradables de veure, com la de la nena corrent nua per una carretera fugint del napalm o la de l'execució sumària d'un soldat del Vietcong per part d'un oficial sud-vietnamita, van tenir un paper important en el canvi d'actitud de l'opinió pública nord-americana respecte al conflicte. Més recentment, imatges televisives com la de la matança de la cua del pa o la del mercat de Sarajevo també van ser importants sotragades per a moltes consciències, incloses potser les d'alguns governants. "Aquesta mena d'imatges -diu Day- fixen en la memòria dels lectors i dels espectadors, un record permanent del cantó fosc de l'experiència humana".⁴⁶ Ken Jarecke, un fotògraf free-lance que va viure sobre el terreny la guerra del Golf, va fer unes fotos impressionats d'un soldat iraquí cremant-se viu dins d'un vehicle blindat. Algunes agències li van rebutjar, però finalment les va vendre i alguns diaris les varen publicar. És a dir, no existia una opinió unànime entre els responsables dels mitjans informatius sobre la conveniència que el públic contemplés aquella imatge. Una frase del fotògraf en la polèmica subsegüent és tot un compendi d'una manera d'enfocar aquests assumptes: "Si som prou grans per fer una guerra, també hem de ser-ho per mirar-nos-la".

⁴⁶ DAY, Louis A.: op.cit., p. 236

La decisió última de publicar o de difondre imatges que poden atemptar contra el bon gust o la sensibilitat d'alguns sectors del públic sol correspondre als periodistes que ocupen els llocs més alts a la jerarquia de les redaccions. És a ells, doncs, a qui els correspon la responsabilitat d'avaluar la significació que té el material disponible per a la integritat informativa i posar-la en relació amb els probables lldars morals dels destinataris. Als diaris, i respecte a les fotografies, cal plantejar-se fins a quin punt aquestes són més o menys imprescindibles per acompanyar la informació literària. Les decisions a les televisions solen ser encara més àrdues: donar o no donar unes imatges equival moltes vegades al ser o no ser d'un tema informatiu o una notícia.⁴⁷

Però en el procés productiu de la informació hi ha passos previs que cal tenir en compte. El primer que ha de prendre algunes decisions és el reporter. En el cas de la televisió, el cameraman que es troba al davant d'una determinada escena. Ja hem vist que en aquesta situació els principals problemes deontològics que han de plantejar-se són els relacionats amb el dret a la intimitat de les persones afectades. Si aquest escull queda salvat, el més recomanable és que el reporter procuri obtenir el màxim material possible, però tenint en compte diverses consideracions, d'algunes de les quals ja se n'ha fet anteriorment esment a propòsit de la invasió de la intimitat. Les primeres cal tenir-les en compte en el mateix lloc dels fets i es refereixen a la manera de fer l'enregistrament. És convenient obtenir el material gràfic de tal manera que després existeixin diferents alternatives per a les persones que tinguin la responsabilitat sobre la seva difusió. Concretament es convenient comptar amb un bon nombre de plans generals: sovint hi ha escenes que es presten a ser mostrades si se'n pot mantenir una visió suficientment distanciada (és a dir, la que tindria qualsevol persona que es trobés present a les immediacions) i que es fan altament desagradables quan se'n mostren detalls obtinguts gràcies a l'ajut del zoom. Una altre comportament recomanable, i àdhuc exigible, per part del reporter és que, ja en arribar a la redacció o en lliurar el material, adverteixi de les característiques especials que puguin tenir les imatges enregistrades a les persones que n'hagin de fer l'edició o que hagin de prendre decisions sobre les mateixes.

Hi ha un altre tipus de precaucions possibles a prendre respecte a les imatges que, per alguna raó, es puguin considerar objectables. Una d'elles és tenir presents els riscos que es deriven de les connexions en directe amb llocs on hi ha succeït o hi pot succeir quelcom de

⁴⁷ Veure RIVERS, William L. / MATHEWS, Cleve: *Ethics for the Media* Prentice-Hall. Englewood Cliffs, N.J., 1988 (pp.137-138)

desagradable o espantós. En segons quins casos és preferible renunciar a la immediatesa de la informació en directe que exposar-se que, de cop i volta, els telespectadors es puguin trobar veient quelcom que sobrepassi límits raonables. Si, malgrat tot, es considera que l'interès informatiu justifica el directe, caldrà que tots els periodistes i tècnics responsables del mateix estiguin especialment alerta a la possibilitat d'haver de reaccionar amb agilitat si de forma imprevista apareixen les imatges no desitjables. Una altra mesura cautelosa a tenir en compte és advertir al telespectador que s'entra en un terreny de dubte. Això és aplicable a les mateixes informacions en directe a les quals s'acaba de fer al·lusió i també a aquells casos en què no es vol furtar a la majoria dels espectadors la possibilitat de contemplar unes imatges editades però es considera que potser alguns preferiran no veure-les. Aquesta és un arma de doble tall. D'una part, ben aplicada, forma part d'una manera d'exercir la responsabilitat de la qual ja s'ha fet esment anteriorment: fer una "pedagogia" amb el públic respecte a la manera de prendre les decisions deontològiques per part dels periodistes. Però, alhora, pot succeir que el mateix advertiment creï unes expectatives desmesurades i que serveixi per subratllar encara més la inconveniència de l'ús del material en qüestió. En qualsevol cas, és un recurs del qual no se'n pot abusar si no se'l vol desvirtuar.

Les decisions que impliquen qüestions de bon o mal gust no s'esgoten, ni de bon tros, amb les imatges de persones mortes i ferides. Hi ha altres temes la presència dels quals en els mitjans de comunicació és objecte de polèmica social i sobre els quals s'està molt lluny de comptar amb una opinió pública clarament definida. Una àrea temàtica característica és la que inclou tots els aspectes relacionats amb el sexe i l'escatofília.⁴⁸ Hi ha qui parla d'obscenitat, i fins i tot alguns codis deontològics defineixen sota aquest terme aquesta àrea temàtica. Però sembla prou evident que el seu ús ja implica un prejudici sobre quins són els límits del que s'ha de considerar socialment admissible. També en aquest àmbit els costums socials experimenten unes grans variacions i, a més, uns mateixos elements poden variar molt d'acord amb el context en què siguin presentats. A aquestes dues consideracions està subjecte, per exemple, l'exhibició de la nuesa del cos humà. És prou evident que actualment la visió de determinades parts del cos humà no representa el mateix que deu, vint o cinquanta anys enrere (encara que no tothom seria d'aquesta mateixa opinió); i és evident també que no és el mateix mostrar la

⁴⁸ Veure sobre aquesta temàtica algunes de les obres de HARGRAVE, Andrea Millwood:

- *Taste and decency in broadcasting* Broadcasting Standards Council Annual Review. John Libbey. Londres, 1991

- *Sex and sexuality in broadcasting* Broadcasting Standards Council Annual Review. John Libbey. Londres, 1992

mateixa part del cos en un lloc qualsevol que en una "performance" artística (encara que tampoc tothom seria de la mateixa opinió). Respecte als assumptes escatològics, les anteriors consideracions, especialment la importància del context, són igualment molt dignes de ser tingudes en compte. La paraula "caganer" seria considerada per gairebé tothom impròpia del llenguatge informatiu a la televisió...excepte si es fa referència a la important figura del pessebre. I mostrar certes intimitats de la vida de parella, que estaria fora de lloc en moltes menes de reportatges, pot tenir un alt valor en un documental sobre aquell ritual dels casaments entre gitanos consistent en mostrar als convidats el llençol tacat de sang en el moment del desflorament.

La constant i de vegades espasmòdica evolució dels costums socials ha creat nombrosos problemes d'apreciació no només a la deontologia periodística sinó també als legisladors i als jutges de diversos països, que han hagut d'anar rectificants la definició dels límits del que és admissible. L'any 1967 es va crear als Estats Units una comissió per estudiar la possibilitat de regular el referent a l'obscenitat i la pornografia, però després de tres anys de deliberacions la comissió va jutjar que no s'havien de fer lleis específiques perquè no hi havia contrastada una relació entre la difusió de materials explícitament sexuals i perills individuals o socials.⁴⁹ Des d'aleshores hi ha hagut diferents fluxos i refluxos tant de les disposicions administratives com de les legals, un reflex de la constant tensió que en aquesta matèria existeix entre la tradició del puritanisme protestant i l'esperit liberal de la Primera Esmena constitucional.⁵⁰

⁴⁹ *The Report of the Commission on Obscenity and Pornography* Washington D.C.: U.S. Government Printing Office, 1970

⁵⁰ La llei criminal prohibeix el llenguatge obscè i indecent als mitjans electrònics. Els mitjans electrònics són regits per lleis específiques que limiten la difusió de materials que puguin ser titllats d'obscens. Des de 1984 la "Cable Act" prohibeix també l'obscenitat a la televisió per cable. Hi ha també un control administratiu per part de la FCC, amb avisos a les cadenes o no renovacions de les llicències. L'abril de 1987 la FCC va anunciar que començaria a ser més intervencionista. El 89 van començar a prohibir programes indecents de 6 del matí a les 10 del vespre. El 89, sota la presidència de Alfred Sikes, nomenat per Bush, hi va haver accions contra tres estacions acusades de posar en antena talk-shows massa explícits sexualment. El 90 la prohibició d'emetre programes indecents es va ampliar a les 24 hores del dia, però un tribunal federal va obligar a tirar enrere aquesta disposició.

Per a una visió de conjunt d'aquestes fluctuacions legals i administratives veure BIAGI, Shirley. *Media Impact. An Introduction to Mass Media* (2ª ed.) Wadsworth. Belmont, CA, 1992 (pp. 412-419) Veure també les obres citades a la nota 3 del capítol 3.

Al Regne Unit, la "Broadcasting Act" de 1990 requereix a la ITC fer tot allò que asseguri que res del que s'inclou als programes va contra el bon gust o la decència. Aquesta llei va estendre als mitjans electrònics i va ampliar els continguts de la "Obscene Publications Act" de 1959. El resultat és que si la ITC és incapaç de controlar l'exhibició de programes explícitament sexuals, el difusor i la companyia productora poden ser inculpats criminalment.

En contrast amb la posició britànica, la llei a altres països europeus es refereix sobre tot a la protecció dels nens i els adolescents. Hi ha menys preocupació respecte a la transmissió de films eròtics i altres programes que puguin ferir els adults.

Per una descripció comparada de les lleis sobre aquesta matèria a diversos països europeus veure BARENT,

El 1973 el Tribunal Suprem dels Estats Units, en una sentència dictada per majoria -en la qual s'hi incloïa el president Warren Burger-, va mirar d'objectivar uns criteris sobre el concepte d'obsenitat: un material és obscè si 1) una persona mitja, aplicant les normes de la societat del moment, troba que l'obra, considerada en el seu conjunt, apel·la a la lascívia; 2) l'obra descriu de manera patentment ofensiva conductes sexuals específicament definides per lleis estatals; 3) l'obra en qüestió no té valors seriosos de caràcter literari, artístic, polític o científic.⁵¹ Com es pot veure, moltes categories eren descrites amb paràmetres ben imprecisos. Sentències posteriors han matisat alguns dels aspectes esmentats, però no hi ha dubte que és difícil avaluar, en una societat procliu al canvi, què són ciutadans mitjos i què són gustos o criteris convencionals.

Un bon exemple de l'evolució dels usos i costums socials respecte a una sèrie de matèries el brinda la presència mediàtica dels preservatius. Fa deu o dotze anys, moltes cadenes de televisió es podien plantejar seriosos dubtes sobre la conveniència d'emetre un reportatge sobre la fabricació d'aquests adminicles profilàctics. Actualment no només s'emeten sense majors problemes aquests reportatges sinó també anuncis de marques de preservatius, i fins i tot els governs fan campanyes oficials de prevenció de la SIDA entre els joves que es basen en la promoció d'aquell objecte que fa un parell de lustres estava envoltat de tabús.

El mateix exemple ens serveix de porta d'entrada a la qüestió del llenguatge. No només les imatges sinó certes paraules de contingut sexual o escatològic poden ser considerades objectables o indecents.⁵² Una d'aquestes paraules ha estat durant molt de temps "condom", i fins a cert punt encara ho és ara. És ben difícil esbrinar perquè "condom" és una paraula que es considera malsonant i no ho és tant "preservatiu". Així mateix és difícil determinar quina subtil frontera separa una expressió que es pugui considerar popular de la que es entesa com barroera o indecorosa, o en quin moment una paraula que es va generalitzant en el llenguatge de la gent deixa de considerar-se de mal gust. Caldria fer una enquesta entre tots els usuaris d'una mateixa llengua per dictaminar, prèvia definició d'uns coeficients, quines paraules són considerades malsonants. Un dictamen d'aquesta mena el va fer als Estats Units la FCC que, escudada per una decisió del Tribunal Suprem de 1978, va adquirir el dret a amonestar les

Eric: *Broadcasting Law. A Comparative Study* Clarendon Press. Oxford, 1993 (pp. 113-115)

⁵¹ Sentència del cas *Miller vs. California*, 413 U.S. 15 (1973). Citada per DAY, Louis A: op.cit., (p. 231)

⁵² Veure HARGRAVE, Andrea Millwood: *Matter of manners? The limits of broadcast language* John Libbey. Londres, 1991

cadena que fessin ús d'una de les set paraules que es consideraven obscenes, indecents o profanes. Això, naturalment, és discutit per molts professionals que consideren que en alguns casos, perquè la informació sigui fidedigna, no hi ha més remei que usar o deixar usar algunes de les paraules proscriutes. Per exemple, moltes televisions americanes van fer ús, el 1980, de part d'uns enregistraments de converses entre membres del Congrés i agents secrets del FBI que estaven farcides de les paraules maleïdes. Per posar en qüestió la curiosa regla, es podria formular una anomenada "paradoxa de les set paraules". Si un tribunal, al país que sigui, estableix un llistat de paraules prohibides, ¿com informar convenientment el públic de la decisió d'aquest tribunal? No sembla que hi hagi cap altra manera convincent de fer-ho -en un pla estrictament informatiu- que citar les paraules en qüestió. Fer el llistat de les paraules permeses seria un atemptat clar contra l'economia de la informació.

A la premsa hi ha una àmplia diversitat d'opcions en la cita de frases malsonants. En general, es solen suprimir quan no són substancials. Però es tendeix a reproduir-les més quan més es va cap als extrems de l'escala social: si les diu un indigent o un marginat, per tal d'expressar millor la seva condició; o si les diu un pagès per palesar també la condició de persona rústica; o bé si les diu un ministre, perquè aleshores l'ús de certes expressions resulta noticable.⁵³ Però és evident que amb aquesta pràctica, tant en un sentit com en un altre, es pot incórrer en una discriminació injusta. A la televisió els problemes són similars però amb algunes dificultats afegides. La principal és que no és pot obviar tan fàcilment una expressió malsonant si forma part d'unes declaracions formulades per algú que resulten substancials per altres raons. Però, per altra part, també és cert que a la televisió tot hi queda més amplificat: la paraula malsonant hi sona pitjor que en una mera transcripció literària, i també és més versemblant i més noticable la seva expressió. Existeix la possibilitat de "tapar" la paraula inadequada amb un efecte de so (que seria l'equivalent dels punts suspensius a la premsa), però fins i tot aquest recurs pot resultar excessivament aparatós i fins i tot "sonar" pitjor que la paraula mateixa.

Suspiciacions tan grans com les que aixequen els continguts indecents en els mitjans de comunicació o fins i tot encara majors són les que provoquen les imatges i les expressions que alguns sectors de l'audiència consideren irreverents o poc respectuosos amb les creences religioses. També en aquest àmbit els graus de permissibilitat i de tolerància han anat evolucionant i, a més, en la mesura que molts estats s'han laïcitzat, les ofenses a la religió han

⁵³ GOODWIN, Eugene H.: op. cit., pp. 276-280.

deixat de ser contemplades com a transgressions de la llei. Però, independentment del tractament legal, el debat ètic existeix i fins i tot és més agut que en altres aspectes pel que fa a la producció de danys. Intervé en això no només el component quantitatiu del nombre de persones sensibles a aquests temes, sinó un aspecte qualitatiu: per a algunes persones qualsevol referència irreverent a la religió toca en allò més profund les seves fibres sensibles. Si més no, qualsevol opció deontològica raonable a propòsit d'aquesta matèria sembla que ha de tenir en compte el conflicte de drets que es planteja entre la llibertat d'expressió i el dret de tothom a veure respectades les seves creences. A aquest respecte escriu Louis Day: "La controvèrsia sobre els continguts moralment ofensius, potser més que qualsevol altre aspecte ètic, té relació amb la mena de societat que volem ser. L'herència liberal tiba cap a la direcció de la llibertat. Però fins i tot en la societat més oberta hi ha uns límits, i molts dels debats ètics s'hi refereixen. (...) D'una part, un sistema d'ètica basat en la prudència moral ens portaria a uns continguts dels mitjans tan austers que probablement serien refusats per una majoria de l'audiència. Per altra part, l'absoluta llibertat portaria al caos moral i a la destrucció de la continuïtat cultural. En termes pràctics, cap extrem és practicable. Així, en una societat diversa l'estratègia hauria de ser assolir un terme mig, una acomodació entre el excés de prudència moral i el caos moral".⁵⁴

Als codis analitzats les referències fetes a les matèries contemplades en el present epígraf s'hi troben en uns casos aplegades en els mateixos capítols o fragments i en altres classificades temàticament. Algunes de les cites més genèriques fan referència al concepte de bon gust, la relativitat del qual és posada de relleu en alguns casos.

L'ABC considera que el bon gust ha de prevaler a les seves emissions: els detalls morbosos, sensacionalistes o alarmants han de ser bandejats si no resulten essencials per a la informació. Les qüestions de gust, segons l'ABC no poden ser resoltes en abstracte, però quan es plantegen han de ser resoltes a la llum dels actuals estàndards del gust, el que estableix la llei en el moment present i els requeriments de la noticiabilitat. La CBS també considera que no hi pot haver unes normes generals per resoldre totes les qüestions específiques relatives al gust. Així doncs, cada decisió sobre el material que ha de ser inclòs als programes i que pot resultar ofensiu per a porcions substancials de l'audiència s'ha de resoldre segons uns criteris que són els mateixos indicats per l'ABC i amb els quals coincideix també la NBC.⁵⁵

⁵⁴ DAY, Louis A.: op.cit., p. 237.

El codi de la SRC també estableix que les emissions d'aquesta cadena s'ajustaran al bon gust: respectaran els valors de la societat contemporània i s'hi adaptaran pel que fa al llenguatge, a la vulgaritat i al comportament sexual. La cadena canadenca, tanmateix, reconeix les dificultats que es deriven del fet que el concepte de bon gust variï entre els diferents sectors de l'audiència. Això fa que la llibertat d'expressió verbal i visual estigui més limitada a la ràdio i a la televisió que no pas a l'edició, al teatre o al cinema, ja que els lectors i els espectadors d'aquests mitjans d'expressió poden elegir conscientment els llibres i els espectacles. A la televisió cal anar amb compte de no ferir la sensibilitat del conjunt de l'audiència. Tanmateix en algunes ocasions no es pot evitar cert llenguatge, la descripció de certs actes violents o de certs comportaments sexuals, ja que d'altra manera es privaria a l'audiència de l'accés a esdeveniments que poden contribuir a l'explicació del món.⁵⁶ La ITC apel·la a l'establert per la "Broadcasting Act" de 1990 (com ja hem vist a l'epígraf anterior que feia en referir-se a la violència), segons la qual res del que apareix als programes de les emissores controlades ha

⁵⁵ ABC News believes that good taste must prevail in its broadcasts. Morbid, sensational or alarming details should not be included unless they are essential to the factual report. Obscene, profane or indecent material must also be avoided. The broadcast of material deemed to be obscene by the courts may also run afoul of the law as well as the canons of good taste. (See section under "Legal Considerations and Related Policies.")

Questions of taste cannot be answered in the abstract, but when specific problems involving objectionable material arise, they must be resolved in light of contemporary standards of taste, the state of the law and the requirements of newsworthiness. When these considerations come into conflict, consult ABC News management and request a decision. *(ABC II. 15)*

There is not, and cannot be, a general policy which will resolve all specific questions of taste as they arise. Instead, each decision as to the inclusion of material that may be offensive to substantial portions of the audience must be based on a careful consideration of the specific facts involved in the light of contemporary community standards, general standards of news judgment and responsibility (...) *(CBS Broadcast of objectionable material)*

Questions of taste do not lend themselves to resolution by rules, or by the imposition of general policy. Each situation must be evaluated separately on the basis of its own facts, current community standards and carefully considered news judgments. *(NBC Appendix A. Taste)*

⁵⁶ Les émissions de la S.R.C. suivent le bon goût, c'est-à-dire qu'elles respectent les valeurs de la société contemporaine et s'y conforment en ce qui touche au langage, à la vulgarité et au comportement sexuel.

L'auditoire des émissions d'information est divers et l'idée de bon goût varie beaucoup de l'un à l'autre; en conséquence, la liberté d'expression verbale et visuelle est plus limitée en radiotélévision que dans l'édition ou qu'à la scène et au cinéma parce que les lecteurs et les spectateurs choisissent en toute conscience livres et spectacles. En matière de goût, il faut donc prendre garde de blesser sans raison la sensibilité de l'auditoire.

Dans certaines circonstances, il serait inapproprié de retrancher d'un compte rendu certain langage, certaine description d'actes violents ou de comportements sexuels, toutes choses normalement évitées. Notre auditoire se verrait alors refuser l'accès à certains événements qui pourraient contribuer en fait à sa compréhension du monde où il vit. *(SRC I. Le bon goût)*

d'atenir-se pot ofendre el bon gust dels espectadors. Així mateix, la llei exigeix que aquestes matèries siguin recollides en un codi, en el qual s'haurà de parar especial atenció als programes que poden ser vistos per un gran nombre de nens i joves.⁵⁷ Per la seva part, el codi de la NAB japonesa assevera que els programes hauran de tenir en compte les condicions de vida de l'audiència i els horaris adequats, i que no han de generar emocions o sentiments desagradables en el públic.⁵⁸

No tots els codis concreten de la mateixa manera aquests principis de caràcter general. Els codis dels Estats Units, de la mateixa manera que no toquen el tema de la violència, no mostren una especial preocupació per l'exhibició d'imatges violentes o escabroses. Aquest criteri troba la seva formulació en el prefaci del codi de la CBS, on l'ex-president de la cadena, Richard Salant escriu aquesta significativa frase: "Si hem d'oferir allò que és important que la gent conegui, no ens hem de contenir en l'explicació d'allò que sigui noticable encara que això hagi d'anar acompanyat d'imatges no gaire amables o d'imatges dramàtiques".⁵⁹ El codi de la SRC no va més enllà en aquesta matèria d'allò que ja s'ha expressat en l'epígraf corresponent a la violència (veure 4.5.3.1.): la difusió d'escenes de violència o de catàstrofes ha de reflectir els fets amb exactitud i situar-se convenientment en el context de l'emissió. Cal doncs conciliar el respecte a l'audiència amb l'obligació de ser fidel a la realitat. Altres codis expressen també aquest necessari equilibri. Per al de la NAB japonesa, encara que es tracti de fets d'actualitat, hi ha detalls pertorbadors de certes escenes que no han de ser mostrats. En les descripcions de la malaltia, de les atrocitats i de les tragèdies, l'expressió usada ha de ser tal que no causi emocions o disgustos indeguts.⁶⁰ També l'ABERT considera s'han d'estalviar les imatges que,

⁵⁷ Section 6(1)(a) of the Broadcasting Act 1990 requires that the ITC do all it can to secure that every licensed service includes nothing in its programmes which offends against good taste or decency or is likely to encourage or incite to crime or lead to disorder or be offensive to public feeling. Section 7(1)(a) requires a code giving guidance as to the rules to be observed with respect to the showing of violence, or the inclusion of sounds suggestive of violence, in programmes included in licensed services, particularly when large numbers of children and young persons may be expected to be watching the programmes. *(ITC 1.1)*

⁵⁸ The contents of the programs shall be such as to have taken into consideration the living situation of the audience and broadcast at appropriate times, and should be such as not to create feelings or emotions of unpleasantness. *(NAB 42)*

Caution shall be exercised when handling matters or substances which might cause unrest or uneasiness among general public. *(NAB 45)*

⁵⁹ (...) If we are to provide what it is important for people to know, we must not shrink from reporting what is newsworthy even though there are no pretty or dramatic pictures to go with it. *(CBS Preface)*

⁶⁰ Regardless of whether factual accounts are being presented, unduly disturbing scenes in detail shall not be expressed or shown. *(NAB 35)*

encara que siguin reals, puguem ferir la sensibilitat de l'espectador.⁶¹ I el codi de la ITC, igualment, expressa la idea que alguns actes de violència poden traspassar els límits del que és acceptable per a un espectador mig. Així mateix estableix que la selecció del material que il·lustra els efectes de desastres naturals, d'accidents o de violència humana pot quedar determinada per l'hora del dia en què ha de ser mostrat.⁶²

El codi de la BBC és el que desenvolupa unes normes més explícites sobre les imatges angunioses. Prèviament, en el capítol corresponent a violència, fa algunes consideracions sobre les imatges que freqüentment arriben a les redaccions televisives i que són massa horribles i inquietants per ser mostrades. Donat que, al mateix temps, la violència no ha de ser dissimulada fins al grau que s'enganyi el telespectador, els editors hauran de controlar bé què s'ensenya, de quina manera i amb quina extensió. També indica la BBC que els programes informatius gaudeixen d'una major tolerància per part del públic, però les imatges d'impacte han de quedar justificades per la importància de la informació.⁶³ Repartits entre els capítols dedicats a accidents i a violència, la BBC estableix els següents criteris:⁶⁴

In descriptions of disease, atrocities, and tragedies, the expression used must be such as not to cause undue feelings of unpleasantness. *(NAB 54)*

⁶¹ Las emisoras deberán aplicar su propio criterio para ofrecer imágenes que, aunque reales, puedan herir la sensibilidad de la audiencia a quien va dirigido el telediario. *(ABERT 3)*

⁶² At the simplest level, some portrayed acts of violence may go beyond the bounds of what is tolerable for the average viewer. These could be classified as material which, in the words of the Broadcasting Act, 'offends against good taste or decency' or 'is likely to be offensive to public feeling'. *(ITC 1.6)*

The choice of material reporting the effects of natural disaster, accident or human violence, may need to be determined in part by the time of day at which it is shown. It may be appropriate, for example, for different scenes to be included in news shown late in the evening from those included earlier in the day. (Considerations of privacy also arise - see 2.5.) *(ITC 1.8)*

⁶³ Television newsrooms frequently have pictures of violent scenes which are too horrifying or harrowing to be shown. At the same time coverage of violence should not be sanitised to a degree that misleads.

Editors must control what is shown in what form and for how long. News bulletins enjoy more public tolerance than programmes operating at a further distance from the events and all editors need to be sure that shocking pictures can be justified by the importance of the story. They must take into account the impact on the individual viewer at home. *(BBC 85)*

⁶⁴ * The showing of dead bodies must be carefully considered.

* Film should not dwell on close-up pictures of the grief stricken.

* Descriptive details of suicide and rape cases should normally be withheld. *(BBC 85)*

Live Coverage

This brings special problems particularly for television. It is impossible to have full control over what is shown because it is not known what will happen next.

* People may be shown dying.

- S'ha de considerar amb molta cura si s'han d'ensenyar cadàvers, fins i tot si estan tapats amb mantes.

- No s'han d'ensenyar imatges en què les persones moren o són matades.

- Altres escenes problemàtiques han de ser ensenyades breument. Una imatge acceptable pot deixar de ser-ho si es manté durant un temps excessiu.

- Les filmacions no han de recrear-se en plans massa pròxims de temes dolorosos.

- Els detalls descriptius dels casos de suïcidi i de violació normalment han de quedar ocults.

- De vegades pot estar justificat mostrar detalls de l'horror. Això evita la minimització dels ultratges terroristes.

- Els reporters han d'enregistrar les imatges de tal manera que després puguin ser editades, i han d'advertir els editors dels continguts que puguin resultar objectables.

- La cobertura en directe d'accidents i catàstrofes comporta especials problemes ja que és impossible mantenir un control del que serà ensenyat en no saber-se què és el que succeirà a cada moment (pot passar que es vegi gent morint). Els plans oberts seran preferibles al curts. Si les imatges són servides per altres organitzacions que poden no tenir els mateixos escrúpols

* Relatives of victims may see them being injured or killed.

Wide and long shot pictures are generally to be preferred to close-ups. When the pictures are being supplied by other organisations which may not have the same scruples as the BBC, our live programme must be prepared to return to the studio if there is no other way to avoid showing what could turn out to be unacceptable scenes. *(BBC 1)*

There are times when the considered showing of detail of a horror is justified, perhaps to avoid sanitising reports of a terrorist outrage.

* It is a fine judgement to be made by experienced and sensitive editors.

* At other times the impact of the coverage should readily give way to respect for people's feelings. *(BBC 1)*

* News gatherers, so far as they can, should record scenes in such a way that leaves scope for editing and should try to warn programmes where such editing will be essential.

* Hurried, thoughtless questions in interviews hurt individuals and damage the BBC's reputation. When possible edit out such questions.

* Bodies should not normally or needlessly be shown. Great care should be taken even when they are covered by blankets.

* There are very few circumstances in which it is justified to show executions or other scenes in which people are killed or are dying.

* Other difficult scenes may need to be shown only briefly: an acceptable picture can become intolerable because it is shown for too long -even by a few seconds.

* Generally, long shots are less intrusive than close-ups.

* Show as little as possible of the news gathering process unless it is part of the story. It is often a tough, unattractive scramble. When the focus of it is a survivor or a bereaved person the sight and sounds of jostling reporters and cameramen is usually too much. *(BBC 1)*

que la BBC, caldrà estar alerta per tallar la connexió si no hi ha cap altra manera d'evitar que siguin captades escenes inacceptables.

El mateix codi de la BBC fa algunes consideracions remarcables sobre l'actitud que els espectadors poden tenir davant d'escenes que se'ls facin desplaents. Es considera que es perd el seu suport quan pensen que el plantejament de la informació està fet d'una forma sensacionalista. Així mateix, que al públic li pot resultar desagradable veure que les víctimes cooperen d'una manera voluntària o que demanen ser objecte de la informació. El codi raona a aquest respecte que algunes reaccions del públic poden ser degudes al fet que no coneix suficientment les circumstàncies de la tasca informativa, i suggereix que algunes paraules d'explicació que introdueixin l'escena poden servir per prevenir l'enuig.⁶⁵ Sobre aquesta matèria val a dir que el codi de la SRC i el de la NBC contemplan la possibilitat d'advertir prèviament a l'audiència quan una emissió contingui algun element que pugui ser perturbador, com una escena de violència, un comportament sexual o un llenguatge objectable.⁶⁶

El tema del llenguatge inadequat apareix a una bona part dels codis, encara que val a dir que en alguns casos es centra específicament en les paraules malsonants i en altres es tracta al costat del tema de la nuesa i de l'obsenitat. L'ABC recorda que el codi criminal prohibeix la difusió de "llenguatge obscè, indecent o profà" i assumeix aquesta limitació per a la seva pròpia normativa: l'ABC -diu aquest codi- vol informar però no ofendre a la seva audiència; així doncs, l'ús de paraules o imatges qüestionables haurà de limitar-se a les situacions en què el material sigui clarament rellevant i necessari per explicar un tema. Es raona, tanmateix, que no pot ser determinat en abstracte què és obscè, i apel·la a la consideració del context en què és usat el material.⁶⁷ En una línia similar, el codi de la CBS estableix que la inclusió de

⁶⁵ * We lose support among viewers and listeners when they think we are being sensational. They do not like it when our coverage seems to hound.

The public is sometimes upset and angered over scenes in which victims co-operated willingly or even asked for coverage.

* The public reacts because it does not know the circumstances.

* A few considerate words of explanation when introducing the scene would prevent much of the anger. *(BBC 1)*

⁶⁶ Si une émission présente un élément de nature à troubler certaines catégories de gens et particulièrement les enfants, comme une scène de violence, un comportement sexuel ou un langage cru, il faut en avertir l'auditoire avant ou pendant l'émission. *(SRC 1. Le bon goût)*

If the material that has been included in a recorded program or in a pre-recorded report could have a traumatic or shocking impact on the audience, that fact will be stated at the beginning of the program or in the introduction to the report. *(NBC Appendix A. Taste)*

⁶⁷ The U.S. Criminal Code prohibits the broadcast of "obscene, indecent or profane language" So does ABC News policy.

llenguatge objectable en la informació depèn de la natura del fet que és narrat i de la importància d'explicar-lo tal i com ha succeït. Es recorda, com exemple il·lustratiu, l'ocasió en què es va cobrir en directe l'històric "impeachment" del president Richard Nixon malgrat preveure's que entre el material aportat (com alguns enregistraments magnetofònics) hi podia haver elements objectables. Aquest mateix codi assenyala tres consideracions que cal fer per decidir si s'inclou en un informatiu declaracions que continguin elements de llenguatge objectables: 1) la importància de la notícia o del tema; 2) la importància de la declaració en el seu conjunt i el seu grau de rellevància per a la informació; i 3) el grau d'inconveniència de les paraules pronunciades. Els mateixos criteris han de servir per a les cites indirectes (les declaracions citades per part de periodistes de la cadena), però reforçant-se més encara els conceptes de noticiabilitat i del que es considera llenguatge objectable.⁶⁸ Els criteris bàsics proposats per la NBC són els mateixos. Però aquesta cadena (que es refereix tant a llenguatge parlat com a imatges) afegeix la norma que en cap cas el material posat en qüestió ha de ser utilitzat amb la intenció d'escandalitzar o d'aconseguir un efecte humorístic.⁶⁹ El codi de la

What is obscene, indecent or profane cannot be determined in the abstract. The context in which the material is used and scheduling must always be considered.

ABC News wishes to inform and not offend its audience. The use of questionable words or pictures must be limited to situations where the material is clearly relevant and necessary to tell the story, and then only after consultation with ABC News management. *(ABC III. 6)*

⁶⁸ - When objectionable language is used during a news event that is being covered, inclusion of that language in a broadcast depends on the nature of the event and the importance of reporting it just as it takes place. For example, when it was anticipated that there would be live coverage of the Congressional impeachment proceeding with respect to President Nixon (including the Presidential tapes), it was decided that the anticipated objectionable language would be broadcast because of the historical and journalistic importance of reporting the proceedings as they actually took place.

- When statements (by non-CND personnel) with respect to a news event or issue include objectionable language, the inclusion of such statements in broadcasts will depend on factors such as (i) the importance of the news event or issue, (ii) the importance of the statement taken as a whole and its degree of newsworthiness and relevance to the news event or issue, and (iii) the degree of objectionability i.e. certain objectionable language would not.

- The same general principle set forth in the preceding paragraph will be applicable to objectionable language included in statements by others which are quoted by CND personnel except that even stricter standards of newsworthiness and importance of the language and more rigid standards of "objectionability" must be applied. *(CBS Broadcast of objectionable material)*

⁶⁹ Audio or visual material that is considered coarse or offensive by a substantial portion of the audience must be avoided to the fullest extent feasible. There may be situations during the coverage of fast-moving events, when such material occurs unexpectedly and is reported before anything can be done to avoid it. However, every effort must be made to anticipate and avoid such situations.

No such material may be included in a program unless the decision is made by NBC News management after consideration of these factors:

1. The news importance of the event during which the material was seen or heard; i. e., does it have such significance that it must be reported?

SRC, quan es refereix al llenguatge, dins d'un epígraf dedicat al bon gust, pensa bàsicament en les paraules malsonants. Totes aquelles que son susceptibles de molestar una gran part del públic no han de ser pronunciades per antena. Es reconeix, tanmateix, que no és realista fer un glossari de les paraules proscrietes ja que l'actitud del públic a aquest respecte és canviant. I, malgrat la prohibició bàsica, es reconeix que en algunes ocasions l'ús d'alguna de les paraules habitualment considerades com ofensives pot quedar justificat pel context de l'emissió i a condició que la seva omisió desnaturalitzés una informació important.⁷⁰ D'una altra part, aquest codi proscriu, com norma general, les imatges de nuesa o amb caràcter eròtic. S'admeten només si són essencials per a la informació i en el cas que aquesta sigui prou important per justificar-ne la difusió. En tot cas, aquest tipus d'imatges no han de ser fetes servir per causar impacte o sensació. En un altre lloc del codi es parla amb criteris similars dels continguts obscens o grollers. Es recorda tanmateix que no existeix una definició jurídica precisa de què és l'obscenitat, que només es pot determinar, doncs, a través d'un judici subjectiu que tingui en compte les actituds públiques preponderants.⁷¹ El codi de la BBC també s'ocupa del llenguatge groller en un breu capítol. S'hi assenjala que les paraules malsonants resulten ofensives, però es reconeix que no es poden establir unes normes de

2. The impact on the report if the offensive material is omitted; i. e., is inclusion of the material essential to an understanding of what happened?

3. The degree of offensiveness of the material; i. e., is it so offensive as to outweigh the need of the public to know and understand what happened?

4. In no event, may any such material be used for its shock effect or as the basis of humor. *(NBC Appendix A. Taste)*

⁷⁰ En général, les jurons et les propos susceptibles de froisser une grande partie du public sont interdits à l'antenne. Il n'est pas réaliste d'envisager un glossaire de mots ou d'expressions à proscrire vu l'attitude changeante du public à cet égard. L'effet de choc n'est pas un critère d'acceptation.

Il y a des situations où la diffusion de propos habituellement considérés comme offensants se justifie, mais après en avoir soupesé la portée dans le contexte de l'émission. En outre, il doit apparaître que l'omission de ces propos dénaturerait l'information jugée assez importante pour diffusion. *(SRC I. Le bon goût)*

⁷¹ Les images de nu ou les scènes érotiques sont normalement à proscrire. Elles ne sont tolérées que lorsque clairement essentielles à une information, elle-même assez importante pour justifier la diffusion. On ne doit jamais insister sur ces images ni les utiliser en vue de choquer ou faire sensation. *(SRC I. Le bon goût)*

La diffusion d'une émission obscène ou d'une émission comportant des propos obscènes, indécents ou grossiers, ou montrant des objets répugnants, constitue une infraction, à moins que le but de l'émission ne soit de servir le bien public.

Il n'existe pas de définition juridique précise de ce qui constitue l'obscénité. Souvent, la question relève d'un jugement subjectif, qui tient compte des exigences du bon goût et du bon sens, à la lumière des attitudes publiques prépondérantes. En cas de doute, il faut consulter la direction des programmes ou un conseiller juridique. *(SRC V. Obscénité)*

caràcter absolut sobre aquest tema. Com els codis als que acabem de referir-nos, considera que cal tenir en compte el tipus de programa i el context en què les paraules són pronunciades, així com l'hora d'emissió. A més, remet a un llibret titulat "Normes sobre gust en els programes de la BBC", on es tracta aquesta matèria amb major detall.⁷² No hi ha en aquest codi normes relatives a les escenes de contingut sexual, tot i que en un lloc s'esmenta la necessitat de consultar les autoritats de la cadena quan estigui previst incloure imatges de sexe explícit. La ITC tracta conjuntament els problemes que comporta l'ús de mal llenguatge i el tema de la nuesa i de les conductes sexuals. Les consideracions que fa es refereixen a tota mena de programes, amb especial esment dels de ficció: la representació de l'amor i de la passió és consubstancial a moltes obres i seria equivocat o impossible renunciar a les al·lusions i a les exhibicions de temes sexuals. Però es recomana eludir els tractaments ofensius i s'estableix que les escenes més explícites d'intercanvi sexual apareguin només en horaris nocturns.⁷³ El codi de la NAB dedica un article a blasmar l'ús de les paraules i les expressions indecents que puguin suscitar sentiments desagradables i, d'una altra part, dedica una sèrie d'articles a expressar reserves serioses sobre una sèrie de matèries relacionades amb la sexualitat: referència a malalties venèries, cert tipus d'expressions artístiques, crims de motivació sexual i actes o desigs anti-naturals, nuesa i indecència, i diverses actituds que puguin despertar passions indegudes en l'audiència.⁷⁴ El codi de l'ABERT no fa cap referència

⁷² Swear words cause offence. There can be no absolute rule for programmes but judgements must consider

- * the programmes and the context in which the words or pictures occur;
- * the network and time of transmission;
- * the subject matter; a programme on AIDS, for example, may necessarily include material that is offensive to a significant section of the public.

In cases of uncertainty, reference to editors or heads of department is essential. With four letter words it is mandatory. The BBC booklet 'Taste and Standards in BBC Programmes' discusses these matters in greater detail. *(BBC 43)*

⁷³ The same considerations apply here as to bad language. Popular entertainment and comedy have always relied to some extent on sexual innuendo and ambiguous (or suggestive) gesture and behaviour: but this does not justify mere crudity. Much of the world's great drama and fiction has been concerned with love and passion, and it would be wrong (if not impossible) to require writers to renounce all intention to shock or disturb; but the aim should not be to offend.

The portrayal of sexual behaviour, and of nudity, needs to be defensible in context and presented with tact and discretion.

Representation of sexual intercourse should be reserved until after 9.00 p.m..

Exceptions to this rule may be allowed in the case of nature films, programmes with a serious educational purpose, or where the representation is non-graphic, and must be approved by the licensee's most senior programme executive or the designated alternate. *(ITC 1.3)*

⁷⁴ - Use of indecent words or expressions which will arouse feelings of unpleasantness shall be avoided. *(NAB 47)*

- Matters relating to sex shall be expressed in such ways as not to cause feelings of

expressa al llenguatge, però estableix en canvi en un dels seus articles que els programes no tindran caràcter obscè ni propugnaran la promiscuïtat o qualsevol altra forma de perversió sexual, pronunciant-se per les relacions sexuals normals i revestides de la seva dignitat específica.⁷⁵ Finalment, la RAI fa un esment fugisser de la temàtica sexual, al costat de la violència, en un article ja citat anteriorment en el qual es diu que se n'evitaran les representacions gratuïtes i no justificades.⁷⁶

El tema dels continguts irreverents o blasfems és contemplat només en dos dels codis analitzats. La SRC l'esmenta en l'epígraf dedicat al bon gust i el desenvolupa en un altre apartat dedicat a la propaganda contra grups identificables pel seu color, raça, religió o origen ètnic. S'hi adverteix que és il·legal difondre paraules blasfemes o injurioses, tot i que, com succeïa amb el tema de l'obsenitat, es reconeix que el concepte del que és blasfem o injuriós és subjectiu i només pot quedar fixat pel bon gust i el sentit comú. Es planteja també el problema que pot representar la informació d'un procés judicial sobre aquestes matèries (odi ètnic, blasfèmia, etc.) ja que eventualment serà necessari reproduir els arguments que són objecte del procés. Es demana a aquest respecte que es tingui present que certes maneres d'enfocar el reportatge poden servir per donar encara més difusió a les expressions posades en qüestió.⁷⁷ El codi de la ITC planteja el tema com un conflicte entre la llibertat d'expressió i el

unpleasantness or consternation.

- The expression of matters regarding venereal sanitation and disease shall be limited to cases where medical, educational and sanitation requirements demand it.

- Even in the handling of artistic works, caution shall be exercised so as not to arouse sexual emotions.

- Particular caution is to be exercised in the handling of matters related to sexual crimes and unnatural sexual desires or acts.

- Display of total nudity as a rule is to be avoided. In displaying or expressing a part of the body, caution shall be exercised so as not to arouse the feeling of indescent or obscene.

- Caution shall be exercised so that the words, movement, dances, styles, costumes, coloration, and position, etc. of the performers shall not be such to arouse undue passion on the part of the audience. *(NAB 70-75)*

⁷⁵ Los programas transmitidos no tendrán carácter obsceno, ni propugnarán la promiscuidad o cualquier otra forma de perversión sexual, pronunciándose por las relaciones sexuales normales y revestidas de su dignidad específica, en el marco de las disposiciones de este Código. *(ABERT 8)*

⁷⁶ La RAI deve evitare la rappresentazione gratuita, non motivata e fine a se stessa, della violenza e dei temi sessuali. Il giovane spettatore e i suoi genitori devono essere meglio avvertiti, con opportune segnalazioni ed anche tramite il "Radiocorriere TV" e "Televideo", delle caratteristiche dei programmi in onda. *(RAI-B 4.12)*

⁷⁷ Au chapitre "Droit" du présent volume, nous rappelons l'application des lois sur le blasphème et l'obsenité. Les règlements du C.R.T.C. interdisent, entre autres, de diffuser "des propos blessants pour toute race (ou) religion" et "toute présentation visuelle ou tout langage obscènes, indecents ou blasphematoires". *(SRC 1.Le bon gout)*

respecte a les persones que es poden sentir ofeses per l'ús de cert tipus de llenguatge. Recomana que es bandegin les expressions al·lusives a la religió, i particularment els renecs, quan siguin gratuïtes i puguin resultar ofensives, advertiment que es fa extensiu a termes i temes relacionats amb qualsevol religió i no només la cristiana. Així mateix es subratlla que s'ha d'anar amb un compte especial en els programes que puguin ser vistos per nens i, en general, en els que s'emeten en els horaris en què la televisió es més vista en el cercle familiar. Tanmateix s'admet que la prohibició del llenguatge objectable no és absoluta ja que hi pot haver casos en què es faci necessari per raó del context i en favor de l'autenticitat, com en certs programes de caràcter documental.⁷⁸

Propagande haineuse

Il est illégal de diffuser toute déclaration qui incite à la haine contre un groupe identifiable, Toutefois, l'émission est légitime si son but réel est d'attirer l'attention, afin qu'il y soit remédié, sur des questions provoquant ou de nature à provoquer des sentiments de haine à l'égard d'un groupe identifiable.

Par "groupe identifiable", on entend toute partie du public qui se différencie des autres par sa couleur, sa race, sa religion ou son origine ethnique,

Libelle blasphématoire

Il est illégal de diffuser des propos blasphématoires ou injurieux. Le caractère "blasphématoire" ou "injurieux" d'un propos relève souvent d'un jugement subjectif, du bon goût et du bon sens.

Au cours d'un reportage portant sur un procès en matière de propagande haineuse ou de libelle blasphématoire, il peut s'avérer nécessaire de répéter les déclarations ou le langage offensants; en conséquence, il faudra se souvenir, en effectuant un tel reportage, que le diffuseur peut servir à propager davantage la propagande haineuse ou les blasphèmes. *(SRC V.Propagande haineuse et blasphèmes)*

⁷⁸ Many people are offended, some of them deeply, by the use of bad language, including expletives with a religious association, in television programmes. On the other hand writers, producers and performers seek, with reason, to protect their freedom of expression.

It is therefore important, if this freedom is not to be jeopardised, to avoid any gratuitous use of language likely to offend. In particular the use as expletives of 'Jesus Christ' and 'Christ' is only acceptable where it can be clearly justified within the context of the programme.

Bad language (including profanity) must not be used in programmes specially designed for children.

Moreover, anything likely to be transmitted in the early evening and therefore to be viewed in the family circle must take full account of Family Viewing Policy (see 1.5(ii)).

There is no absolute ban on the use of bad language. But when used it must be defensible in terms of context and authenticity. It is one thing, for example, when such language occurs in a documentary programme, and quite another when it is introduced for its own sake in a studio production. Many people who would not be unduly shocked by swearing are offended when it is used to excess and without justification. Profanity is also a matter for concern in relation to any religious faith, not only Christianity.

The most offensive language should not be used before 9.00 p.m.. Its use after that must always be referred in advance to the licensee's most senior programme executive or the designated alternate for approval. *(ITC 1.2)*

5. Síntesi i conclusions

De l'anàlisi comparativa desenvolupada fins aquí se'n poden extreure conclusions de diversos ordres. Si recordem el plantejament fet a la introducció d'aquesta tesi (veure 1.2.) a propòsit de les pressuposicions o "hipòtesis" que es feien com a punt de partida, podem buscar, d'una part, conclusions relatives als principis o valors ètics continguts als codis deontològics analitzats i, d'una altra, conclusions relatives a les normes concretes d'actuació professional que s'expressen en els mateixos. Altrament, la comparació es pot fer tenint en compte els codis en el seu conjunt o bé agrupant els codis segons els criteris que semblen més pertinents (és a dir, segons àrees geogràfiques i segons el caràcter públic o privat de les cadenes de televisió).¹

Per presentar els resultats de l'anàlisi d'una manera sintètica i ordenada, aquest capítol s'ha estructurat de la següent manera:

- En el subcapítol 5.1. es presentaran les conclusions que es poden extreure de la comparació dels codis contemplats un per un, sense un criteri d'agrupació predefinit. Veurem quines són les similituds i les diferències que poden trobar-se en els nou codis presos en consideració, tant pel que fa als valors ètics com a les normes de conducta.

- En el subcapítol 5.2. es presentaran aplegades les conclusions que corresponen a nivells globals de comparació, és a dir, entre grups de codis que hipotèticament siguin similars. Aquestes conclusions resulten més problemàtiques, tal com es presumia en fer la descripció de l'objecte i les pressuposicions bàsiques de la tesi. La desigual distribució dels codis existents i l'heterogenia entitat dels mateixos fa que sigui difícil considerar de forma aïllada la seva pertinença a un determinat context nacional o cultural i la seva pertinença a cadenes de televisió de caràcter públic o privat. Tot i això, de l'anàlisi efectuada se'n poden inferir alguns trets bàsics que caracteritzen els diferents grups de codis.

- En un altre subcapítol (5.3.) es procedeix a la discussió dels resultats obtinguts en la recerca i a l'exposició de possibles línies d'investigació que ampliïn o complementin diferents aspectes de l'estudi de la deontologia periodística en general i, més en particular, de la seva concreció en el camp de la televisió informativa.

¹ Aquests criteris quedaven reflectits en el quadre de doble entrada de la pàgina 38.

5.1. Comparacions específiques

Es tracta aquí de fer un balanç dels continguts dels codis presos un per un, sense predeterminar-ne cap mena d'agrupament. En alguns casos -quan les coincidències o les diferències siguin molt remarcables- ja es començarà a entreveure quins són els criteris compartits per certs grups de codis. Així, per exemple, es faran notar ja les similituds més evidents entre els codis de les tres cadenes dels Estats Units, o les diferències de plantejament que distingeixen les cadenes de titularitat pública. Però aquestes seran després recollides d'una manera més sistemàtica en el subcapítol següent.

En primer lloc (5.1.1.) es farà un balanç dels valors o principis ètics expressats d'una manera explícita en els codis. En segon lloc (5.1.2.) s'exposaran les conclusions relatives a les normes de conducta. Aquestes són necessàriament extenses, donada l'amplitud dels temes tractats en el conjunt dels codis. Constitueixen en realitat una síntesi de la tasca analítica feta en el capítol precedent. S'ha considerat que la millor manera d'exposar-les és seguir l'esquema que ja ve donat pels diferents ítems del thesaurus.

5.1.1. Valors ètics explícits

Justificacions i fonamentacions morals

A manera de síntesi podem ressaltar aquests dos aspectes: a) quins codis i de quina manera expliciten bases de justificació moral de les normes que estableixen; i b) quines són aquestes bases.

a) Les cadenes dels Estats Units dediquen espais a justificar els principis ètics amb que han estat formulats els seus corresponents codis. El que ho fa més extensament és el de la CBS, a través d'unes extenses introduccions que van signades per directius de la cadena. El de l'ABC i el de la NBC s'hi refereixen de manera més minsa, però al llarg dels corresponents articulats van exposant o justificant els criteris amb què s'estableixen les normes. També el codi de la Société Radio-Canada compta amb una presentació de motius, continguda en un prefaci signat pel seu president. El codi de la BBC dedica una molt breu introducció tant a explicar les característiques de les normes com a recordar els principis bàsics de l'activitat periodística. Força més extensa és la introducció del codi de la ITC, que serveix tant per explicar el caràcter de les normes ètiques establertes com a recordar aspectes pràctics de la seva aplicació. Un dels documents de la RAI (el titulat "Politica del prodotto...") s'estén molt en delimitar el paper de la informació en el món d'avui i estableix grans principis de la programació i de l'activitat informativa però en cap moment no estableix pautes morals de decisió. Tampoc no es troben esments d'aquestes característiques als codis japonès i brasiler.

b) Pel que fa al tipus de criteris que es plantegen, allà on n'hi ha són de caràcter híbrid: d'una part es glossa la importància de les normes, però s'hi dona immediatament el contrapunt en recordar-se que hauran de ser aplicades amb molta flexibilitat, o que les mateixes normes podran variar en funció de la dinàmica social així com de l'evolució de les característiques del mitjà. Les televisions que s'expressen més clarament en aquest sentit són les americanes, i la que ho fa de forma més reiterativa -no només en el prefaci sinó també en diferents punts del text- és l'ABC. Per la seva part la BBC planteja una certa immutabilitat de les normes, però explicant que això és degut precisament a que han estat elaborades com a marc bàsic que ha de ser després desglossat cas per cas. Altrament ens trobem també amb una actitud ambigua pel que fa al caràcter més o menys particularista de l'ètica periodística: d'una part s'apel·la constantment a l'honestat personal dels periodistes, però per una altra s'admet que el compliment de la missió informativa pot donar lloc, en circumstàncies excepcionals, a la

transgressió de normes de caràcter general. Fins i tot en algun cas (especialment al codi de la CBS) s'admet la possibilitat d'incomplir la llei quan es consideri que amb això s'està aconseguint un bé major per al públic.

Enunciació dels principis ètics fonamentals

Com hem fet en l'apartat anterior, recapitularem aquest en dos aspectes: a) quins codis i de quina manera expliciten principis ètics de caràcter general; i b) quins són aquests principis explicitats en els codis.

a) El document que dedica un major espai a fer consideracions de caràcter genèric és el de la RAI titulat "Politica del prodotto e piano editoriale". Com ja s'ha advertit, no es tracta pròpiament d'un codi deontològic en el sentit que tota la filosofia que es planteja al llarg del document és escassament concretada en unes normes específiques. Alguns dels altres documents delimiten els principis ètics en els seus corresponents prefacis o introduccions. Són -citats de major a menor extensió d'aquests preàmbuls- els de la SRC, el de la CBS, el de l'ABERT i el de la BBC.

La resta de codis no tenen espais dedicats especialment a la definició d'uns principis ètics de caràcter general, la qual cosa naturalment no vol dir que no hi siguin defensats en els continguts normatius.

b) En els codis que dediquen espais a la formulació d'uns principis generals aquests els trobem plantejats tant en les formes més genèriques de l'ètica universal (veritat, honestat, justícia, equitat, llibertat, etc.) com en les formulacions més específiques de la deontologia periodística (objectivitat, llibertat d'expressió, etc.) En uns casos són presentats com a virtuts morals que han de ser la base de qualsevol activitat humana, i en altres com a pràctiques que s'han d'aconseguir mitjançant actituds professionals tant personals com col·lectives. És difícil establir una jerarquia d'aquests principis a partir de la manera com estan formulats en els textos, donat que aquests tenen estructures diferents i estratègies retòriques també diferents. S'hi poden reconèixer, malgrat això, els quatre que hem adoptat com a bàsics en la metodologia ordenadora d'aquesta tesi: veracitat, llibertat, justícia, responsabilitat. Possiblement els més citats expressament en el conjunt de tots els codis són els dos primers, els de veracitat i el de llibertat, però seria arriscat voler treure d'això conclusions de cap mena, i més encara fer correspondre la freqüència de cites amb la tipologia de les corresponents organitzacions. Més interessant és observar que s'estableixen certes oposicions entre aquests

principis: la més característica és la que es planteja entre els principis de veracitat i de llibertat d'una part i els de justícia i de responsabilitat d'una altra. Les televisions privades tendeixen a donar certa primacia als primers, mentre que les públiques advoquen més aviat per un equilibri entre la necessitat d'informar d'una manera lliure i verídica i la d'atendre a determinats requeriments de l'entorn social i dels compromisos institucionals contrets.

5.1.2. Normes

Cadascun dels apartats del tesaurus que ha servit com a columna vertebral de l'anàlisi efectuada en el capítol precedent és susceptible de ser considerat com un estudi monogràfic sobre un determinat aspecte de la deontologia periodística a la televisió. De tots ells es poden extreure, doncs, conclusions parcials. Aquestes conclusions són, en certa manera, una síntesi de la tasca analítica realitzada. Conjuntament constitueixen un sumatori dels continguts de tots els codis presos en consideració i, d'acord amb un postulat que s'assumia en el plantejament d'aquesta tesi (veure 1.2.), reflecteixen en bona mesura el que es pot considerar el bagatge ètic de la televisió informativa. Alhora, presenten les similituds i les diferències que els diversos codis tenen pel que fa a les normes vigents per a cada matèria.

Per a una major claredat expositiva, aquestes conclusions es presenten seguint l'estructura del tesaurus.²

Principi de veracitat (4.2.)

Cura i rigor (4.2.1.)

Precisió i exactitud (4.2.1.1.)

En els codis són escasses les referències a la difusió de notícies falses (una excepció és el de la SRC, que invoca les regulacions legals al respecte). Cal suposar que es dona per descomptat que aquesta norma està ja implícita en l'ideari deontològic de les respectives cadenes.

Sí que es troben, en canvi, requeriments als periodistes perquè expliquin els fets de forma estricta, sense afegits innecessaris i no donant pàbul al rumors. Aquests requeriments en alguns codis estan inclosos en els epígrafs dedicats a la cobertura d'accidents i catàstrofes (ABC, CBS, BBC)

S'insisteix, en diversos contextos, en la necessitat de verificar les informacions. Els reporters de televisió sovint treballen sotmesos a una gran pressió per causa de les presses i, a més, poden ser víctimes del seu propi zel professional. Això fa que la responsabilitat de la

² Els díigits entre parèntesi són els que corresponen als apartats i subapartats del capítol anterior.

verificació es faci recaure en els editors dels programes, que han de tenir una visió de conjunt i més distanciada.

La majoria dels codis presten una gran importància a la precisió numèrica. La possibilitat que hi hagi inexactituds ve donada, entre altres raons, per possibles filtracions interessades per part de les fonts. Aquesta preocupació es concreta temes com la comptabilitat dels participants en manifestacions, la reproducció d'estadístiques de tota mena i, sobre tot, els sondejos d'opinió. Força codis (ABC, CBS, NBC, SRC, BBC, RAI) dediquen espais generosos a aquesta última matèria i destaquen la necessitat d'un gran captament en la reproducció d'enquestes d'opinió, sobre tot quan aquestes tenen implicacions polítiques o electorals. S'insisteix, sobre tot, en la difusió de les dades tècniques del sondeig, en la ponderació dels resultats i en les presentacions, que han de ser clares i entenedores però no excessivament simplistes.

Tria, esment i credibilitat de les fonts (4.2.1.2.)

No es troben en els codis analitzats moltes referències a la selecció de les fonts informatives, però totes les que es fan segueixen la mateixa direcció: cal obtenir les màximes garanties de la seva solvència i fiabilitat. El rigor informatiu rau, en bona part, en usar per a cada matèria la font adient.

Respecte a la cita de les fonts també hi ha coincidència (ABC, CBS, NBC, SRC, BBC i NAB) en estipular que sempre que es pugui aquestes han de ser esmentades, com una garantia de la credibilitat del mitjà. Tots els codis que aborden aquesta matèria admeten, tanmateix, que certes circumstàncies excepcionals (analitzades a 4.4.2.4.) poden fer aconsellable mantenir una font en l'anonimat. Però fins i tot en aquests casos, es mirarà de donar totes les referències possibles sobre la natura de la font i els lligams que té amb la matèria informativa, per tal que el públic pugui fer-ne la més correcta interpretació.

Contextualització i aprofundiment de la informació (4.2.1.3.)

La majoria de les televisions mostren en els seus codis una preocupació més o menys definida sobre l'aprofundiment de la informació. Alguns codis no fan esments específics sobre aquest particular, més enllà del que estableixen respecte als grans principis. D'altres recorden en diversos passatges la conveniència que els fets noticiables siguin situats en el degut context (ABC, CBS, SRC, BBC i ITC). Aquest recordatori es fa sovint en aquells capítols o epígrafs

on es tracten matèries delicades, com ara la cobertura informativa de manifestacions, la violència, els problemes sindicals, etc. Com és lògic, aquesta preocupació per l'aprofundiment i la contextualització de les notícies és major per aquells programes o plantejaments periodístics que estan menys subjectes a les pressures de la producció diària, com és el cas de l'anomenat periodisme d'investigació.

De tota manera en general es constata una certa indefinició no resolta entre la voluntat de cenyir el periodisme informatiu a la relació de fets (amb la consegüent submissió a unes normes que "objectivitzin" la informació) i la convicció que cal transcendir els formalismes per exercir un periodisme interpretatiu que, sense deixar de relatar els fets de la manera més fidedigna possible, ajudi els telespectadors a trobar les claus dels fenòmens socials.

Difamació i libel (4.2.1.4.)

Els conceptes de libel, difamació i altres jurídicament limítrofes, tal i com són definits i concebuts en diferents legislacions, no comporten tots ells l'existència de falsedat. Tot i així, la veracitat -o, si més no, la versemblança- dels continguts informatius posats en qüestió és un element important en la jurisprudència al respecte.

Els codis analitzats no aborden tant aquesta temàtica des d'una perspectiva ètica com des d'una perspectiva legal. Corroborava aquesta idea el fet que el tractament del libel i la difamació, en els codis que se n'ocupen (ABC, NBC, SRC, BBC, ITC), es fa a la part corresponent a recordar els preceptes jurídics, així com el fet que en la majoria dels casos no es fa altra cosa que delimitar les corresponents figures jurídiques.

Una part substancial de les consideracions està dedicada a explicar als periodistes quines són les defenses (fetes preventivament o un cop cal respondre atendre a una demanda legal) que es poden articular davant de l'acusació per difamació, libel, etc. Aquestes defenses, en general, s'articulen a partir de les següents argumentacions: 1) Veracitat de les informacions que són motiu de la demanda; 2) Demostració que ha existit una raonable cura en la preparació de la informació i/o que no hi ha hagut "animus injuriandi"; 3) Consideració que les persones al·ludides eren figures públiques que gaudien de privilegi informatiu (la qual cosa les fa més vulnerables a crítiques) o que la matèria tractada tenia suficient interès públic. Un dels codis, el de l'ABC, afegeix un altre línia argumentativa que pot ser vàlida quan el motiu de la querrela són cites que la persona demandant no reconeix com a verídiques: la prova que

diversos mitjans de comunicació han recollit les mateixes cites, o també l'existència de conformitat prèvia per part de la font.

Rectificacions (4.2.1.5.)

Les correccions d'errades són una matèria que es pot contemplar tant des del punt de vista estrictament deontològic com des del punt de vista legal. Succeeix en això el mateix que amb la difamació i el libel, tractats en l'apartat anterior. Però així com en aquell cas la majoria dels codis es limiten a cenyir-se a la llei sense fer-ne valoracions especials, la correcció d'errades és assumida en la gran majoria dels codis com un deure deontològic, com un aspecte més de l'obligació de dir la veritat.

Els codis que plantegen la matèria (tots excepte el de la ITC i el de l'ABERT) ho fan establint de forma molt explícita que cal corregir les errades de manera clara i tan immediata com sigui possible.

Alguns dels codis miren d'establir algunes normes sobre els procediments per fer la correcció. Això es fa especialment difícil per les característiques narratives que tenen els mitjans audiovisuals i per la manca de paràmetres per mesurar la magnitud d'una errada. En qualsevol cas sembla desprendre's del text d'alguns codis que la idea general és que cal sospesar la importància d'una errada (tant quantitativament com qualitativament) amb les dificultats que pugui comportar la seva rectificació d'una manera clara, convincent i no excessivament tediosa per als telespectadors.

El fet que els codis assumeixin les rectificacions com un deure no treu que n'hi hagi alguns que també tractin el tema des del punt de vista legal. Òbviament això porta implícita la idea de què no totes les sol·licituds de correccions han de ser ateses i que una cosa són les conviccions deontològiques sobre la necessitat de rectificar les errades significatives i una altra el dret legal que assisteix al ciutadà de demanar una rectificació quan considera que una informació no és prou correcta.

Neutralitat valorant (4.2.2.)

Separació d'informació i opinió (4.2.2.1.)

La majoria de les televisions estableixen, com fan altres mitjans informatius, la importància de destriar escrupolosament els continguts informatius de les opinions personals. Tot i això, es reconeix que el judici personal del periodista sempre influeix, poc o molt, en el

resultat final de la seva feina. I en determinades circumstàncies fins i tot s'accepta l'aportació personal, sempre i quan aquesta serveixi per equilibrar la informació i ajudar el telespectador a fer-se un judici global sobre la matèria.

Cinc dels codis analitzats (ABC, CBS, NBC, SRC, ITC) dediquen epígrafs especials als gèneres d'opinió. En aquests capítols pràcticament sense excepció es bandeja el comentari editorial, entès aquest com l'oferiment d'una opinió específica de la cadena o d'aquells que puguin representar-la. En canvi, en general, s'accepta l'existència de comentaris o anàlisis, que han d'estar subjectes a una sèrie de condicions. La formulació d'aquestes varia entre uns codis i altres, però en conjunt s'enumeren les següents:

- El comentari o anàlisi ha de ser equilibrat i ha de proporcionar elements que permetin una correcta interpretació de la informació.

- Els gèneres d'opinió han de ser reconeguts com a tal cosa pel telespectador. Cal posar en joc els recursos narratius o gràfics necessaris perquè no sigui possible la confusió de gèneres.

- Els espais on s'ofereixin comentaris o anàlisis han d'estar a càrrec de persones que acompleixin les condicions necessàries per fer-los amb la deguda solvència.

Els codis són confusos i expressen confusió en la delimitació del tipus de gèneres d'opinió o interpretatius que són admissibles. D'aquesta manera es fa palesa una paradoxa de la deontologia professional: d'una part, s'alimenta la idea que la informació, per acostar-se a l'ideal de l'objectivitat, ha de ser neutra i despullada d'elements valoratius per tal que el públic destinatari es pugui fer el seu propi judici d'una manera no condicionada; d'una altra part, es dona alè als periodistes perquè contribueixin a construir un missatge informatiu complet i proveït dels elements interpretatius que contribueixin a un major aprofundiment en la realitat que els mitjans de comunicació tracten de reflectir.

Selecció de les notícies i criteris d'inclusió (4.2.2.2.)

Alguns dels codis analitzats es preocupen per assenyalar la necessitat d'atendre a tots els temes d'actualitat que siguin significatius per a la societat, més enllà de les concessions a una espectacularització de les notícies que de vegades sembla inherent al mitjà televisiu. Però cap d'ells no entra a concretar els criteris de selecció dels temes d'actualitat i encara menys a especificar regles sobre ordenació, jerarquització i durada de les notícies dins dels espais informatius.

Formes de presentació (4.2.2.3.)

Les actituds i les expressions que usen per presentar les notícies els conductors dels programes i els periodistes que apareixen en pantalla no mereixen gaire atenció expressa dels codis deontològics, tot i que val a dir que són aplicables moltes normes de caràcter més general. Quan se'n fa esment exprés sol ser per recordar que s'ha de mantenir una actitud neutral i que els presentadors no han de fer o dir res que no pugui fer pensar que es té una opinió pre-establerta sobre ells fets relatats. Els codis de dues televisions públiques (BBC i SRC) són els que accentuen més aquesta qüestió. I el de la BBC la desenvolupa afirmant que els conductors o els reporters que apareixen en els reportatges no han de deixar traslluir els seus sentiments ni deixar-se portar per una excessiva excitació davant de notícies commovedores.

Procediments discursius audiovisuals (4.2.3.)

Enregistrament (4.2.3.1.)

Les referències dels codis a l'enregistrament d'imatges són molt minses. No es contempla l'elecció i la selecció de plans en les connexions en directe i, en quant a l'enregistrament d'imatges que després han de ser editades, només es suggereix que aquesta tasca es faci de manera que no es condicioni excessivament l'operació posterior. Malgrat les hipotètiques raons ja apuntades (la dificultat d'establir normes concretes i el nombre relativament petit de professionals als quals aquestes normes afectarien), no deixa de ser sorprenent que els codis dediquin tan poca atenció a una activitat que és part substancial de la tasca periodística de les televisions.

Selecció i ordenació d'imatges i so (4.2.3.2.)

Totes les televisions mostren la seva preocupació perquè els materials audiovisuals que s'han d'exhibir en els noticiaris responguin el més fidelment possible a la realitat que es tracta de reflectir, però són les televisions nord-americanes les que concreten més les normes que, a aquests efectes, s'han d'observar a les sales d'edició de vídeo.

En general, s'exhorta els professionals que han de tenir cura de la manipulació dels materials a que, tant en la selecció de les imatges com en la seva ordenació, es mantingui bàsicament el sentit de l'esdeveniment, tal i com aquest es produïa en el moment del seu enregistrament. Això no treu que, per causa de les característiques dels codis d'expressió

àudiovisual no es puguin fer determinades alteracions. Però aquestes mai no han de comportar una tergiversació en el sentit d'allò que es vol expressar.

Especial atenció s'ha de posar en l'edició dels fragments d'entrevistes. Tant si s'hi inclouen les preguntes com si no, les respostes seleccionades per ser incloses en el vídeo que s'ha de difondre han de respectar el sentit bàsic d'allò que ha expressat la persona entrevistada. Així mateix cal tenir cura de no alterar l'ordre d'inclusió dels diversos fragments quan d'això se'n pugui derivar una tergiversació del contingut.

El so natural (o so ambiental) de cada fragment ha de mantenir una correspondència cronològica amb les imatges usades. S'admet alguna excepció en el cas que per alguna raó de caràcter tècnic el so no hagi quedat o sigui inservible. En aquest cas es pot superposar un altre so natural obtingut en el mateix lloc sempre i quan hi hagi la certesa que és molt similar. Així mateix s'admet la manipulació del volum del so quan aquesta té per objecte fer més intel·ligible la informació. Però en canvi no s'admet cap mena de variació que pugui contribuir a magnificar o disminuir aspectes rellevants de la informació (com ara els aplaudiments en un espectacle o en un míting polític).

Estructura i gèneres informatius (4.2.3.3.)

Són poques les referències explícites que es troben als codis sobre els gèneres informatius a la televisió. Però en canvi hi ha força fragments (sobre tot als codis dels grans "networks" americans) sobre alguns dels paranyes en què es pot caure a l'hora de conferir a la informació la seva estructura televisiva. Els codis que s'ocupen del tema insisteixen en que una condició imprescindible per aconseguir credibilitat és no enganyar mai el telespectador i que aquest conegui en tot moment les circumstàncies de la informació que s'està oferint.

Una de les ambigüitats més combatudes és la que de vegades es pot crear entre les imatges en directe i les imatges enregistrades. Existeix unanimitat en no acceptar l'equívoc, i en general s'insta els editors de programes a ometre paraules i gestos que puguin ser enganyoses a aquest respecte i, en canvi, a incorporar els elements orals i gràfics que siguin pertinents per deixar clar en cada moment si els fets que s'estan exhibint es produeixen en el moment de l'emissió o s'han produït amb anterioritat.

De la mateixa manera s'insisteix que no es pot enganyar a propòsit de la ubicació dels reporters i dels comentaristes. Si aquests són al mateix lloc on s'esdevenen els fets (en directe

o no), així s'ha de dir. Però si fan la narració des d'una altra localització, també cal fer-ho saber clarament a l'espectador.

Encara una altra ambigüitat a desfer és la que fa referència a les imatges enregistrades que no s'han obtingut en el mateix moment dels fets que es relaten. Si existeixen salts en el temps que puguin resultar significatius per a la interpretació de la informació, així s'ha de fer saber. Un cas concret d'això és l'ús de les imatges d'arxiu (tema especialment tractat pel codi de la BBC): quan s'utilitzin ha de ser fent palès que no es tracta d'imatges del dia, i acompanyant-les de les referències cronològiques que siguin pertinents en funció del context informatiu.

Elements espuris: músiques i gràfics (4.2.3.4.)

Els processos de post-producció (complementació de les imatges enregistrades amb altres elements audiovisuals) tenen la capacitat d'enriquir el missatge informatiu, però tenen també el perill de desfigurar el sentit bàsic de la informació que es vol transmetre.

Són molt escassos els esments que fan els codis a la inclusió de gràfics. Cal tenir en compte que la infografia ha tingut recentment un impuls molt gran en els mitjans de comunicació i que la majoria dels codis analitzats varen ser publicats ja fa alguns anys. Els codis que s'hi refereixen (NBC i BBC) valoren la importància que poden tenir els elements gràfics per a una millor comprensibilitat de la informació, però adverteixen que aquesta i no cap altra ha de ser la funció que se'ls atribueixi.

Pel que fa a la incorporació d'efectes sonors i de músiques, els tres codis dels Estats Units són els que tracten (i prou àmpliament) aquest tema. De manera pràcticament unànime estableixen que:

a) Els efectes sonors aliens als documents enregistrats han de ser completament bandejats en l'elaboració del producte informatiu.

b) No hi ha majors problemes en incorporar a la informació les músiques enregistrades com a document sonor que forma part de la notícia. La inclusió d'altres músiques als vídeos informatius planteja molts més problemes. És rebutjada de pla en el cas de les notícies "hard", i es contempla la seva utilització en els casos de reportatges documentals i en determinades peces on es disposi d'imatges mudes. En tot cas es subratlla que cal anar amb molt de compte amb la capacitat que té la música de suscitar determinades reaccions emocionals.

Recreacions i falsejaments (4.2.4.)

Elements de ficció i escenificacions (4.2.4.1.)

La major part de codis analitzats (ABC, CBS, NBC, SRC, BBC, ITC) tenen epígrafs on s'aborda específicament el problema de les escenificacions. Sota aquest concepte s'apleguen diferents fórmules narratives que, encara que tenen punts en comú, convé distingir. D'una part hi ha les representacions d'escenes històriques o d'esdeveniments passats realitzades per actors o per persones que no han n'han estat protagonistes. D'una altra part, les reconstruccions d'esdeveniments a càrrec de les mateixes persones que els han viscut, com protagonistes o com espectadors. Dins d'aquest segon bloc hi ha tota una gamma de possibilitats que va des de la reconstrucció teatralitzada de tot una seqüència fins al fingiment petita ficció d'actituds o gestos quotidians davant de la càmera (com ara fer veure que s'enraona per telèfon o la clàssica posa per a l'enregistrament de fotografies o de plans videogràfics).

La doctrina més general sobre aquesta matèria és compartida per totes les televisions i indica que tot el que es veu per la televisió ha de ser allò que realment sembla que és. Això vol dir que les televisions expressen moltes prevencions sobre qualsevol tipus d'imatges fictícies i de "representacions" de la realitat. Algunes televisions, com a primera providència, prohibeixen les escenificacions i després admeten l'existència de circumstàncies informatives que poden justificar-les. Altres les admeten "de facto" com un recurs necessari per explicar certs fets quan no existeixen altres imatges disponibles. Totes elles, tanmateix, estableixen si fa o no fa les mateixes condicions per dur-les a terme sense faltar a la veritat. La primera i més general d'aquestes condicions és que l'espectador sempre ha de poder discernir sense ambigüitats ni lloc a dubtes quan està veient imatges que corresponen a fets reals i quan està veient imatges que corresponen a recreacions o reconstruccions. La segona condició és que aquestes han d'estar fetes amb la màxima fidelitat als fets que es tracta de representar.

Un cas especial de representació és el dels plans inversos o, en general, qualsevol pla de recurs que s'enregistra al marge (normalment després de l'acció principal per enriquir aquesta en el procés d'edició. El cas més freqüent d'ús d'aquest tipus de plans és el d'entrevistes que es realitzen amb una sola càmera i on les preguntes o certes reaccions de l'entrevistador són enregistrades un cop ha acabat la conversa. En general aquesta pràctica s'admet, però també es condiona a una màxima fidelitat al to i al "clima" de la seqüència principal. Per descomptat s'exclou totalment la intercalació de plans que puguin tergiversar el sentit d'allò que s'ha dit i de com s'ha dit.

Realimentació per presència d'informadors (4.2.4.2.)

Les organitzacions televisives són conscients que les seves cobertures informatives poden ser per persones i grups que pretenguin trobar a través d'aquest mitjà una amplificació de les seves idees o de les seves actuacions. Encara que no es tracti de tàctiques premeditades, és evident que la presència de les càmeres pot realimentar certes conductes (tant en el sentit d'excitar-les com de temperar-les) i aconseguir-se així un efecte distorsionador respecte a les escenes i les situacions de les quals es pretén informar. Però aquest escrúpol portat a l'extrem conduiria a l'absurd de no poder informar de res que estigués sota tal sospita (ni tan sols, per exemple, d'una conferència de premsa que, per definició, es convoca en funció de l'esperada presència de mitjans informatius). Els periodistes i reporters hauran de saber avaluar, doncs, quan la realimentació sobrepassa uns límits raonables i desistir de cobrir o eliminar del seu report les distorsions que siguin més flagrants.

La major part de normes a aquest respecte que es troben en els codis analitzats estan contingudes en els epígrafs dedicats a la cobertura de manifestacions i aldarulls, possiblement perquè aquestes són les situacions que més propicien que la mera presència de les càmeres exciti els desigs de notorietat i presència mediàtica. Hi ha referències en aquest context en els codis següents: ABC, CBS, NBC, SRC, BBC i ITC (és a dir, tots els que tenen una estructura normativa més definida). En alguns d'ells les consideracions es fan explícitament extensives a altres matèries informatives. Tots es refereixen bàsicament a l'enregistrament de materials que després podran ser filtrats en el procés d'edició, però n'hi ha que alerten sobre els perills que comporten les cobertures en directe on el bandejament de certes "actuacions" davant les càmeres es fa més problemàtic.

Les normes expressades globalment contempnen tres aspectes principals:

- Els reporters no han de participar en els esdeveniments que ells mateixos cobreixen i, pel contrari, abordar-los des d'una perspectiva exclusivament professional.
- Ni explícitament ni implícitament s'ha d'induir als protagonistes de les notícies a adoptar actituds o a seguir conductes que s'allunyin d'allò que farien de manera espontània i independentment de la presència dels periodistes i de les càmeres. Així mateix, cal prevenir-se sobre la possibilitat que aquesta presència modifiqui les fets d'una manera inacceptable, així com ser víctimes de posades en escena camuflades sota una aparença de naturalitat.
- S'ha d'evitar tant com es pugui que la presència física dels observadors i de les càmeres tingui uns efectes pertorbadors dels escenaris físics dels fets que es volen relatar. Es

recomanable en aquest sentit usar l'utilitatge televisiu (cotxes, càmeres, focus, etc.) de la manera més discreta i menys intrusiva que sigui possible.

Procediments enganyosos en l'obtenció de la informació (4.2.5.)

Anonimat i disfresses (4.2.5.1.)

Els codis televisius reflecteixen clarament la indefinició que existeix entre els experts i els professionals a l'hora d'avaluar moralment els procediments periodístics que comporten el falsejament de la identitat dels reporters (per la via de la dissimulació o la de la disfressa). No tots els codis tracten la qüestió, i aquells que ho fan (ABC, CBS, NBC, SRC) expressen un marge considerable d'indeterminació. La tònica general és descartar en principi aquesta mena de mètodes i admetre a continuació que aquests poden ser considerats com a vàlids en determinades circumstàncies. Les condicions més freqüents que s'imposen a aquests mètodes són que tinguin una finalitat informativa sòlida (com per exemple posar en evidència conductes antisocials) i que no existeixi una altra via per aconseguir els mateixos objectius. Donada la dificultat d'establir normes més precises, es sol imposar el permís previ d'algun superior jeràrquic.

Càmeres ocultes i enregistraments subreptítics (4.2.5.2.)

El tema dels enregistraments subreptítics es contempla només als sis codis més extensos, és a dir, els tres dels Estats Units, el del Canadà i els dos britànics. Tots ells tenen epígrafs dedicats específicament a aquest assumpte. En alguns casos s'apleguen en dos blocs diferenciats les normes relatives a càmeres i micros amagats i les relatives a converses telefòniques. En altres casos (especialment als codis dels Estats Units) les normes sobre enregistrament de converses -tant si es tracta de converses a viva veu com telefòniques- formen part d'una mateixa unitat temàtica ja que així ho determina la legislació vigent.

Respecte a les càmeres i micros ocults, la tònica general és que cal fer-ne un ús molt restringit. La major tolerància es dona quan del que es tracta és de posar al descobert conductes delictives o anti-socials, i encara així per usar aquests procediments s'exigeix invariablement el permís previ de la direcció de les respectives empreses. Com en el tema de la dissimulació de la identitat del periodista, les condicions que solen exigir-se per a l'ús de procediments ocults d'enregistrament són que la informació que es vol aconseguir tingui un manifest interès i que no sigui possible obtenir-la per cap altre mitjà. D'altra part es sol fer

esment de les limitacions imposades per les respectives legislacions sobre aquestes matèries. Les lleis americanes (tant la federal com la dels diferents estats) fan distincions entre indrets públics, semi-públic i privats, i tendeixen a ser més permissives quan les escenes enregistrades tenen lloc a espais accessibles al públic i poden ser contemplades per qualsevol persona allà present.

Pel que fa a converses telefòniques, els codis americans es remeten a la complexa i diversa legislació. El punt clau és que, segons les circumstàncies -entre les quals es compta el tipus de tecnologia emprada- les lleis imposen com a condició per a l'enregistrament subreptici que hi hagi el consentiment de totes les parts que participen a la conversa o d'una sola d'elles. En aquest darrer supòsit el mateix periodista que fa l'enregistrament pot ser considerat com una de les parts. El codi canadenc i els britànics parteixen de la base que per enregistrar converses amb altres persones cal que aquestes donin el seu consentiment i que siguin informades de l'ús que es farà de l'enregistrament. Tot i així contempnen la possibilitat de fer excepcions d'aquesta norma, sobre tot quan es volen posar de manifest afers il·legals o conductes anti-socials.

Plagiarisme (4.2.6.)

Els codis tracten molt escassament el tema del plagiarisme. En realitat no n'hi ha cap que abordi una normativa que reculli amb detall les subtileses d'aquest aspecte de la deontologia periodística (en relació amb l'atribució de fonts d'una part i amb el lliure flux de la informació d'un altra). En ometre el tema o, com a màxim, situar-lo en un estricte nivell legal, els codis estan optant aparentment pel que es predominant en la doctrina ètica de la professió periodística: donar per descomptat que tota mena de plagiarisme és condemnable.

La qüestió de la cita de fonts (quan aquestes són altres organitzacions periodístiques) es tractada pel codi de la CBS, que n'exigeix sempre la identificació, i pel codi de la SRC, que sembla buscar una ambigüitat calculada en recordar que la legislació sobre drets d'autor no afecta als continguts informatius.

Pel que fa a l'ús d'imatges, l'únic codi que tracta el tema dins del context dels programes informatius és el de la NBC, que es taxatiu en recordar que és il·legal l'ús de programes o de fragments de programes d'altres emissores sense obtenir-ne el corresponent permís.

Principi de justícia (4.3.)

Imparcialitat (4.3.1.)

Inclusió dels diferents punts de vista (4.3.1.1.)

La major part dels codis presos en consideració dediquen espais molt amplis al tema de l'equitat entesa, si més no, com el deure d'incorporar a les informacions els punts de vista de totes les parts rellevantment afectades. En alguns casos, com per exemple en el dels codis dels Estats Units, aquesta qüestió és tractada conjuntament i sense solució de continuïtat amb la del dret que s'atorga alguna de les parts a replicar o respondre les versions o les opinions ja difoses (tema que és objecte del següent ítem del tesaurus).

S'aprecia una considerable uniformitat en l'acceptació de la idea genèrica que una televisió ha d'informar imparcialment i que, per fer-ho, no pot deixar de tenir en compte totes les aportacions que es puguin obtenir sobre cada tema. Però l'exposició d'aquesta idea xoca amb la defensa del dret a informar lliurement que moltes organitzacions televisives -especialment les de caràcter privat- reclamen. Això introdueix matisos que de vegades cal descobrir en mig d'un bosc terminològic i retòric força espès. Les frases de caràcter adversatiu sovintegen en els capítols dels codis que tracten de la qüestió de l'equitat.

En aquest punt s'aprecia una diferència de tractament notable entre les televisions públiques i les privades. En aquest cas la valoració que es fa del tema en els codis no és pas proporcional a l'espai emprat, perquè són les televisions privades (amb les excepcions de la televisió brasilera que no esmenta el tema i de la televisió japonesa que el resol amb una sola frase) les que dediquen paràgrafs més llarg a la qüestió de l'equilibri informatiu. I això és perquè tant les televisions dels Estats Units com la britànica ITC prenen com a punt de partida de les seves consideracions els imperatius legals sobre la matèria, que exposen amb força detall i que interpreten en funció de les seves conveniències.

Les tres grans "networks" dels Estats Units coincideixen en l'assumpció de les línies mestres de l'anomenada "Fairness Doctrine", un conjunt de normes que van emanar entre els anys 40 i 50 de la FCC i que la jurisprudència va elevar a la categoria de llei. Actualment els imperatius legals de la "Fairness Doctrine" estan en suspens, però en el moment de redactar-se els codis analitzats no era així. Els tres documents venen a expressar la mateixa idea: assumeixen l'esperit de la doctrina legal, però no l'accepten com una imposició perquè consideren que contravé l'esperit de la Primera Esmena de la Constitució dels Estats Units, la

que consagra la llibertat d'informació. Això a la pràctica resulta paradoxal i deixa molts punts foscos o ambigus en els codis. Constantment dona la sensació que es defensa l'equilibri com una manera d'"homologar" la informació, com un lema que cal adoptar per aconseguir credibilitat. Però hi ha al mateix temps una resistència a concretar normes que estableixin paràmetres de l'equilibri perquè cap cadena no vol renunciar a la seva independència de criteri en l'enfocament de la informació.

El mateix problema es detecta en el plantejament que fa el codi de la britànica ITC. En aquest cas les seves línies estan condicionades per la Broadcasting Act de 1990, una llei que posa les bases per obligar totes les organitzacions televisives a mantenir uns criteris d'imparcialitat. D'acord amb la llei, la ITC està obligada a comptar amb un codi específic sobre la matèria que estableixi normes al respecte per tots els concessionaris de llicències d'emissió. El document que aquí s'analitza com a codi global de deontologia inclou, en el seu capítol 3, els continguts de l'esmentat codi específic. Com succeeix amb les televisions dels Estats Units, la ITC mira de prendre com a punt de partida la idea que cada emissora és lliure per fer els plantejaments informatius que li semblin oportuns. Però, alhora, reproduïx totes les indicacions que la llei l'imposa per mantenir un equilibri informatiu que es pugui considerar suficient (indicacions que són més estrictes quan més general és l'abast de les emissores).

Els codis deontològics de les televisions públiques -la SRC, la BBC i la RAI- tenen en comú la fonamentació de l'equitat en el compromís adquirit amb la societat de nodrir una informació completa i equilibrada. L'aportació de tots els punts de vista s'inscriu així plenament en l'àmbit deontològic, independentment dels imperatius legals que hi pugui haver al respecte. Les televisions públiques són conscients de les dificultats que aquesta servitud informativa els pot comportar en el terreny de la competitivitat, però les converteixen en un desafiament -paraula usada textualment al document de la RAI- del qual miren de fer participis tots i cadascun dels seus periodistes.

A la pràctica, tanmateix, totes les televisions -públiques i privades- comparteixen serioses dificultats per desenvolupar les normes que han de concretar l'exigència que tots els punts de vista siguin suficientment representats al tractament de les notícies i dels espais informatius. Es defuig la idea que l'equilibri hagi de tenir una traducció matemàtica i, en general, s'admet que la presència de tots i cadascun dels punts de vista no ha de resoldre's necessàriament en cada programa o en cada peça informativa. Però alhora s'adverteix que hi ha temes molt presents en el debat de l'actualitat que requereixen un tractament

permanentment i explícitament equilibrat, si més no per que el públic no pugui posar en dubte la imparcialitat periodística.

Dret de rèplica (4.3.1.2.)

El dret de rèplica és l'oportunitat reservada a persones o grups per aportar el seu punt de vista a temes d'importància que han estat difosos per un mitjà de comunicació quan consideren que en el tractament donat hi ha carències o biaixos flagrants. Pot ser considerat com un complement del deure que tenen les televisions d'oferir una informació equilibrada. Però en la seva regulació externa o interna hi ha elements que el singularitzen o que, en determinats contextos legislatius, l'assimilen al dret de rectificació. Tanmateix, mentre que aquest apel·la a la veracitat de les informacions, el dret de rèplica fa referència més aviat a l'equitat dels tractaments.

Els codis de les organitzacions televisives dels Estats Units fan referència a la "regla de l'atac personal", una norma que en el seu temps va formar part de l'anomenada "Fairness Doctrine". L'ABC, la CBS i la NBC van coincidir en el seu moment a acceptar amb poc entusiasme aquesta regla, que consideraven una hipoteca informativa que posava en perill la llibertat d'expressió. Per aquest motiu el tres codis es limiten a donar compte de les circumstàncies en les quals les rèpliques han de ser admeses per imperatiu legal. Unes circumstàncies d'altra part ben ambigües: queden determinades per un concepte tan deliquescents com la "bona fe".

També la legislació britànica estableix, encara que amb moltes restriccions, el dret de rèplica. El codi de la ITC hi fa algunes referències escadusseres. El de la BBC el reconeix de manera més expressa en un petit epígraf, però adverteix que només el contempla en circumstàncies molt singulars: cal que es tracti de matèries certament importants i ha de mitjançar el parer d'experts que certifiquin que el tractament informatiu ha estat injust.

El codi que assumeix de manera més clara el dret de rèplica com un compromís deontològic és el canadenc. Malgrat no venir obligada per la legislació, la SRC admet el dret de resposta d'una manera explícita en diferents punts del seu document. No se n'especifica, tanmateix, cap mecanisme d'articulació.

Quotes polítiques (4.3.1.3.)

Tots els codis que aborden el tema de la informació política (que són la majoria: l'únic que no en fa cap esment és el brasiler) adopten el criteri que cal aconseguir un equilibri en el tractament d'aquesta matèria. Les cadenes públiques parteixen de tal condició per auto-imposar-se una exquisida neutralitat en la presentació de l'activitat parlamentària i de totes aquelles informacions que afectin la vida política dels respectius països. Però també les televisions privades opten per la neutralitat i renuncien -almenys sobre el paper- a decantar-se per una opció política determinada.

Cal fer una distinció important entre les normes que es refereixen al tractament de les campanyes electorals i les que es refereixen al seguiment de l'activitat política habitual. En el primer cas, a la majoria de països les televisions tenen marcades les seves pautes d'acció per les mateixes lleis electorals. Entre els codis aquí analitzats, els corresponents a la televisió canadenca i els codis britànics, resumeixen -i en tot moment acaten- la normativa existent que es refereix, entre altres qüestions, a la proporcionalitat que ha d'existir entre el temps atorgat a cada partit i la seva implantació electoral, a l'atribució d'espais gratuïts i a la difusió d'enquestes pre-electorals. Als Estats Units hi serveix com a principal punt de referència la regla anomenada "Equal Time". Segons aquesta norma, que fa molts anys que està vigent i que ha estat molt discutida pels grans difusors de televisió, aquell tractament que s'atorga a un candidat polític marca la pauta del que s'ha de fer amb els demés. Això serveix tant per a marcar les grans directrius informatives com també per regular els tractaments comercials de la propaganda política (espais i tarifes). La norma no impedeix, teòricament, que els tractaments informatius de les campanyes es puguin fer amb criteris periodístics (en els casos en què aquests tractaments estan presidits per la "bona fe") però el cert és que les cadenes no amaguen la seva preocupació pel fet que l'esperit de la norma limita i uniformitza excessivament la informació electoral.

Pel que fa a la informació política en circumstàncies habituals, existeixen algunes diferències de tractament que semblen vinculades, sobre tot, a la tradició existent a cada país, una tradició que de vegades està consagrada per les lleis i de vegades no. Així, un mecanisme original és el que fa anys que regula a la Gran Bretanya l'atribució d'uns espais anomenats "Party Political Broadcasts" que les televisions pacten cada any amb els principals partits polítics i que aquests controlen editorialment i administren fins esgotar la seva quota. Pel que fa a la presència de la informació política en els noticiaris, amb prou feines existeixen normes.

En general es subscriu la idea que les televisions han d'aplicar a la política més que a qualsevol altre tema el criteri d'equitat, tant oferint a totes les formacions polítiques realment representatives (d'acord amb la ratificació electoral) la possibilitat de deixar sentir la seva veu com donant-les la possibilitat de respondre a intervencions d'altres. Aquesta idea és compartida per televisions públiques i privades, tot i que les primeres s'hi obliguen més i de manera més explícita per causa del compromís que genera la seva pròpia entitat. Algunes televisions fan en els seus codis declaracions de bones intencions en dir que cal compaginar dues coses que a la pràctica sovint resulten contradictòries: l'objectiu d'aconseguir a grans trets una aparició equilibrada de les diferents forces polítiques i el manteniment d'uns criteris periodístics en la selecció i la valoració de les informacions.

Tractament de grups socials desfavorits (4.3.2.)

Es constata la total i absoluta absència de referències a grups socials específics en els codis de les tres grans "networks" dels Estats Units. Ja hem vist com l'ABC, la CBS i la NBC reflecteixen abastament en els seus documents la doctrina de l'equitat de tractaments. Però en això segueixen d'una manera estricta els postulats de les doctrines liberals sobre la justícia: si s'acompleixen estrictament les normes sobre equitat, ja no són necessaris més afegitons sobre la matèria. Tot i així crida poderosament l'atenció que, per exemple, a cap dels tres codis no hi hagi un sol esment dels paranys que poden trobar-se en la informació sobre assumptes racials. Aquesta carència no concorda, d'altra part, amb la prodigalitat de la producció acadèmica americana sobre aquest tipus de qüestions.

A la majoria dels restants codis s'hi troben, expressades amb major o menor èmfasi, crides a fer un tractament digne i adient de la informació relativa a certs grups desfavorits. Entre aquests grups s'esmenten en un lloc o altre les minories racials i ètniques, les dones, els minusvàlids, les persones grans, els homosexuals i les minories religioses. Hi ha codis que dediquen apartats especials a alguns d'aquests grups, però la distribució és desigual i el tipus de consideracions i de normes són prou heterogenis. En general s'aprecia una major preocupació per aquest tipus de temes en les televisions públiques i molt especialment en la BBC, el codi de la qual té capítols específics sobre "temes racials", "expressions de caràcter sexista", "minusvàlids" i "gent gran".

S'han inclòs també en aquest ítem les al·lusions al parany de caure en actituds centralistes, enteses aquestes no només en el terreny polític sinó com a expressió de determinada visió estereotipada de la realitat social i cultural. També en aquest terreny el codi que mostra una major sensibilitat és el de la BBC, que d'una part recorda que la legislació no és uniforme per a les diferents nacions de la Gran Bretanya i d'una altra part estableix normes de les quals se n'infereixen diversos postulats sobre la matèria: el punt de vista amb què es presenten les informacions no pot ser el que es té des de la capital; les referències geogràfiques i toponímiques han de fer-se de forma neutra i no des de la posició centrista, etc.

Presumpció d'innocència (4.3.3.)

La informació sobre delictes i sobre els processos judicials oberts a les persones que són acusades d'haver-los comès planteja tot una sèrie de problemes ètics que convergeixen en un punt fonamental: la injustícia que representa qualsevol forma de perjudici o de judici paral·lel de persones que podrien acabar sent absoltes per un tribunal. Aquesta matèria es concreta en qüestions com les següents: ¿quines dades es poden incloure en la cobertura de fets criminals?, ¿són fiables i/o reproduïbles les informacions que facilita la policia sobre els detinguts? ¿és correcte mostrar imatges de detinguts o de testimonis a les entrades i sortides de comissaries i jutjats? ¿quin tipus de seguiment es pot fer dels sumaris judicials? ¿es pot entrar amb càmeres a les sales de vistes? ¿com cal informar dels veredictes i sentències? Cal tenir en compte que preguntes com les plantejades ja estan respostes moltes vegades per lleis i reglaments vigents. Però, apart d'això, al darrere de les normes expressades en els codis analitzats s'endevinen actituds i punts de vista ben diferents. El tractament quantitatiu i qualitatiu que fan d'aquestes qüestions és molt divers.

El plantejament ètic sobre aquesta matèria està sotmès a la tensió constant entre dos drets: d'una part, el dret que tenen els mitjans de comunicació a oferir informació i el públic a rebre-la; d'una altra, el dret que tenen les persones acusades de delictes a comptar amb un judici just i que no es prejudgi la seva culpabilitat. Poc o molt, tots els codis que aborden el tema (que són tots excepte el japonès i el brasiler) es plantegen i reflecteixen la col·lisió entre els drets esmentats.

Els codis de les tres grans "networks" dels Estats Units presenten amb força simetria, al menys formalment, el compromís d'oferir informació i l'acceptació de les limitacions que

comporta un acurat sentit de la justícia. Però tots tres -i d'una manera especial el de la CBS- s'esforcen a conjurar el perill que un excessiu sentit de la responsabilitat pugui comportar un excessiu capteniment o oblidar el paper de "gos vigilant" que han d'exercir els mitjans de comunicació. Aquest paper ha de traduir-se en la divulgació de fets delictius de tota mena sinó també en la denúncia, quan cal, de les actuacions incorrectes dels guardians de l'ordre i també de les possibles errades o prevaricacions per part dels administradors de la justícia. Les tres cadenes conviden als seus periodistes a actuar amb prudència i respectant sempre les normes legals, però alhora els animen a complir la seva missió informativa i d'una manera especial des del moment en què es produeixen els primers indicis de criminalitat i els casos no es troben encara "sub iudice". La CBS també assumeix d'una manera molt explícita l'obligació d'informar d'aquells casos en què siguin altres (policies o polítics, per exemple) els qui no respectin el principi de presumpció d'innocència, amb l'argument que els esculpols informatius no tenen perquè redimir les culpes d'altres.

Molt diferent és el plantejament que fan la resta de codis que, sense negar la llibertat per informar, i fins i tot de vegades reclamant-la, posen molt més èmfasi en les restriccions que imposen les garanties judicials. Aquest enfocament és especialment destacat en els codis de la SRC i la BBC, que exposen amb força detall tots els límits marcats per les respectives legislacions canadenca i britànica al voltant de la figura jurídica coneguda com "desacatament" ("outrage" i "contempt of court"). Per tal de no incórrer en desacatament els periodistes han de complir normes com les següents: ometre certes informacions policiaques que no hagin de servir com a prova en un ulterior judici; respectar el secret d'aquells aspectes dels processaments que els jutges considerin reservats; abstenir-se de fer enregistraments d'imatge i de so a les sales de vistes fora que els tribunals no ho autoritzin expressament, no interferir la percepció de testimonis i de membres dels jurats amb entrevistes o contactes no pertinents, etc.

Principi de llibertat (4.4.)

Condicionaments externs (4.4.1.)

Control del poder polític (4.4.1.1.)

Els codis analitzats presenten una considerable varietat de plantejaments en relació als condicionaments informatius que provenen del poder polític. Alguns dels codis (ITC, RAI, NAB i ABERT) no toquen aquest tema. Els altres ho fan proposant normes que es deriven de les respectives legislacions o de tradicions informatives molt diferents.

Els codis de les "networks" dels Estats Units -les tres, cadenes privades- són els que expliciten més clarament una voluntat de marcar distàncies amb els imperatius del poder polític. Ho fan a través d'aquestes orientacions:

- Reticències a les col·laboracions amb les diferents instàncies de l'administració, que només s'accepten en casos molt particulars, com quan hi ha en joc vides humanes o perill per a la seguretat nacional. Però s'adverteix que en aquest darrer cas les raons han de ser comprovades per tal de no caure en el parany que el govern les usi com a excusa per exercir pressions indegudes. (ABC)

- Resistència a les traves de tota mena provinents d'òrgans i institucions governamentals que els periodistes puguin trobar per acomplir el seu deure informatiu. (CBS)

- Anàlisi detallada de les raons per les quals la Casa Blanca sol·licita la cobertura en directe d'una intervenció presidencial. Si les al·legacions fetes pels portaveus oficials no són prou explícites o no semblen justificades, es podrà procedir a fer la cobertura però advertint els espectadors al començament de l'emissió que aquesta s'ha fet a petició del govern. (CBS i NBC)

- Oposició als "pools" o cobertures conjuntes amb altres mitjans informatius quan aquest tipus de procediments siguin imposats pel govern. (NBC)

Els codis de les televisions públiques britànica (BBC) i canadenca (SRC) també expressen una voluntat d'independència però que no es concreta en normes concretes. En canvi mostren una gran escrupolositat en el seguiment de les pautes governamentals en matèries delicades, com la seguretat nacional, els secrets oficials, etc.

Servituds comercials (4.4.1.2.)

Els codis que més desenvolupen aquest ítem són els de la NBC i la CBS, televisions privades dels Estats Units i el de les televisions públiques britànica (BBC) i canadenca (SRC). També en fa esments -més doctrinals que normatius- el de la RAI. Se'n troben esments puntuals als de l'ABC, la ITC i el japonès. I l'únic on no s'hi troba cap mena de referència és el brasiler. El factor comú és l'expressió clara que les impositcions de caràcter comercial no han d'alterar els missatges informatius, i en això no es poden establir distincions apreciables entre les televisions privades i les públiques.

Les televisions dels Estats Units posen un èmfasi especial en rebutjar qualsevol mena de pressió provinent dels anunciants i dels patrocinadors. A aquests, per exemple, se'ls permetrà veure els programes abans de la seva difusió però només a efectes que puguin prendre les seves determinacions comercials i no podran demanar cap canvi del contingut dels mateixos.

Gairebé totes les televisions encareixen als responsables de la producció una màxima cura en evitar qualsevol mena de pràctica que pugui crear confusió entre els espais redaccionals i els publicitaris. A aquests efectes s'estableixen en els diferents codis aquest tipus de normes:

- Separació formal dels espais destinats a la publicitat comercial.
- Defugiment o dissimulació de la publicitat estàtica, tant en exteriors com en interiors.
- Rebuig de fórmules publicitàries que puguin resultar equívokes i que incorporin elements característics dels programes informatius.
- Abstenció per part de presentadors i altres professionals de la informació de participar en la promoció dels productes o serveis anunciats en els espais publicitaris annexos.
- Exclusió de les prestacions de serveis que puguin comportar una alteració evident dels continguts dels programes.
- _ No inclusió de publicitat en cert tipus de programes, com ara els de contingut religiós, entrevistes llargues de contingut polític dens, homenatges necrològics, etc.

Evidentment aquestes normes són presentades amb certs matisos diferencials entre les televisions que inclouen anuncis comercials i les que no. Però l'actitud de fons d'evitar el confusionisme o la publicitat indirecta és prou uniforme.

Alguns codis, especialment el de la SRC i el de la BBC, també es preocupen per resoldre de manera airosa el problema que plantegen els continguts netament informatius que comporten esments d'establiments comercials, productes o marques. És el cas de certes

localitzacions, de les dades relatives als espectacles, les novetats editorials, etc. (en canvi, es troba a faltar, encara que sigui a tall d'exemple, la referència a les marques de medicaments). La tònica predominant és admetre les cites quan aquestes tinguin una clara justificació informativa o comportin un millor servei al telespectador, però fetes d'una manera que no resulti excessivament ostentosa.

Altres formes de control (4.4.1.3.)

Tots els codis advoquen per la llibertat d'expressió. Però la majoria d'ells, com ja s'ha vist, inclouen molts dels seus clams en aquest sentit en els epígrafs dedicats a les pressions polítiques i als condicionaments comercials. Les referències explícites a altres tipus de pressions externes són més aviat escasses i fàcilment inventariables:

- Els codis de l'ABC i la CBS posen en guàrdia davant de possibles coaccions o impediments que puguin provenir de les forces de l'ordre o d'altres agents governamentals. Tots dos conviden els periodistes a obeir les instruccions que estiguin fetes de bona fe. Però alerten davant d'eventuals intencions obstructionistes que, en cas de sospitar-se, han de ser posades en coneixement dels directius de la cadena. Es valorarà en cada cas la possibilitat d'advertir a l'audiència de les pressions rebudes. Per la seva part el codi canadenc fa consideracions molt similars en un epígraf titulat "censura", en el qual no es limita a parlar de forces de l'ordre sinó que es refereix a qualsevol persona o institució que posi traves a la tasca informativa.

- El codi de la BBC explica la figura legal de la "injunction", a través de la qual -i normalment per instància de part- un jutge pot impedir que un mitjà de comunicació difongui la totalitat o una part d'una determinada matèria informativa. Aquest tipus de requeriments judicials estan contemplats a molts països, però només el codi de la BBC el pren en consideració com una fórmula que, encara que formi part del sistema legal, pot comportar limitacions molt concretes per a la lliure informació.

- El problema que representen les pressions per a un camp molt concret com és la informació econòmica és recollit al codi de la RAI, que insta a seguir una línia informativa no condicionada per interessos particulars.

Relacions amb les fonts (4.4.2.)

Subministrament d'informació (4.4.2.1.)

Els codis que tracten del lliurament de materials per part de fonts alienes a les respectives cadenes (ABC, CBS, BBC i SRC) ho fan tots ells en una mateixa direcció: cal preservar la integritat de la informació i aquesta no s'ha de veure condicionada per continguts que responguin als interessos particulars de les fonts que lliuren o remeten els esmentats materials. A aquests efectes els codis o es remeten a les normes de caràcter general sobre control editorial o estableixen normes específiques: reserva del dret a usar totalment o en part els materials oferts per les fonts; advertiment que aquest serà editat d'acord amb els criteris informatius de la cadena; identificació de la font de l'origen del material quan això sigui pertinent per a una correcta interpretació del mateix; etc. Aquestes normes són tant més rigoroses quan més controvertits o delicats són els materials aportats.

No s'aprecien diferències notables en el tractament d'aquest tema en funció de les característiques de les diverses cadenes que en fan esment. Així, els criteris són similars per a les cadenes públiques i per a les privades.

Pagaments als implicats (4.4.2.2.)

Els codis que tracten del pagament a les fonts d'informació (ABC, CBS, NBC, SRC i BBC) fan plantejaments pràcticament idèntics sobre la qüestió. Tots ells rebutgen de pla la idea de "pagar per les notícies". Alguns d'ells -el de l'ABC és el que ho manifesta textualment- justifiquen aquesta norma general amb l'argument que "en una societat lliure els fluxos informatius han de ser també lliures". D'altra part es diu que el coneixement per part del públic que es fan pagaments per les notícies i per les entrevistes a la llarga podria comportar una pèrdua de credibilitat.

Els diferents codis, tanmateix, admeten que la norma no pot ser rígida. Tots ells estableixen excepcions que es fonamenten o bé en la singularitat de les persones a les quals s'haurien de fer els pagaments o bé en la importància de la seva contribució. La norma queda així oberta a possibles interpretacions que es reserven sempre als directius de les respectives cadenes.

Condicions imposades i drets de les fonts (4.4.2.3.)

No tots els codis analitzats contenen informació rellevant sobre el conjunt de normes i de precaucions que cal tenir en compte en la relació amb les fonts informatives. Als documents de la RAI i als codis japonès i brasiler no s'hi troba cap cita digna d'esment, i les referències que hi ha al respecte al codi de la ITC són escasses. En canvi els altres tracten abastament els diferents aspectes d'aquest tema.

Els normes bàsiques són les mateixes a tots els codis que s'ocupen de la qüestió: cal tractar les fonts de tal manera que els seus interessos no malmetin les característiques que ha de tenir una informació com cal. Aquests interessos, tanmateix, no es poden desatendre donat que possibilitat d'obtenir informació en definitiva depèn de les fonts. Això vol dir que s'ha de comptar amb la possibilitat que vulguin imposar les seves condicions, però només s'atendran aquelles que no hipotequin la veracitat dels continguts informatius i la credibilitat del mitjà.

Les normes bàsiques acostumen a recomanar una gran fortalesa davant de certes exigències de les fonts: els entrevistats no han de poder triar els entrevistadors, no s'admeten els qüestionaris previs, les fonts no poden intervenir en l'edició del producte informatiu o exercir cap mena de pressió respecte al seu enfocament, no s'admetran les supervisions dels programes per part de les persones que hi hagin participat, no s'atendran les peticions que un determinat material no sigui difós.

Tanmateix per a moltes d'aquestes normes bàsiques es contemplen excepcions. Unes excepcions que normalment tenen relació amb determinats drets que cal atorgar a les fonts informatives, en base al seu poder o en base a la confiança mútua que cal mantenir per a ocasions futures. Així, la majoria dels codis entenen que, encara que en principi no s'ha d'accedir a la sol·licitud de qüestionaris previs per part dels entrevistats, sí que pot ser admissible, i àdhuc de vegades recomanable, que es comentin prèviament els temes bàsics de l'entrevista (aspecte aquest relacionat amb el dret que ha de tenir el participant en un programa a conèixer els seus plantejaments bàsics i el context en què es produirà la seva intervenció).

L'esmentada homogeneïtat de plantejaments normatius no és obstacle perquè es detectin dos enfocaments diferents entre dos grups de codis, els tres dels Estats Units d'una part, i el de la SRC i el de la BBC de l'altra. Els primers subratllen les condicions que poden plantejar les fonts i miren d'anar responnent a la possibilitat d'acceptar-les (en un sentit tendencialment restrictiu); els segons prenen més sovint com a punt de partida els drets de les fonts, i esbrinen quan aquests han de prevaler o quan el que ha de prevaler és la integritat de la informació. En

molts casos les conclusions a les que s'arriba a efectes pràctics són si fa o no fa les mateixes, però els camins per arribar-hi difereixen clarament.

Secret professional (4.4.2.4.)

Tracten el tema de les fonts confidencials els tres codis dels Estats Units, el de la SRC, el de la BBC i el de l'ABERT. Fora d'aquest últim, que accepta que les fonts puguin ser mantingudes en secret en un breu article, tots desenvolupen aquest tema amb força extensió i coincideixen en molts dels plantejaments. Comparteixen en primer lloc un principi bàsic: la norma general és que cal citar sempre que sigui possible les fonts d'informació per tal de conferir credibilitat a la informació, i que l'anonimat de la font s'ha de contemplar, doncs, com una excepció. Malgrat aquest caràcter excepcional, la possibilitat que les fonts informatives es mantinguin ocultes es considera com una fita important de la llibertat d'informació ja que contribueix a garantir la circulació de missatges que, d'altra forma, es molt possible que no poguessin sortir mai a la llum.

Les condicions més repetides per abonar l'anonimat són: que la font que ha de quedar oculta sigui mereixedora de plena confiança; que la matèria informativa sigui prou rellevant com per justificar aquesta pràctica; i que no existeixin altres procediments per aconseguir la mateixa informació. Altrament, gairebé tots els codis demanen als periodistes que s'assegurin que, al darrere de la voluntat de protegir-se en l'anonimat, la font no amagui la intenció de tenir la informació d'interessos particulars. Per això mateix, es sol plantejar també la norma que li siguin ofertes al públic totes les dades que -sense burlar els compromisos contrets amb la font- puguin orientar al públic respecte a la natura de la mateixa i, així doncs, a contextualitzar al màxim la informació.

També s'observa una gran uniformitat de plantejaments respecte al tractament del secret de portes endins de les empreses. Amb excepció de la BBC, que no desenvolupa aquest aspecte, els codis abans esmentats entenen que pot haver-hi ocasions en què serà imprescindible que el periodista comuniqui a algun dels seus superiors jeràrquics quina és la identitat de les fonts que romanen ocultes. Això, en el benentès que el secret serà guardat, s'estableix com mesura preventiva davant de possibles abusos o errades de plantejament dels mateixos periodistes i perquè aquells que en definitiva són els responsables de la difusió de les notícies tinguin tots els elements de judici necessaris per prendre decisions que poden ser complexes i delicades. En alguns dels codis, tanmateix, es dona a entendre que aquesta norma

contravé certes conviccions molt arrelades de l'ètica professional i es subratlla que en molts casos no serà necessari que les dades confidencials siguin comunicades.

Tres dels codis aborden també la situació que es pot plantejar quan un periodista és comminat per via judicial a declarar quines han estat les seves fonts d'informació. La CBS, la SCR i la BBC que són les tres cadenes que inclouen aquest aspecte en el seu codi presenten una notable gradació de posicions. La CBS mostra una gran combativitat respecte a les lleis que fan possible que aquesta mena de situacions es plantegin i, tot i respectar la llibertat personal del periodista que s'hi trobi involucrat, encoratja a mantenir el compromís de sigil i promet fer costat en tot al periodista que així ho decideixi, brindant-li assessoria jurídica i fent-se càrrec de les despeses que se'n derivin. La SRC accepta com un fet objectiu que hi pugui haver requeriments judicials perquè siguin revelades les fonts informatives i es compromet a fer davant dels tribunals les gestions que siguin pertinents. La BBC assenyala la possibilitat de conflictes d'aquesta mena (concretament a Irlanda del Nord, on la llei és especialment dura al respecte) i els situa en el terreny del conflicte ètic individual.

Conflictes d'interessos (4.4.3.)

Interessos empresarials (4.4.3.1.)

Tots els codis analitzats fan, com s'ha pogut comprovar als diferents ítems de l'apartat anterior del tesaurus, una defensa explícita de la llibertat d'expressió. Però les al·lusions que s'hi troben als condicionaments informatius per part de les mateixes empreses són pràcticament nul·les. Això és comprensible si es té en compte que el mateix fet de contemplar certs aspectes d'aquesta matèria equivaldria a un reconeixement implícit de la possibilitat que la mateixa empresa informativa pogués posar límits a aquella llibertat.

L'única norma clara és la que planteja la BBC a propòsit de la cobertura de notícies que afectin la pròpia institució. Aquesta norma estableix que les informacions sobre la BBC seran tractades amb uns criteris periodístics idèntics als de qualsevol altre tema.

Interessos particulars dels periodistes (4.4.3.2.)

Els codis que tracten els conflictes d'interessos (usant aquesta expressió o sense fer-ho) coincideixen en una idea bàsica: el periodista no ha de fer res que pugui condicionar la seva capacitat per fer la seva feina amb el rigor i l'equanimitat de la informació o que pugui ni tan sols fer sospitar que aquesta capacitat quedi disminuïda. A través de les diverses normes al

respecte que inclouen els codis de l'ABC, CBS, NBC, SRC, BBC i RAI es va repetint i confirmant que les televisions donen la mateixa importància als conflictes d'interessos aparents que als reals.

Tots els codis esmentats dediquen un espai considerable a aquesta matèria, si més no en relació amb les seves respectives extensions (i d'una manera especial ho fan els de les tres "networks" dels Estats Units). A més, cal tenir en compte que alguns d'ells (com el de la SRC i el de la BBC) es remeten a altres documents d'ordre intern en els quals les cadenes tenen encara més desenvolupades les normes sobre conflictes d'interessos (la qual cosa convida a no descartar la possibilitat que les cadenes que no tenen contemplats certs aspectes en els seus codis els contemplin en documents d'un altre caràcter). Són normes que en molts casos regeixen no només per als periodistes sinó per a tot el personal dels serveis informatius, encara que sovint s'assenyala que les persones que tenen una responsabilitat més directa en l'elaboració de la informació o en àrees concretes de la mateixa són les que major cura han de tenir amb els conflictes d'interessos que els puguin afectar.

Entre les directrius de caràcter general destaca la importància que donen els codis a la norma que els potencials conflictes d'interessos siguin comunicats als responsables de l'empresa per tal que aquests puguin arbitrar les mesures oportunes per minorar-los o fins i tot per avaluar la conveniència que el públic en tingui coneixement. Així mateix alguns dels codis reconeixen la dificultat que existeix per establir normes concretes en aquesta matèria i la conseqüent necessitat d'estudiar les circumstàncies que concorren en cada cas.

Els potencials conflictes més esmentats són els següents:

- Recepció de coses de valor. Sota cap concepte es poden acceptar diners en metàl·lic. Pel que fa a regals, es consideren admissibles els que tenen poc valor i que són expressió dels costums que hi ha en les relacions socials i comercials. Però s'ha de rebutjar qualsevol oferiment que es pugui interpretar com una forma d'intentar influir en l'ànim de l'informador a l'hora de fer la seva tasca. Això inclou els pagaments desproporcionats per col·laboracions (conferències, articles, etc.)

- Viatges, desplaçaments i allotjament. Les empreses assumeixen els costos de producció de la seva activitat informativa. En conseqüència no es considera correcte que les despeses per aquests conceptes sigui sufragades per les fonts informatives i el reporters ha de procurar fer tot el possible per satisfer-les. Tanmateix es solen admetre excepcions quan les circumstàncies fan inviable o forçat el pagament.

- Àpats i afalacs socials. S'admeten els habituals dinars i sopars de treball destinats a mantenir un contacte productiu amb les fonts informatives. Però s'insisteix en què cal rebutjar les invitacions per part d'aquestes que tinguin per objecte exercir pressions o influències indegudes en els informadors. Aquests poden mantenir les relacions socials que creguin oportunes sempre que d'aquestes relacions no se'n derivin compromisos insalvables.

- Interessos financers. Tots aquells que puguin condicionar l'activitat informativa han de ser coneguts per les empreses que, donat el cas, atribuiran al periodista feines que no hi entrin en conflicte. Hi han de tenir especial cura els periodistes que es dediquen a la informació econòmica, que no podran usar les dades que obtinguin en el curs de les seves recerques per fer negocis avantatjosos.

- Compromisos polítics i pronunciaments públics sobre matèries controvertides. Sense perjudici del dret del periodista a tenir i defensar les seves pròpies idees, no podrà fer explícits públicament els seus punts de vista si això va en detriment de la seva equanimitat en el tractament informatiu de determinats temes o si pot donar la sensació que és així.

- Feines secundàries. No es podran dur a terme aquelles que comportin una minva en la reputació del mateix informador o en la credibilitat del mitjà. Les que es consideren més perilloses en aquest sentit són les col·laboracions amb altres productes audiovisuals, els anuncis publicitaris, les promocions de productes o organitzacions, campanyes de relacions públiques, etc. Més admissibles es consideren les conferències i les creacions literàries (llibres, articles, etc.), sempre que no impliquin preses de posició sobre determinades matèries que facin dubtar de l'equanimitat del periodista. Les tres cadenes dels Estats Units es mostren taxatives en la prohibició que els periodistes compaginin les seves tasques informatives amb altres treballs per a organismes públics nacionals o estrangers.